Scanned with CamScanner

वदि्यालय शकि्षा क्षेत्रको योजना २०८३-२०९३

स्रोत: स्थलरुप नक्सा (स्केल १:२५,००० / १:५००००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

Scanned with CamScanner

लमि्चुङबुङ गाउँपालकिा, उदयपुर
कोशी प्रदेश, नेपाल
२०८२

संरक्षक
श्री पुष्पलाल रार्इ कार्यबाहक अध्यक्ष
श्री सन्देश राई प्रमुख प्रशासकयि अधकिृत

योजना नरि्माण सदस्यहरु

1. श्री पुष्पलाल रार्इ संयोजक
2. श्री जतिेन्द्र रार्इ सदस्य
3. श्री सन्देश राई सदस्य
4. श्री जनदपि थापामगर सदस्य
5. श्री गुरुमणि कुमाई सदस्य
6. श्री छत्र ब. राई सदस्य
7. श्री कबचिन्द्र राई सदस्य
8. श्री युवराज वली सदस्य
9. श्री गोवनि्द कार्की सदस्य सचवि

योजना लेखन कार्यदल :

1 श्री गोवनि्द कार्की संयोजक
2 श्री वशि्वराम रार्इ सदस्य
3 श्री खलिराज रार्इ सदस्य
4 श्री लक्ष्मदिेवी कार्की सदस्य
5 श्री सुवास कुमार राई सदस्य
6 श्री समझ्ाना काफले सदस्य
7 श्री युवराज खत्री सदस्य

भाषा सम्पादनः नवनि खड्का
स्वीकृत मतिि: २०८३/०४/२९

Scanned with CamScanner

कार्यबाहक अध्यक्षको तर्फबाट दुई शब्द

नेपालको संवधिानले संघीय लोकतान्त्रकि गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दगिो शान्ति, सुशासन, वकिास र समृद्धकिो आकाङ्क्षा गरे अनुसार शक्षिालाई गुणस्तरीय, वैज्ञानकि, प्रावधिकि, व्यवसायकि, सीपमूलक, रोजगारमूलक एवम् जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतस्पिर्धी, नैतकि एवम् राष्ट्रयि हतिप्रति समर्पति जनशक्ति तयार गर्न शक्षिा क्षेत्रमा राज्यको लगानी अभबिृद्धि गर्दै प्रत्येक नागरकिलाई आधारभूत शक्षिाको पहुँचको लागि सो तहसम्मको शक्षिा अनविार्य र नशि्लुक तथा माध्यमकि तहसम्मको शक्षिा नशि्लुक पाउने हक हुनेछ भनी मौलकि हकको व्यवस्था गरएिको छ। यसै गरी नेपालको संवधिान २०७२ को अनुसूची ८ ले स्थानीय तहको अधकिार सूचीको क्रम सङ्ख्या (८) मा आधारभूत र माध्यमकि शक्षिा स्थानीय तहको अधकिार क्षेत्रभत्रि परेको तथा यसलाइ कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (ज) अनुसार आधारभूत तथा माध्यमकि शक्षिाको २३ वटा अधकिारलाई कानुनले अङ्गकिार गरेको व्यवहोरालाई आत्मसात् गर्दै "गुणस्तरीय, प्रवधिमैत्री र जविनउपयोगी शक्षिाको अभवृिद्धि; लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको समृद्धि" को परकिल्पनालाई साकार पार्न शैक्षकि पहुँच र व्यवस्थालाई अग्रस्थानमा राख्न जरुरी देखएिको छ ।

नेपाल सरकारको पहलमा वि.सि. २०५७ सालदेखि शक्षिालाई वकिेन्द्रति योजनाको रुपमा नर्मािण गर्न शुरुवात गरेसँगै स्थानीय तहमा स्थानीय शक्षिा योजनाको माध्यमद्वारा स्थानीय जनसमुदाय र सरोकारवाला पक्षको संलग्नतामा अन्य तहका सरकार नीति, योजनालाइ स्थानीयकरण गरेको छ। यस सन्दर्भमा यस गाउँपालकिा ले पनि १० बर्षे शक्षिा स्थानीय योजना र यसैगरी हरेक वद्यिालयले वद्यिालय सुधार योजना बनाई वद्यिालय शक्षिाको संरचना, शक्षिाको गुणस्तर, कार्यान्वयन तथा कार्यसम्पादनको जम्मिेवारी जस्ता वषियमा सुधारका रणनीतहिरु मार्फत् वद्यिालय बाहरि रहेको बालबालकिाहरुलाई नशि्लुक तथा अनविार्य शक्षिाको माध्यमबाट शक्षिाको गुणस्तरीय पहुँच पुग्राउन, सक्षमता र सेवा प्रवाहको अवस्थालाई प्रभावकारी बनाई सबै बालबालकिालाई सकिाइका सबै अवसरहरु प्रत्याभूति दनिका लागि यो १० वर्षे शक्षिा स्थानीय योजना नर्मािण गर्ने पहलिो प्रयास गरएिको छ ।

गाउँपालकिाको शैक्षकि क्षेत्रमा सबै वर्गको पहुँच स्थापति गरी दक्ष, सकारात्मक सोच भएका जनशक्तकिो उत्पादनमा सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाले यो शक्षिा योजना नर्मािण गरेको हो। यस क्षेत्रको बहु पहचिानलाइ स्वीकार गर्दै शैक्षकि अवस्था वशि्लेषण सहति तयार पारएिको यस योजना नर्मािणमा सहयोग तथा तदारूकता देखाउनु हुने प्रमुख प्रशासकीय अधकिृतज्यू, वडा अध्यक्षज्यूहरू, शक्षिा शाखा प्रमुखज्यू, सरोकारवालाज्यूहरू, शक्षिा शाखाको कर्मचारीहरू लगायत यस गाउँपालकिाका सम्पूर्ण कमर्चारीहरू, योजना नर्मािणका क्रममा सल्लाह सुझाव दनिुहुने स्थानयि शक्षिावदि, वज्ञि टोलीलगायत यस योजनालाई मूर्त रूप दनि खोज, अनुसन्धान तथा लेखन कार्यमा सहयोग गर्नहुने लेखन समूह टोली, प्रधानाध्यापक, शक्षिक लगायतका सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूप्रति पनि हार्दकि धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। अन्त्यमा, यस योजनाले गाउँपालकिाको समग्र शैक्षकि वकिासमा महत्वपूर्ण भूमकिा खेल्ने छ भन्ने वशि्वासका साथ यस योजनाको प्रभावकारी र दगिो कार्यान्वयनका लागि सबैको सहयोगको पनि अपेक्षा पनि गर्दछु। धन्यावाद !

पुष्पलाल राई
कार्यबाहक अध्यक्ष

Scanned with CamScanner

दुई शव्द

नेपालको संवधिानको धारा ३१ ले प्रत्येक नागरकिलाई मौलकि हकको रुपमा आधारभूत तहसम्मको शक्षिा अनविार्य र नश्शिुल्क तथा माध्यमकि तहसम्मको शक्षिा नश्शिुल्क पाउने हक हुनेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ । त्यस्तै संवधिानको अनुसुची ८ मा आधारभूत र माध्यमकि शक्षिा स्थानीय तहको अधकिार क्षेत्रभत्रि परेको उल्लेख गरेको छ । संवधिान र कानूनले अंगकिार गरेको व्यवस्थालाई आत्मसाथ गर्दै समाज परविर्तनको वहाक शक्षिालाई समय सापेक्ष, वैज्ञानकि, सीपमुलक तथा रोजगारमुलक बनाउनु आजको आवश्यकता हो। राज्यले अन्र्तराष्ट्रयि क्षेत्रमा गरेका प्रतविद्धता, दगिो वकिासको लक्ष्य, सोह्रौ योजना, लम्चिुङबुङको आवधकि योजना, वद्यिालय शक्षिा क्षेत्र योजना लगायतका मुल नीतलिाई मार्गदर्शकको रुपमा लई लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाले दश वर्षे गाउँ शक्षिा योजना तयार गरेको छ ।

यसै सन्दर्भमा लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको शैक्षकि प्रणालीलाई सहज र व्यवस्थति रुपमा सञ्चालन गर्नका लागि सबैभन्दा पहलिा वद्यिालय पहुँच भन्दा बाहरि रहेका बालवालकिाहरुलाई वद्यिालयभत्रि ल्याउनु, वद्यिालय शक्षिाको गुणस्तरमा सुधार गर्नु, सकिाइ उपलब्धी वृद्धि गर्नु, प्रवधिमिैत्री शक्षिा, वद्यिालयमा सुशासन, शक्षिकहरुको क्षमता वकिास, भौतकि पूर्वाधारका संरचना नर्मिाण र शक्षिामा अधकितम लगानी वृद्धि गर्नु जस्ता कुराहरुलाई प्राथमकितामा राख्नु आजको आवश्यकता हो ।

यस गाउँ शक्षिा योजना पूर्णरुपमा कार्यान्वयन गरी लम्चिुङबुङ गाउँपालकिालाई दश वर्षमा यसले लएिका लक्ष्य र उद्देश्य पुरा भई शैक्षकि गन्तव्यको रुपमा वकिास हुने कुरामा वश्विस्त रहेको छु । यस लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको शक्षिा योजना नर्मिाणका क्रममा छुटेका वषिय तथा योजना कार्यान्वयनको क्रममा देखएिका वभिन्नि समस्याको समाधान गर्दै प्राप्त हुन आएका सकारात्मक सुझावहरुलाई समेत समेटदै पूर्णरुपमा कार्यान्वयन सरोकारवाला सबैको पुर्ण अपेक्षा गर्दछु। यस योजना नर्मिाण कार्यमा महत्वपूर्ण भूमकिा नर्वाह गर्ने शक्षिा, यूवा तथा खेलकुद शाखा लगायत सहयोगी नकिाय तथा व्यक्तहिरुलाई हार्दकि धन्यवाद सहति आभार व्यक्त गर्न गर्दछु । धन्यवाद

सन्देश राई
प्रमुख प्रशासकयि अधकिृत

Scanned with CamScanner

हार्दकि आभार

नेपाल सरकार कोशी प्रदेश लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा शक्षिा युवा तथा खेलकुद शाखाले गाउँपालकिाको समग्र शैक्षकि वकिास गर्ने उदेश्यले "गुणस्तरीय, प्रवधिमैत्री र जवनोपयोगी शक्षिाको अभवृद्धि लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको समृद्धि" को भजिन सहति आर्थकि बर्ष २०८२/०८३ मा दश बर्षे गाउँपालकिा शक्षिा योजना २०८२/८३-२०९२/०९३ नर्मिाण गरी २०८३ सालबाट कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्य रहेको छ। यस कार्यका लागि गाउँकार्यपालकिाले मति २०८३ जेठ १४ गते मेरो संयोजकत्वमा ७ सदस्यीय कार्यदल गठन गरेको थयिो । शक्षिा योजना नर्मिाण कार्यदल संयोजकको जम्मिेबारीमा रहेर योजना नर्मिाणमा जुट्दा लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको शक्षिा क्षेत्रको समस्या तथा अवसरलाई छोटो समयमा नजकिबाट गहरिाहमिा बुझ्ने अवसर प्राप्त भयो । योजना नर्मिाण गर्ने क्रममा यस क्षेत्रका शक्षिा सरोकारवालाहरु, शक्षिा समति तथा गाउँपालकिा शक्षिा शाखामा उपलव्ध तथ्याङ्कका साथै योजना नर्मिाणका लागि आबश्यक पर्ने थप तथ्याङ्क संकलन गरी वश्लिेषण गर्ने काम गरयिो । साथै कार्यदलले योजना वपिद्संगको परामर्श, नेपाल सरकार, पालकिा तथा पालकिाका सहयोगी नकिायबाट शक्षिा क्षेत्रमा भईरहेका तथा गर्नुपर्ने क्रयिाकलापलाई सहयोग गर्ने गरी बजेट तथा श्रोत समेतको वश्लिेषण गरी नेपाल सरकार शक्षिा तथा मानव श्रोत वकिास केन्द्रले बकिास गरेको ढाचाँमा शक्षिा योजनाको मस्यौदा तयार गर्ने काम सम्पन्न गरेको छ । सो मस्यौदालाई गाउँकार्यपालकिामा छलफल गराई पारति गरी आगामी वर्षदेखी कार्यान्वयनमा लैजाने नर्णिय समेत गरएिको छ । मलाई यो अवसर प्रदान गर्नुहुने लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा कार्यबाहक अध्यक्ष पुष्पलाल राई, प्रमुख प्रशासकीय अधकिृत सन्देश राई तथा सामाजकि वकिास संयोजक जतिेन्द्र राई लगाएत कार्यपालकिा परविार प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । साथै कार्यदलमा रहेर सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण सदस्यमा वशिेष धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । शक्षिा योजना कार्यन्वयनमा ल्याउन लम्चिुङबुङको सबै सरोकारवाला सामुहकि मसिनका साथ लाग्नुहुनेछ भन्ने अपेक्षा राख्दछु ।

गोवन्दि कार्की
संयोजक तथा शक्षिा शाखा प्रमुख
२१ असार २०८२

Scanned with CamScanner

योजनाको सारांश

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाले "गुणस्तरीय, प्रवधिमैत्री र जीवनोपयोगी शक्षिाको अभवृिद्धि; लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको समृद्धि" को दूरदृष्टलिाई आत्मसात् गर्दै आगामी १० वर्षका लागि स्थानीय शक्षिा योजना (२०८३/८४-२०९३/९४) तयार गरेको छ। नेपालको संवधिान, शक्षिा नीतहिरू, अनविार्य तथा नश्शिुल्क शक्षिा ऐन तथा नयिमावली, वद्यिालय शक्षिा क्षेत्र योजना, दगिो वकिास लक्ष्य तथा स्थानीय तहको अधकिार क्षेत्रका सन्दर्भहरूलाई आधार बनाएर यो योजना तर्जुमा गरएिको हो। स्थानीय जनशक्ति सरोकारवालाको सहभागतिा, तथ्याङ्क वश्लिेषण, अन्तरक्रयिा, अध्ययन, मूल्याङ्कन, समस्या पहचिान र समाधान मूलक रणनीति मार्फत योजनाको ढाँचा तयार पारएिको छ।

गाउँपालकिा भत्रि शक्षिा पहुँचमा केही प्रगति भए पनि शैक्षकि गुणस्तर, भौतकि पूर्वाधार, योग्य शक्षिक, वषियगत दरबन्दीको व्यवस्थापन, प्रवधिकिो प्रयोग, तथा सकिाइ उपलब्धमिा अझै सुधार आवश्यक रहेको देखन्छि । सकिाइ गुणस्तरको सुधार, समावेशी पहुँच, शक्षिक व्यवस्थापन, शक्षिामा समता, वद्यिालय व्यवस्थापनमा पारदर्शतिा, तथा संस्थागत सुशासन योजना कार्यान्वयनका केन्द्रीय पक्षहरू हुन्। योजना नर्मिाणमा समावेश प्रमुख उद्देश्यहरूमा सबै बालबालकिाका लागि गुणस्तरीय शक्षिाको पहुँच, समतामूलक र समावेशी व्यवस्थाको सुनश्चितिता, वद्यिालय शक्षिालाई जीवनोपयोगी सपि तथा प्रवधिसिँग जोड्नु, शैक्षकि पूर्वाधार र जनशक्ति सुदृढ गर्नु, र शक्षिा क्षेत्रको उत्तरदायी तथा पारदर्शी व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिामा हाल ३४ वद्यिालय सञ्चालनमा छन् जसमा करबि २२०० वद्यिार्थी अध्ययनरत छन्। वद्यिालयहरू भौगोलकि रूपमा छरएिर रहेकाले शक्षिाको पहुँच सबै वडामा लगभग ४५ मनिेटको दूरीभत्रि सुनश्चिति भए तापनि शक्षिक अभाव, भौतकि पूर्वाधारको कमी, सकिाइको न्यून स्तर, वषियगत दक्षताको कमी, ICT प्रवधिकिो अपुग प्रयोग, पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनको व्यवहारकि प्रयोग अभाव लगायत समस्याहरूले शक्षिाको गुणस्तरमा प्रभाव पाररहिेको छ। वद्यिालय मर्ज प्रक्रयिा, शक्षिक सरुवा, तालमि र व्यवस्थापन कार्यान्वयनमा चुनौतीहरू कायम छन्।

यस योजनाले शक्षिा क्षेत्रमा स्थानीय, प्रदेश तथा संघ सरकारबीच समन्वय र साझेदारीलाई बलयिो बनाएर अभभिावक, वद्यिार्थी, शक्षिक, नागरकि समाज, राजनीतकि दल तथा सम्बन्धति नकिायको सक्रयि भूमकिालाई प्राथमकिता दएिको छ। प्रमुख रणनीतमिा बाल वकिास केन्द्रहरू र वद्यिालय समायोजन, ICT प्रवधि समावेश, सपिमूलक शक्षिा, छात्रवृत्ति, अभभिावक सहभागतिा, वषियगत शक्षिकको पदपूर्ति, वज्ञिान प्रयोगशाला र डजिटिल पूर्वाधार वकिास, शक्षिक तालमि, मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढीकरण, सुशासन अभ्यास, पारदर्शी नर्णिय प्रणाली, तथा शक्षिा बजेटमा लगानी वृद्धि गर्ने वषियहरू समावेश छन् ।

यस योजनाको सफल कार्यान्वयनको सुनश्चितिताका लागि नगर सभा, कार्यपालकिा, अन्तर्गतका कर्मचारी, शक्षिक, अभभिावक, वद्यिालय व्यवस्थापन समति, सामुदायकि संघ/संस्थाहरूको बलयिो प्रतबिद्धताका साथै राष्ट्रयि/अन्तर्राष्ट्रयि गैरसरकारी संस्थाहरूबाट नरिन्तर सहयोग प्राप्त हुने वश्विास लइिएको छ। यस योजनाले समेट्न नसकेका वषिय एवम् कमजोरीहरू औंल्याई दनि र आगामी दनिमा यसलाई अझ व्यावहारकि अर्थात् वस्तुपरक

Scanned with CamScanner

ढङ्गबाट कार्यान्वयन योग्य बनाउन अमूल्य सुझाव र सकारात्मक राय सल्लाहको अपेक्षा समेत गरन्छि ।

स्थानीय शक्षिा योजना नर्मिाण गर्दा स्थानीय तहको आवधकि प्रस्तावति वकिास योजना, क्षेत्रगत योजना (कृष,ि स्वास्थ्य, पूर्वाधार वकिास, आद)ि र वद्यिालयले बनाएका वद्यिालय सुधार योजना र नमुना वद्यिालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यवधिलिाई कार्यान्वयन सहजीकरण गर्न र योजनाबचिको अन्तरसम्बन्ध कायम हुने गरी बालमैत्री, लैङ्गकिमैत्री र अपाङ्गतामैत्री, वभिन्नि प्रकोप तथा जलवायु परविर्तनप्रत उत्थानशील, सफा तथा स्वच्छ भौतकि पूर्वाधार र हरति वद्यिालय नर्मिाण, अनुकूल सकिाइ वातावरणको प्रबन्ध तथा सबलीकरण र गुणस्तरीय शक्षिाको प्रबन्ध जस्ता वषियहरू समावेश गरी योजना तर्जुमा गरएिकोछ। यस योजनाको कार्यान्वयनका लाग शिक्षिक कर्मचारीहरूको तलबभत्ता अनुदान, वद्यिालय र कार्यालय सञ्चालन खर्च, वद्यिालय दवाि खाजा अनुदान, नश्शुिल्क पाठ्यपुस्तक अनुदान, नश्शुिल्क सेनटिरी प्याड, वपिन्न लक्षीत संधीय छात्रवृत्त,ि शैक्षकि गुणस्तर सुदृढकरण एवम् कार्य सम्पादनमा आभारति प्रोत्साहन अनुदान, वषियगत संधीय शक्षिक अनुदान जस्ता संघीय, प्रदेश, स्थानीय तथा अन्य श्रोतको रुपमा प्राप्त हुने अनुदानको रकम दश वर्षसम्म अनुमानति जम्मा एक सय पैसाठ्ठी करोड खर्च हुने अनुमान गरएिको छ।

आशा गरन्छि, यो योजना कार्यान्वयनपछ िवद्यिालयमा कूल भर्ना, टकिाउ दर, उत्तीर्ण दर, सकिाइ उपलब्ध,ि शक्षिक दक्षता, ICT प्रयोग, शक्षिामा सपि र छात्रवृत्तकिो पहुँच उल्लेख्य रूपमा वृद्ध िहुने छ। वद्यिार्थीको न्यूनतम जीपीए राष्ट्रयि औसतमा पुर्‍याउने लक्ष्यका साथै वद्यिालय शक्षिालाई सामाजकि, आर्थकि र सांस्कृतकि वकिाससँग प्रत्यक्ष जोड्ने प्रयास यस योजनाको मूल सार हो। योजना सफल कार्यान्वयनका लाग सिबै तहका सरोकारवाला पक्षहरूको रचनात्मक भूमकिा अपरहिार्य छ ।

Scanned with CamScanner

वषियसूची

योजनाको सारांश.....7

वषिय प्रवेश.....1

शक्षिा योजना नर्िमाणको आवश्यकता र औचत्यि.....1

स्थानीय तहमा शक्षिा योजना नर्िमाणको औचत्यि.....2

शक्षिा योजना नर्िमाणका आधार.....2

शक्षिा योजना नर्िमाण प्रक्रयिा.....3

योजनाको लेखाजोखा.....5

परच्छिेद एक : परचिय.....7

१.१ वर्तमान अवस्था.....7

क भौगोलकि अवस्थतिकिो वश्लिेषण.....8

ग सामाजकि तथा सांस्कृतकि अवस्थाको वश्लिेषण.....9

घ आर्थकि अवस्थाको बश्लिेषण.....10

ङ शैक्षकि अवस्थाको वश्लिेषण.....11

समस्या वृक्षको वश्लिेषण.....16

शक्षिा क्षेत्रका चुनौतीको SWOT वश्लिेषण.....18

शक्षिा क्षेत्रको अवसरहरु.....19

परच्छिेद दुई : लक्ष्य नर्धिारण.....21

शक्षिा योजना नर्िमाण प्रक्रयिा.....21

२.२ दूरदृष्टि.....22

२.३ लक्ष्य.....22

२.४ उद्देश्य.....22

२.५ रणनीति.....23

२.६ अपेक्षति उपलब्धि.....25

२.७ मुख्य कार्यसम्पादन सुचकहरु तथा लक्ष्य नर्धिारण.....25

परच्छिेद ३ : वद्यिालय शक्षिाका मुख्य उपक्षेत्रहरु.....28

३.१ प्रारम्भकि बाल वकिास तथा शक्षिा.....28

३.१.१ वर्तमान अवस्था.....28

३.१.३ रणनीति.....29

३.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा.....30

Scanned with CamScanner

३.१.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा परमिाणात्मक लक्ष्य 30
३.२ आधारभूत शक्षिा 33
३.२.१ वर्तमान अवस्था : 34
३.२.२ उद्देश्य 36
३.२.३ रणनीत 37
३.२.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा 37
३.२.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा परमिाणात्मक लक्ष्य 40
३.३ माध्यमकि शक्षिा 42
३.३.१ वर्तमान अवस्था 42
अवसर र चुनौती 43
३.३.२. उद्देश्यहरु 43
३.३.३ रणनीतीहरु 44
३.३.४. प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा र क्रयिाकलाप 44
३.३.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा परमिाणात्मक लक्ष्य 45
३.४ प्राविधिकि तथा व्यावसायकि शक्षिा 50
३.४.१ वर्तमान अवस्था 50
शक्षिक ववरिण 51
वद्यिार्थी ववरिण 51
कक्षा १० को वद्यिार्थी ववरिण 52
कक्षा ११ को वद्यिार्थी ववरिण 52
कक्षा १२ को वद्यिार्थी ववरिण 52
३.४.२.चुनौती तथा अवसरहरु 52
३.४.३ उद्देश्य 53
३.४.४रणनीतहिरु 53
३.४.५ उपलब्धी 54
३.४.६नतजिा 54
३.४.७ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य 56
३.५ अनौपचारकि शक्षिा र आजीवन सकिाइ 59
३.५.१ वर्तमान अवस्था 59
३.५.२ उद्देश्यहरू 60

Scanned with CamScanner

३.५.३ रणनीतहिरू....61
३.५.४ उपलब्धी, नतजाि, प्रमुख क्रयिाकलापहरू र लक्ष्य नर्धिारण....62
प्रमुख क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य....66
परच्छिेद ४ : अन्तर सम्बन्धति वषिय तथा क्षेत्र....68
४.१ पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक सकिाइ सामग्री तथा मूल्यांकन....68
४.२ वर्तमान अवस्था....69
४.३ चुनौतीहरु....71
४.४ उद्देश्य....71
४.५ रणनीत....72
४.६ उपलव्धि, नतजाि, प्रमुख क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य....72
उपलब्धी....72
नतजाि....74
४.५.१ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य....75
४.२ शक्षिक व्यवस्थापन तथा वकिास....78
४.२.१ वर्तमान अवस्था....79
४.२.२ उद्देश्य....79
४.२.३ रणनीतहिरू....80
४.२.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजाि....81
४.२.५ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य....82
४.३ शैक्षकि समता र समावेशीकरण....85
४.३.१ वर्तमान अवस्था....85
४.३.२ उद्देश्य....87
४.३.३ रणनीत....87
४.३.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजाि....87
४.३.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा लक्ष्यहरु....88
४.४ वदि्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम....90
४.४.१ वर्तमान अवस्था....91
चुनौती :....92
अवसरहरु :....93
४.४.२ उद्देश्य....93

Scanned with CamScanner

४.४.३ रणनीति.....94
४.४.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा.....94
उपलव्धि.....94
४.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य.....95
४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपत् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता.....97
४.५.१ वर्तमान अवस्था.....97
४.५.२ उद्देश्य.....99
४.५.३ रणनितिहिरु.....99
४.५.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा.....99
उपलव्धी.....99
४.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य.....101
४.६ विद्यालयको भौतिक पूर्वधार विकास.....102
४.६.१ वर्तमान अवस्था.....103
४.६.२ उद्देश्यहरु.....103
४.६.३ रणनीतिहिरु.....103
४.६.४ प्रमुख उपलव्धी तथा नतिजा.....104
उपलव्धी.....104
४.६.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य.....105
४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चर प्रविधि.....107
४.७.१ वर्तमान अवस्था.....108
४.७.२ उद्देश्यहरु.....109
४.७.३ रणनीतिहिरु.....109
४.७.४ प्रमुख उपलव्धी तथा नतिजा.....110
उपलव्धी.....110
४.७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य.....111
परिच्छेद ५ : अन्य उपक्षेत्र.....112
परिच्छेद ६ सुशासन तथा ब्यवस्थापन.....112
६.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास.....112
६.१.१ वर्तमान अवस्था.....113
६.१.२ उद्देश्य.....113

Scanned with CamScanner

६.१.३ रणनीतहिरु......114
६.४ उपलब्धी नतजिा, प्रमुख क्रयिाकलाप र ल्क्ष्य......114
६.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा लक्ष्यहरु......116
६.२ स्थानीय शक्षिा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध......119
६.१.१ वर्तमान अवस्था......119
६.१.२ उद्देश्य......119
६.१.३ रणनीत......120
६.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा......120
उपलब्धी......120
६.१.५ अपेक्षति उपलब्धी......121
६.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतजिाहरू, मुख्य क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य......123
६.१.६ प्रस्तावति बजेट......126
परछिेद ७ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन......129
७.१.१ वर्तमान अवस्था......129
७.१.२ उद्देश्य......129
७.१.३ रणनीत......129
७.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा......130
उपलब्धी......130
७.१.५ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य......131
परच्छिेद ८ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन......137
८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन......137
८.१.१ परचिय......137
८.१.२ वर्तमान अवस्था......138
८.१.३ उद्देश्य......138
८.१.४ रणनीतहिरू......138
८.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतजिाहरू, मुख्य क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य......140
८.१.६ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू......142

Scanned with CamScanner

वषिय प्रवेश

शैक्षकि सेवा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षति नतजिा हासलि गर्न एवम् शक्षिामा पँहुच, गुणस्तर, सहभागति र समता सुनश्चिति गर्नका लाग िशक्षिा योजनाको महत्त्वपूर्ण भूमकिा रहेको हुन्छ। नेपालको वद्यिालय तहको शक्षिाको वकिासका लाग **वद्यिालय शक्षिा क्षेत्र योजना** कार्यान्वयनमा रहेको छ । त्यसै गरी प्रदेश स्तरमा पन िशक्षिा क्षेत्रको योजना नर्मिाण भई कार्यन्वयनमा छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ जारी भएपश्चात् आधारभूत तथा माध्यमकि शक्षिाका कार्यक्रम स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन भइरहेका छन्।अनविार्य तथा नश्शिुल्क आधारभूत शक्षिा तथा नश्शिुल्क माध्यमकि शक्षिा हासलि गर्नका लाग ि७५३ ओटै स्थानीय तहले सङ्घीय र प्रदेश सरकारका योजनालाई आधार मानी आफ्ना आवश्यकतालाई प्राथमकितामा राखी स्थानीय तहस्तरीय शक्षिा योजना नर्मिाण गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ।वभिन्नि स्थानीय तहले शक्षिा योजना तयार गर्ने कार्य प्रारम्भ गरेको सन्दर्भमा स्थानीय तह शक्षिा योजना नर्मिाणका लाग ियो मार्गदर्शन तयार गरएिको छ

शक्षिा योजना नर्मिाणको आवश्यकता र औचत्यि

नेपालको संवधिान, राष्ट्रयि शक्षिा नीत,ि अनविार्य तथा नश्शिुल्क शक्षिा ऐन तथा नयिमावली, दगिो वकिास लक्ष्य सोह्रौँ पञ्चवर्षीय योजनाको अवधारणा तथा वद्यिमान वद्यिालय शक्षिासम्वन्धी ऐन कानुनले प्राथमकितामा राखेका नीत,िकार्यक्रम तथा लक्ष्यलाई संघयि संरचनाअनुरूप कार्यान्वयन गर्न र वद्यिालय शक्षिा क्षेत्रको वकिासलाई दशिानर्दिेश गर्न संघयि, प्रदेश र स्थानीय तहमा वद्यिालय शक्षिा योजनाको नर्मिाण गर्न आवश्यकता देखएिको छ । वज्ञिान तथा प्रवधिमिा भएको वकिास तथा परविर्तनलाई आत्मसात् गर्न र सृजनशील, सक्रयि तथा नेपालको आर्थकि तथा सामाजकि रूपान्तरणका लाग ि उपयोगी नागरकि तयार गर्नका लाग ि र शक्षिाको योगदानलाई समय सापेक्ष बनाउन पन ि वद्यिालय शक्षिा क्षेत्रको योजना मार्फत समग्र शक्षिा प्रणालीमा सुधार गर्नुपर्ने देखएिको छ ।

नेपालको संवधिान अनूसूची ८ मा स्थानीय तहको एकल अधकिारअन्तर्गत आधारभूत तथा माध्यमकि शक्षिा उल्लेख भएको तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (११,ज) ले आधारभूत तथा माध्यमकि तहका लाग ि२३ ओटा शक्षिाको अधकिार तोकेको छ । यस ऐनको दफा २४ (१) मा स्थानीय तहले आवधकि तथा क्षेत्रगत योजना नर्मिाण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीतगित व्यवस्था समेत गरेको छ । यी प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नका लाग िसबै स्थानीय तहले शक्षिा योजना नर्मिाण र कार्यान्वयन गर्न अनविार्य छ ।

वद्यिालय शक्षिामा रहेका आर्थकि तथा सामाजकिलगायतका कारणले सुवधिावहिीन, सीमान्तकृत तथा अपाङ्गता भएका बालबालकिाको समतामूलक पहुँच र सहभागति सुनश्चिति गर्न तथा प्रत्येक बालबालकिामा न्यूनतम सकिाइ उपलब्ध िसुनश्चिति गर्दै समग्र वद्यिालय शक्षिाको गुणस्तर तथा सान्दर्भकिता अभवृिद्ध िगर्न शक्षिा, वज्ञिान तथा प्रवधि िमन्त्रालयले **वद्यिालय शक्षिा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan)** स्वीकृत गरी

Scanned with CamScanner

कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। यसैको आधारमा प्रदेश स्तरमा पनि आवधिक शिक्षा योजना निर्माण भएका छन् । यसै परिवेशमा सबै स्थानीय तहले शिक्षा योजना निर्माण र कार्यन्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी स्थानीय शिक्षा योजना (Local education Plan, LEP) निर्माण तथा विकासमा सहजीकरण गर्न यो मार्गदर्शन तयार गरिएको हो ।

स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माणको औचित्य

1. तीनै तहमा बन्ने शिक्षा योजनाका बिच लम्बीय (Vertical) र क्षितिजीय (Horizontal) सहसम्बन्ध स्थपित गर्न
2. संघ र प्रदेशबाट प्रदान गरिने स्रोतहरूलाई योजनामा आधारित बनाई व्यवस्थापन, परिचालन र उपयोग गर्न
3. कार्यक्रम र स्रोतमा देखिएको अभाव, दोहोरोपना, स्रोत परिचालनमा असक्षमता जस्ता समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न
4. साझा विषयमा लागत साझेदारी, समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन
5. शिक्षासम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता हासिल गर्न सहयोग पुर्‍याउन

शिक्षा योजना निर्माणका आधार

स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण गर्दा निम्नलिखित दस्तावेजलाई मूल आधार बनाउनु पर्छ । यसका अतिरिक्त अन्य सान्दर्भिक सामग्री प्रयोग गरी योजना निर्माण गर्नुपर्छ ।

1) नेपालको संविधान
2) सोह्रौँ आवधिक योजना
3) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
4) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७
5) अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ लगायत विद्यमान विद्यालय शिक्षासम्बन्धी ऐन, नियमावली
6) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan) र सिकाइ आपूरण तथा द्रुत सिकाइ योजना
7) शिक्षा नीति मूलतः राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, शिक्षाको सोचपत्र २०७९
8) विद्यालय शिक्षामा समता रणनीति दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय कार्यढाँचा
9) स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ र स्थानीय तहको विकास योजना
10) स्थानीय तहको मध्यमकालिन खर्च संरचना
11) राष्ट्रिय जनगणनाको प्रतिवेदन २०७८
12) स्थानीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली, २०७७
13) राजनितिक दलको घोषणापत्र
14) विद्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी संघ संस्थाका शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम आदि।

Scanned with CamScanner

स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण गर्दा स्थानीय तहले अन्य क्षेत्रमा निर्माण गरेका योजना (कृषि, स्वास्थ्य, पूर्वाधार विकास, आदि) तथा विद्यालयले बनाएका विद्यालय सुधार योजना र नमुना विद्यालय विकास योजना जस्ता विभिन्न योजनालाई कार्यान्वयन सहजीकरण गर्ने अभिप्रायले योजनाले परिलक्षित गरेका मुख्य मुख्य कार्यक्रमलाई आधार मानि विभिन्न योजनाबिचको अन्तरसम्बन्ध कायम हुने गरी योजना तर्जुमा हुनु पर्छ। यसका लागि स्थानीय तह अन्तर्गतका विभिन्न विभाग/शाखाहरूसँग पनि समन्वय गर्नु पर्छ । शिक्षा योजना निर्माण गर्दा स्थानीय तहले बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री र अपाङ्गमैत्री, विभिन्न प्रकोप तथा जलवायु परिवर्तन प्रति उत्थानशील, सफा तथा स्वच्छ भौतिक पूर्वाधार र हरित विद्यालय निर्माण गरी अनुकूल सिकाइ वातावरणको प्रबन्ध तथा त्यसको सबलीकरण गर्नु पर्ने छ ।

शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया

स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण गर्दा स्थानीय तहको शिक्षा समितिको नेतृत्वमा गर्नुपर्छ । स्थानीय तहले आवश्यक देखेमा योजना तर्जुमा समिति, अन्य समिति वा उपसमिति गठन गर्न सक्ने छ । योजना निर्माणको मुख्य समूहमा स्थानीय तहको शिक्षा हेर्ने प्रमुख तथा सामाजिक विकास समितिका संयोजकलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नुपर्ने छ । यस अतिरिक्त आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विषय क्षेत्रका विज्ञ तथा प्राविधिकलाई (स्थानीय तहभित्रिका कलेज, विद्यालय वा अन्य व्यक्तिबाट) आमन्त्रित गर्न सकिन्छ । योजना निर्माण समितिलाई सहजीकरण गर्न र जिम्मेवार बनाउन लिखित कार्य विवरण दिन सकिन्छ ।

अन्य योजनामा जस्तैः स्थानीय तह शिक्षा योजनाको निर्माणमा पनि स्थानीय तहले सहभागितामूलक प्रक्रिया नै अवलम्बन गर्नुपर्छ र सोका लागि देहायका विषयलाई ध्यान दिनुपर्छ । योजनाको यस भागमा शिक्षा योजना निर्माणको क्रममा अवलम्बन गरिएका प्रक्रिया उल्लेख गर्नुपर्छ साथै बैठकका निर्णय र उपस्थिति अनुसूचीमा समावेश गर्नुपर्छ ।

1) गाउँ/नगर सभा र गाउँ/नगर कार्यपालिका स्तरीय स्थानीय तहको बैठक
2) योजना निर्माण समितिको गठन
3) स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रको अवस्था विश्लेषण
4) गाउँ/टोल तथा वडास्तरमा विभिन्न सरोकारवाला (वडाध्यक्ष, विद्यालयका प्रधानाध्यापक र शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, अपाङ्गता भएका व्यक्तसिँग सम्बन्धित संघ सस्थालगायत विभिन्न सरकारी/गैरसरकारी संघ संस्था आदि) सँग भेला छलफल गरी सुझाव सङ्कलन
5) स्थानीय तह तथा विद्यालय स्तरीय छलफल
6) योजनाको मस्यौदा तयारी
7) मस्यौदा माथि सरोकारवालाको सुझाव सङ्कलन तथा पृष्ठपोषण
8) योजनाको अन्तिमीकरण

Scanned with CamScanner

9) बाह्य वज्ञिद्वारा योजनाको लेखाजोखा र सुझाव समायोजन
10) स्थानीय कार्यपालकिाबाट योजनाको स्वीकृति र कार्यान्वयन

शक्षिा योजना तयारी प्रक्रयिाको मुख्य चरणहरुः

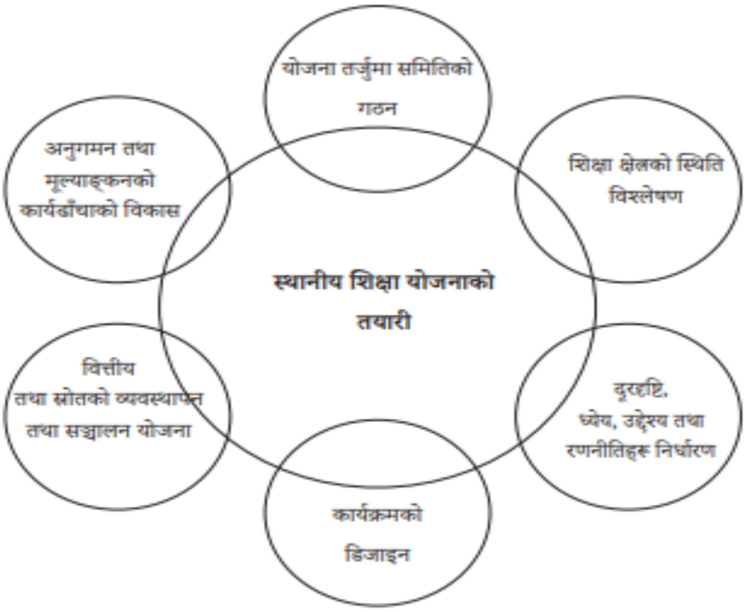

Scanned with CamScanner

योजनाको लेखाजोखा

स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण गरसिकेपछि सो योजना विश्वसनीय, वस्तुनिष्ठ दिगो र लगानी योग्य छ कि छैन भन्नका लागि योजनाको विविध पक्ष समेटेर लेखाजोखा गरिनुपर्छ, जुन योजना कार्यान्वयन गर्नु पूर्व गरिने महत्त्वपूर्ण कार्य तथा योजनाको अभिन्न अङ्ग हो । निर्माण भएको योजनाको लेखालोखा कार्यलाई सम्बन्धित स्थानीय तहले आन्तरिक र बाहरिका विभिन्नि विषय क्षेत्रका विज्ञहरूको समिति निर्माण गरी सो समितिको कार्य विवरण तोकी सम्पन्न गर्नुपर्छ । योजनाको लेखाजोखा गर्दा तलको तालिकामा दिइएका पक्षको सुक्ष्म विश्लेषण गर्नुपर्छ :

क्र.स.	लेखाजोखाको पक्ष	विस्तृत विवरण
१	नेतृत्व तथा सहभागिता	• शिक्षा योजना निर्माणमा प्रारम्भिक चरणको छलफलदेखि नै मूल नेतृत्वको संलग्नता रहेको छ । • सामाजिक विकास समिति संयोजकत्वमा शिक्षा योजना निर्माण समिति बनेको • शिक्षा सरोकारवालाको संलग्नतासहितिको योजना मस्यौदा कार्यदल गठन गरी पारदर्शी ढङ्गमा मस्यौदा तयार गरिएको छ । • सूचना र सुझाव सङ्कलनका क्रममा सरोकारवालाको अर्थपूर्ण सक्रिय सहभागीता भएको छ ।
२	पर्याप्तता र सान्दर्भिकता	• यस योजनामा उल्लेख गरिएका रणनीति कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाका शिक्षा क्षेत्रका समस्या र चुनौतीहरू सम्बोधन गर्न पर्याप्त छन् ।
३	समता, सक्षमता तथा गुणस्तर	• यो योजनाले समता, सक्षमता तथा सिकाइ र गुणस्तरजस्ता सवालमा अपेक्षित वृद्धि गर्दै शिक्षा क्षेत्रको समग्रतामा उन्नयनको पर्याप्त प्रयास गरेको छ ।
४	अन्तरसम्बन्ध र तादाम्यता	• यो योजना गाउँपालिकाका वार्षिक नीति कार्यक्रम लगायत अन्य योजनाहरूबिच अन्तरसम्बन्धित छ । • शिक्षाका राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय लक्ष्यहरूसँग अनुकूलन गरिएको छ । • स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धी अद्यावधिक मार्गनिर्देशन २०८१ मा आधारित यस योजनाले शिक्षाका उल्लेखित क्षेत्रहरू र अन्तरसम्बन्धित विषयबिच उपयुक्त तालमेल राखेको छ ।

Scanned with CamScanner

५	सम्भाव्यता र कार्यान्वयनयोग्यता तथा सान्दर्भिकता	• योजनामा भएका विषयको शिक्षाका उपक्षेत्र, अन्तरसम्बन्धित विषय साथै उपलब्ध स्रोत र अनुगमन मूल्याङ्कनसँग तादाम्यता कायम गरिएको छ • स्थानीय आवस्यकता र भोगरिहेका प्रमुख चुनौतीलाई सम्बोधन गर्ने प्रयास योजनाले केही हदसम्म गरेको छ ।
६	स्रोतको प्रबन्ध	• योजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापका लागि आवश्यक बजेटको प्रस्ताव गरिएको छ । • नपुग बजेटका लागि सरकारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग निरन्तर सहकार्य गर्नुपर्ने छ ।
७	संस्थागत क्षमता	• योजना साथै क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनका लागि उपयुक्त संयन्त्र र आवश्यक क्षमता विकास कार्यक्रम राखिएका छन् ।
८	कार्यान्वयनमा तत्परता	• स्थानीय तहभित्रका सरोकारवालाको सहभागीतामै योजना तयार भएको छ । • यो योजना स्वीकृति पूर्व जिम्मेवार पक्षलाई प्रबोधीकरण र अभिमुखीकरण गरिएको छ। • स्थानीय तहको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटमा योजनाकै आधारमा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नुपर्ने आवस्यकता रहेको छ ।
९	तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रक्षेपण	• स्थानीय तहभित्रका शैक्षिक सूचकहरू र आवक तथ्याङ्क राखिएका छन् ।
१०	अनुगमन र प्रतिवेदन	• सबै तहको आवधिक अनुगमन र मूल्याङ्कनका संयन्त्र तयार गरिएको छ

Scanned with CamScanner

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ वर्तमान अवस्था

शिक्षा सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणको मुल आधार हो । शिक्षाको माध्यमबाट नै व्यक्तिले आफू, आफ्नो समुदाय र राष्ट्रको परिवर्तनको लागि सशक्त भुमिका खेल्नसक्छ । त्यसैले नै, समाज रुपान्तरण तथा परिवर्तन, सामजिकीकरण, सामाजिक न्याय, शान्ति स्थापनाको आधारका साथै आर्थिक वृद्धि तथा वातावरणीय संरक्षणको एक प्रभावशाली शक्ति, उत्प्रेरक, माध्यमका रुपमा शिक्षा रहदैआएको छ । शिक्षाले राष्ट्र निर्माण तथा विकासको लागि चाहिने मानव संसाधनको विकासमा अहम् भुमिका रहेको छ । गाउँपालिकाको शिक्षा विकास नै समग्र गाउँ को विकासको एक प्रमुख आधार हो ।

नेपालको वर्तमान संविधानले आधारभूत तह सम्मको शिक्षालाई अनिवार्य र निशुल्क गरेको छ भने माध्यमिक तह सम्मको शिक्षालाई निशुल्क गर्ने हकको सुनिश्चित गरेको छ । त्यसैगरी, अपाङ्गता भएका तथा आर्थिक रुपले पछिाडिएका बालबालिकाहरुको शिक्षामा कानुन बमोजिम निशुल्क गर्ने कुराको समेत सुनिश्चित गरेको छ । संघीय स्वरुपको राज्य व्यवस्था भए अनुरुप तीनै तहका सरकारहरु स्थापना भइ क्रियाशील अवस्थामा छन् । सबै सरकारहरुका आ-आफ्ना परिवेश भए अनुरुप र प्राप्त अधिकार बमोजिम शिक्षा क्षेत्रलाई फरक ढङ्गबाट सम्बोधन गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भइसकेको छ । तीनै तहका सरकारहरुले समन्वयात्मक ढंगबाट शिक्षा क्षेत्रको विकासको लागि योजना बनाइ परिवर्तित मर्म र गन्तव्यहरुलाई उक्त योजनामा प्रतिविम्वित गर्दै राष्ट्रले लिएका लक्ष्यहरु पुरा गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

त्यसैगरी स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई शिक्षाका २३ वटा अधिकारको साथै संघीय सरकारको शिक्षा क्षेत्रको १० वर्षे योजना, शिक्षा नीति २०७६, १६ औं आवधिक योजनाले तय गरेका लक्ष्य तथा उद्देश्य पूरा गर्न स्थानीय सरकारले सहयोग र समन्वय गर्नु आवश्यक छ । यसैगरी स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६ (२४) मा स्थानीय सरकारले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्ने नीतिगत व्यवस्था भएको छ । समावेशी, समतामूलक, गुणस्तरीय

Scanned with CamScanner

शकि्षाको सुनशि्चितिता तथा आजीवन सकिाइका अवसरहरुलाई प्रोत्साहति गरीगाउँपालकिाको समग्र वकिास र परविर्तनका लागि लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा क्रयिाकलाप यस शकि्षा योजनाले नर्धिारण गरेको छ । उक्त योजना नर्मिाण गर्दा संघ तथा प्रदेश सरकारका नीति लक्ष्यसँग मेल खानु पर्ने, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परविर्तन लैङ्गकि समानता तथा समावेशीकरण, वपिद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषियलाई ध्यान दर्ईि दीर्घकालीन कसिमिका योजनाको सूची (project bank) तयार तथा सहभागतिामूलक योजना तर्जुमा, सरोकारवालाहरुको सहभागतिामा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नुपर्ने नीतगित व्यवस्था छ ।

हरेक आवमा स्थानीय सरकारले वार्षकि बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्नु पर्ने हुन्छ र आगमि दनिमा एकमुष्ट संद्यीय सरकारबाट बजेट प्राप्त हुने र त्यसबाट स्थानीय सरकार आँफैले वार्षकि कार्यक्रम बनाउनु पर्ने सन्दर्भ रहेको छ । हालै कोभडि १९ ले शकि्षा क्षेत्रमा पारेको प्रभावलाई मध्यनजर गर्दै शकि्षा क्षेत्रको सुधारका लागि एवम् गाउँपालकिामा भएका समिति स्रोत साधन तथा शकि्षा क्षेत्रको सुधारका असमिति आवश्यकता तथा समस्याहरुको सम्बोधनका लागि पनि व्यवहारकि रुपमा कार्यान्वयन योग्य योजनाको वकिल्प नभएको हालको अवस्था रहेको छ ।

सन्दर्भमा राज्यको शकि्षा सम्बन्धी नीति, कार्यक्रम, लक्ष्य, तथा उदेश्य पुरा गर्न स्थानीय गाउँपालकिाका आवश्यकताहरु पुरा गर्न गाउँपालकिाको आफ्नो परविेश अनुसारको शकि्षा क्षेत्रको १० वर्ष योजना तयार गर्नु आजको आवश्यकता रहेको नष्किर्ष रहेको छ । यसैले लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाले आफ्नो शकि्षा योजना क्षेत्रको सुधार तथा वकिासको लागि यो योजना तयार गरेको छ ।

क भौगोलकि अवस्थतिकिो वशि्लेषण

यस गाउँपालकिामा हाल बाँस्बोटे, ताम्लछिा, बाराहा, बलाम्ता र जाँते गरी जम्मा ५ बटा वडाहरु रहेको छ । यस गाउँपालकिाको केन्द्र बाराहामा अवस्थति रहेको छ । यस गाउँपालकिाको कुल क्षेत्रफल १०६.८ वर्ग कलिोमटिर रहेको छ ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा एक सामाजकि तथा सांस्कृतकि रुपमा ववििधितापूर्ण स्थानीय सरकार हो । भौगोलकि रुपमा बकिट र दुर्गम भएता पनि लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको

Scanned with CamScanner

भौगोलकि,व्यवसायकि, वातावरणीय, धार्मकि,ऐतहिासकि, पर्यटकीय लगायतका वभिन्नि बहु आयमकि पक्षहरुबाट महत्वपूर्ण पहचिान रहेको छ । स्थानीय रार्इ, क्षेत्री, मगर, वश्विकर्मा, तामाङ, परयिार, माझी, भुजेल र मझिार जस्ता जातजातहिरुको मुख्य बाहुल्यता रहेको छ ।

ख जनसंख्यकि संरचनाको वश्लिेषण

राष्ट्रयि जनगणना, २०७८ अनुसार यस गाँउपालकिाको जनसंख्या ९६८९ रहेको छ । जस मध्ये पुरुष ४९.४ प्रतशित र महलिा ५०.६ प्रतशित रहेका छन् । सोही अनुसार लैंगकि अनुपात प्रतिं ९७.७८ रहेको छ । जनघनत्व ९१ जना प्रतिं वर्ग कलिोमटिर रहेको छ भने २२२७ घरघुरी रहेको छ । राष्ट्रयि जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालकिाको ववरिण तलको तालकिामा रहेको छ ।

तालकिा नं. १ वडागत महलिा र पुरूषको बविरण

वडा	पुरुष	महलिाा	जम्मा
१	८८३	८७९	१७६२
२	७७२	८०६	१५७८
३	१२८६	१३२४	२६१०
४	१००६	९९०	१९९६
५	८४३	९००	१७४३
जम्मा	४७९०	४८९९	९६८९

त्यसैगरी यस नगरपालकिाको उमेर समूहगत जनसंख्या ववरिण तलको ग्राफमा राखएिको छ ।

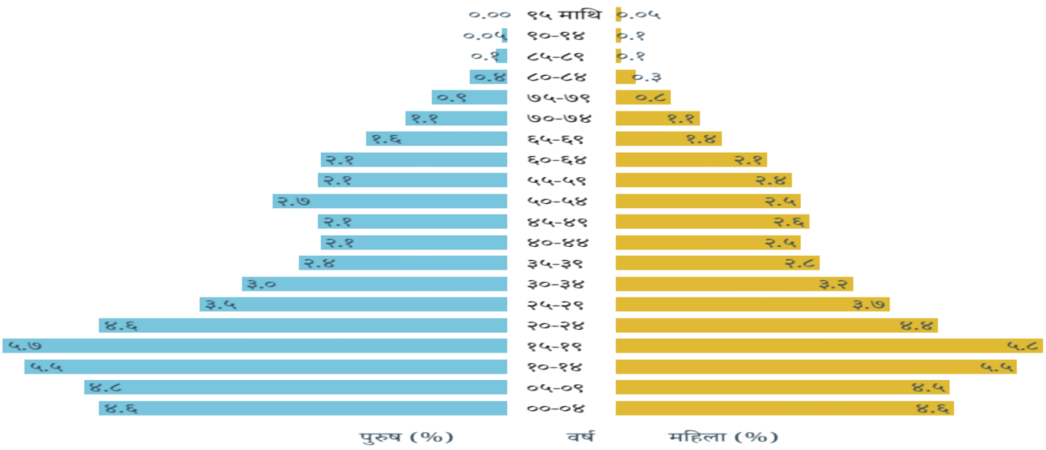

श्रोतः केन्द्रयि तथ्याङ्क वभिाग २०७८

ग सामाजकि तथा सांस्कृतकि अवस्थाको वश्लिेषण

लमि्चुङबुङ गाउँपालकिा एक सामाजकि तथा सांस्कृतकि रुपमा वविधितापुर्ण स्थानीय सरकार हो । भौगोलकि रुपमा वकिट र दुर्गम भएता पनि लमि्चुङबुङ गाउँपालकिाको भौगोलकि, व्यवसायकि, वातावरणीय, धार्मकि, ऐतहिासकि, पर्यटकीय लगायतका वभिन्नि बहु आयमकि

Scanned with CamScanner

पक्षहरुबाट महत्वपूर्ण पहिचान रहेको छ । यस पालिकामा प्रमुख दश जातजातिहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

तालिका नं. २ जात जातिगत बिवरण

जात	दुवै लिङ्ग	पुरुष	महिला
राई	४७.८	४८.१	४७.६
क्षेत्री	१९.३	१९.७	१८.९
मगर	१५.३	१५.१	१५.६
विश्वकर्मा	५.०	४.८	५.२
तामाङ	४.१	४.२	४.०
परियार	३.३	३.२	३.५
माझी	१.१	१.१	१.१
घर्ती/भुजेल	०.९	०.९	०.९
ब्राह्मण – पहाड	०.७	०.८	०.७
मजिार	०.७	०.७	०.६

घ आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण

कम आय भएको मुलुकबाट नेपाललाई मध्यम आय भएको राष्ट्रमा पुर्याउँने सरकारको महत्वकांक्षी लक्ष्यलाई यस गाँउपालिकाले टेवा दिन पनि विभिन्न किसिमका आर्थिक क्रियाकलापहरुलाई अगाडि बढाएको छ । यहाँका मानिसहरु मूख्य त कृषि पेशामा आवद्ध रहेको र आर्थिक स्तर माथि उकास्न कोदो, फापर, खेती,धान ,मकै ,कोदो लगायत उन्नत जातको पशुपालन, बीउ बिजन, व्यावसायिक खेती, रोजगार तथा स्वरोजगारमुखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ। यसका अलवा वैदेशिक रोजगारले पनि यहाँको आर्थिक अवस्था वृद्धि गर्नमा मद्दत गरेको देखिन्छ भने गाउँघरमा बादर तथा जंगली जनावर र खडेरीको कारणले समग्र आर्थिक क्षेत्रमा नकारात्मक प्रभाव पारेको छ। जनगणना २०७८ का अनुसार यस गाउँपालिकाको आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या को प्रतिशत ७६.७ रहेको छ भने त्यसैगरी कुनै न कुनै पेशामा सक्रिय सहितको जनसंख्या रहेको आधारमा ६५.२ प्रतिशत रोजगारी रहेका छन् ।

Scanned with CamScanner

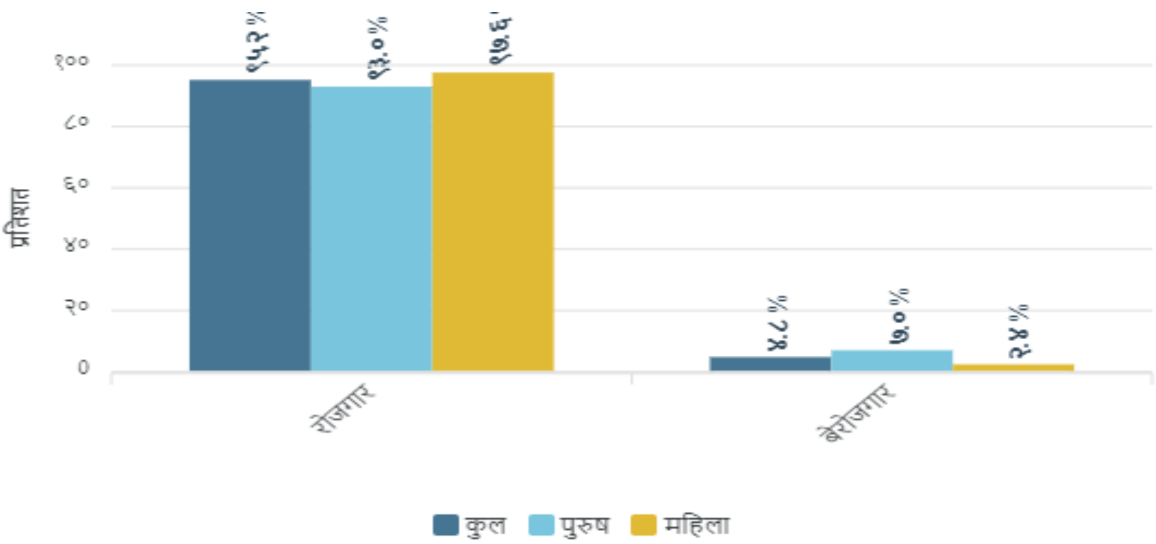

ङ शैक्षकि अवस्थाको वश्लिेषण

नेपालको संवधिान २०७२ मा शक्षिालाई प्राथमकितामा राखेको छ साथै संवधिानको भाग ३ मा मौलकि हकको व्यवस्था गरीएको छ जस अन्तर्गत धारा ३१ मा शक्षिा सम्बन्धी हक उल्लेख छ। धारा ३१ मा शक्षिालाई नागरकिको आधारभूत अधकिारको रुपमा व्यवस्था गरी प्रत्येक नागरकिलाई आधारभूत तह शक्षिा अनविार्य र नश्िुल्क,माध्यामकि तह सम्म नश्िुल्क शक्षिा पाउने हक रहेको छ साथै अपाङ्गता भएका र आर्थकि रुप ले वपिन्न नागरकिलाई कानुन बमोजमि नश्िुल्क उच्च शक्षिा पाउने हक रहेको छ। त्यस्तै दृष्टविहिीन नागरकिलाई व्रेललपिि, बहरि तथा बोलाइ सम्बन्धी समस्या भएका नागरकिलाई साङ्केतकि भाषाको माध्यमबाट कानुन बमोजमि नश्िुल्क शक्षिा पाउने तथा नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो मातृभाषामा शक्षिा पाउने र त्यसका लागि शैक्षकि संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुने कुरा उल्लेख गरएिको छ।यसै गरी संवधिानको धारा ३८ मा महलिाको हक अन्तर्गत उपधारा ५ मा महलिालाई शक्षिा, स्वास्थ्य, रोजगारी, र सामाजकि सुरक्षामा सकारात्मक वभिेदका आधारमा वशिेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भन्ने उल्लेख छ ।

नेपालको संवधिान २०७२ मा बालबालकिाको हक अन्तर्गत प्रत्येक बालबालकिालाई परविार तथा राज्यबाट शक्षिा स्वास्थ्य, पालनपोषण, उचति स्याहार खेलकुद मनोरञ्जन, तथा व्यक्तत्वि वकिास तथा बाल सहभागताको हक रहेको छ साथै बालबालकिालाई घर वद्यिालय वा जुनसुकै स्थानमा शारीरकि मानसकि वा कुनै कसिमिको यातना दनि पाईने छैन भनि उल्लेख छ त्यसै गरी दलतिको हक अन्तर्गत आधारभूत तहबाट उच्च तह सम्म छात्रवृति सहति नश्िुल्क शक्षिाको व्यवस्था हुने कुरा उल्लेख छ ।

राष्ट्रयि शक्षिा नीति २०७६ मा सबै तहको शक्षिालाई प्रतस्पिर्धी प्रवधीमैत्रि रोजगारमूलक र उत्पादनशील बनाई देशको आवश्यकता अनुरुपको मानब संसाधन वकिास गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यसै गरी उच्च स्तरयि राष्ट्रयि शक्षिा आयोग २०७५ को प्रतवि‍ेदनमा

Scanned with CamScanner

शकि्षाका राष्ट्रयि उद्देश्य पुरा गर्नका लागि सामाजकि न्याय सहति सभ्य समुन्नत स्वस्थ जनशक्ति उत्पादन राष्ट्र नरि्माणको दशिा, व्यक्तकिो सर्वाङ्गीण वकिास र सामाजकि आर्थकि रुपान्तरणका लागि गुणस्तरयि शकि्षा"भन्ने उल्लेख भएको छ।

शिक्षा नीति

१. संविधानले तोकिए बमोजिम माध्यमिक तह सम्मको शिक्षकहरुको व्यवस्थापन गर्न केन्द्र र प्रदेशसँग आवश्यक समन्वय गरी संघीय शिक्षा नीति एवं मापदण्डको अधिनमा रही आवश्यक्ता अनुसार नीति, नियमावली तथा निर्देशिका निर्माण गरेर शिक्षा क्षेत्रलाई व्यवस्थापन गर्दै गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गरिने नीति लिइनेछ ।

२. लिम्चुङबुङ शिक्षा विकास योजना बमोजिम विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धीको लागि कार्यक्रमहरु वार्षिक तालिका अनुसार संचालन गरिने छ ।

३. लिम्चुङबुङ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको मा.वि. र आ.वि. तहको विद्यालयहरुमा जग देखिको शैक्षिक सुधार कार्यक्रम गर्ने उद्देश्य बोकेर गाउँपालिका र CSN बीच लागत साझेदारीमा सञ्चालनमा आएको लिप परियोजनालाई अझ थप प्रभावकारी बनाउन विद्यालय, अभिभावक र गाउँपालिका बीच सुमधुर सम्बन्ध विस्तारको लागि शिक्षा शाखालाई कृयाशिल र अधिकार सम्पन्न बनाईनेछ । बाँकि रहेका अन्य विद्यालयहरुमा लिप परियोजना आगामी वर्ष लागु गरिनेछ ।

४. लिम्चुङबुङ गाउँपालिकाका सम्पुर्ण विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर विकासका लागि प्रत्येक विद्यालय, अभिभावक, वि.व्य.स., टोल विकास सहकार्य संस्था र राजनैतिक दलहरुसंग संवाद, छलफल, अन्तरकृया मार्फत विद्यालय समायोजन र शिक्षक दरबन्दी मिलान गर्ने नीति लिईनेछ । जसको लागि गाउँपालिकाले विद्यालय अध्यायन कार्यदल गठन गरिनेछ र उक्त कार्यदलले अध्यायन प्रतिवेदन तयार गरि गाउँ शिक्षा समितिमा पेश गर्नेछ । गाउँ शिक्षा समितिले प्रतिवेदनको अध्यायन गरि आवश्यक निर्णय लिनेछ ।

५. विद्यार्थीहरुले विद्यालय बीचमै छोडने (DROP OUT) प्रवृत्तिलाई न्युँनिकरण गर्न सचेतनामुलक तथा प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमको साथ समुदायसंग निरन्तर अन्तरकृया गरिनेछ ।

६. विद्यालयहरुमा शैक्षिक सुधारको निम्ति अधिकतम प्रविधिको प्रयोग गरि प्रविधिमैत्री र विद्यार्थीमैत्री पठन पाठनको व्यवस्था गर्ने नीति लिईनेछ ।

७. विद्यालयहरुको गुणस्तर परिक्षणको लागि वस्तुगत सुचकांकहरुको आधारमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण संयन्त्र निर्माण गरिनेछ ।

८. पालिकाको शिक्षा सुधार कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्ने नीति लिईनेछ ।

तालकिा नं. ३ सामुदायकि वदि्यालय तहगत ववरिण, अवस्था, उपलब्धि र अन्तर

तह	कक्षा	वदि्यालय संख्या		
		सामुदायकि वदि्यालय	संस्थागत वदि्यालय	मदरसा/धार्मकि वदि्यालय
आधारभुत तह	कक्षा १–३	१०	०	०
	कक्षा १–५	११	०	०

Scanned with CamScanner

	कक्षा १–८	८	०	०
माध्यमकि तह	कक्षा १–१०	२	०	०
	कक्षा १–१२	३	०	०
बालवकिास केन्द्र		३१	०	०
सकिाइ केन्द्र		३	०	०
स्रोतः लमि्चुङबुङ गाउँ पालकिा, शकि्षा युवा तथा खेलकुद शाखा, २०८१				

तालकिा नं. ४ शकि्षक दरबन्दी ववििरण

क्र.श	मौजुदा सङ्ख्या						दरवन्दी	आवश्यक दरवन्दी संङ्ख्या			
तह	प्राथमकि		नि.मा.वि		माध्यमकि		माध्यमकि ११–१२	प्रा.वि	नि.मा.वि	माध्यमकि	माध्यमकि ११–१२
हाल	५५	२०	९	७	५	१२	८ अनुदान	८६	४३	२७	९
रिक्त	-	३	-	१	-	-	-				

यस गाउँपालकिामा ३४ सामुदायकि वद्यिालयहरु रहेका छन् । जसमा आधारभूत तहका २९ र माध्यमकि तहका ५ वटा रहेका छन् । बालवकिास केन्द्रहरु ३१ वटा रहेको छन् । प्राविधिकि वद्यिालयहरु १ वटा रहेका छन् । त्यसैगरी ३ सामुदायकि सकिाइ केन्द्र रहेको छन् । सामुदायकि वद्यिालय अन्तरगत EMIS २०८२ अनुसार बालवकिासमा १३६ छात्रा र १३० छात्र गरी जम्मा २६६ जना, कक्षा १–८ मा छात्रा १०७४ र छात्र १००६ गरी जम्मा २०८० जना वद्यिार्थीहरु रहेकाछन् । त्यसैगरी कक्षा ९ बाट १२ सम्म छात्रा २६५ र छात्र १७८ र अन्य १७९ गरी जम्मा ६२२ जना रहेका छन् ।
।

यस गाउँपालकिाको स्थापना सँगै शकि्षामा जोड दँदै आएको छ । हरेक वर्ष शकि्षा क्षेत्रको बजेटमा वस्तिार गर्दै आएको छ । वद्यिालय शकि्षालाई गहन रुपमा वश्लिेषण गर्दा पछलि्ला दनिमा शकि्षाको पहुँचमा उल्लेखनीय वस्तिार भएको भए पनि गुणस्तर तथा सकिाइ उपलब्धि सुनश्चितता एक मुख्य चुनौतकिो वषिय रहेको छ । CEHRD Flash Report २०८० को आधारमा केहि शैक्षकि तथ्यांकहरुलाई तलको तालकिामा वश्लिेषण गरएिको छ ।

तालकिा नं. ५ शैक्षकि तथ्याङ्क (Flash Report)

इसडिकिो कुल भर्नादर	छात्रा	७९.६
	छात्र	६३.२

Scanned with CamScanner

	जम्मा	६९.८
इसडिकिो खुद भर्नादर	छात्रा	७७.०
	छात्र	६२.८
	जम्मा	६८.५
कुल प्रवेशदर कक्षा १	छात्रा	१०६.०
	छात्र	१०३.८
	जम्मा	१०४.९
खुद प्रवेशदर कक्षा १	छात्रा	९४.०
	छात्र	९७.५
	जम्मा	९५.७
कुल भर्नादर कक्षा १ बाट ५	छात्रा	१२३.९
	छात्र	१०७.६
	जम्मा	११५.५
खुद भर्नादर कक्षा १ बाट ५	छात्रा	९७.५
	छात्र	९६.०
	जम्मा	९६.७
कुल भर्नादर कक्षा ६ बाट ८	छात्रा	९८.२
	छात्र	१०८.५
	जम्मा	१०३.२
खुद भर्नादर कक्षा ६ बाट ८	छात्रा	९२.६
	छात्र	९७.१
	जम्मा	९४.८
कुल भर्नादर कक्षा १ बाट ८	छात्रा	११४.०
	छात्र	१०७.९
	जम्मा	११०.९
खुद भर्नादर कक्षा १ बाट ८	छात्रा	९५.६
	छात्र	९६.४
	जम्मा	९६.०
कुल भर्नादर कक्षा ९ बाट १०	छात्रा	८६.०
	छात्र	८७.२
	जम्मा	८६.६
खुद भर्नादर कक्षा ९ बाट १०	छात्रा	७८.३

Scanned with CamScanner

	छात्र	७१.३
	जम्मा	७४.९
कुल भर्नादर कक्षा ११ बाट १२	छात्रा	४६.५
	छात्र	५०.०
	जम्मा	४८.०
खुद भर्नादर कक्षा ११ बाट १२	छात्रा	२४.५
	छात्र	२९.४
	जम्मा	२६.६
कुल भर्नादर कक्षा ९ बाट १२	छात्रा	६४.६
	छात्र	६९.३
	जम्मा	६६.७
खुद भर्नादर कक्षा ९ बाट १२	छात्रा	४९.१
	छात्र	५१.२
	जम्मा	५०.१
कक्षा ८ सम्मको टकिाउदर	छात्रा	८१.१
	छात्र	८७.४
	जम्मा	८४.३

		दोर्हाउने दर	छोड्ने दर	उतरि्ण दर
कक्षा १–५	छात्रा	१३.५	२.६	८०.७
	छात्र	१०.६	२.५	८३.१
	जम्मा	१२.१	२.६	८१.९
कक्षा ६– ८	छात्रा	४.७	१.९	९२.२
	छात्र	६.८	३.३	८८.२
	जम्मा	५.८	२.७	९०.१
कक्षा ९– १०	छात्रा	१.७	०.४	९०.६
	छात्र	५.९	२.८	८५.१
	जम्मा	३.७	३.९	८७.९
कक्षा ११– १२	छात्रा	०.०	८.९	८७.७
	छात्र	०.०	१२.१	८५.९
	जम्मा	०.०	१०.३	८६.९

Scanned with CamScanner

यसरी तथ्यांकलाई वश्लिेषण गर्दा प्रारम्भकि बाल वकिास केन्द्रको खुद भर्ना दर १०० प्रतशित अझै पनि १८.१ प्रतशित बालबालकिाहरु वद्यिालयमा सहि उमेरमा भर्ना गरनिुपर्ने देखन्छि भने । त्यसैगरी आधारभूत तहमा ४.५ प्रतशित बालबालकिाहरु वद्यिालय बाहरि रहेकाछन् । कक्षा ८ सम्मको टकिाउदर हेर्दा पनि १२.३% बालबालकिाहरु प्रणालीमा टकिाउ हुन नसेको देखन्छि । त्यसैगरी दोर्हाउनेदर छोड्नेदर पनि उच्च देखन्छि। साथै समयमा भर्ना नहुने कुराको तथ्य पनि कुल भर्नादरले देखाएको छ । यसरी हेर्दा प्रणालीगत सक्षमतामा पनि सुधारको क्षेत्रहरु देखएिका छन् ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको समग्र सकिाइ उलब्धी ५५.२ प्रतशित मात्र रहेको देखन्छि भने कक्षा ८ मा ३.२ माथकिो ग्रेड ल्याउन वद्यिार्थी प्रतशित ६.० प्रतशित मात्र रहेको छ । भने एसइइमा ३.२ माथकिो ग्रेड ल्याउने वद्यिार्थी प्रतशित १.० मात्र रहेको छ । यस्ता कुरालाई यस शक्षिा योजनाले जोड दनिे छ ।

समस्या वृक्षको वश्लिेषण

यस गाउँपालकिामा शक्षिाको वकिासका लागि उल्लखिति कार्यहरू हुँदा हुँदै पनि यहाँको शैक्षकि क्षेत्रमा धेरै समस्याहरू रहेका छन् । अझ पनि सबै बालबालकिाको शक्षिामा पहुँच र सहभागतिा सुनश्चिति गर्न नसकनि, गुणस्तरमा अपेक्षति रूपमा सुधार नहुनु, प्रारम्भकि बालवकिास कार्यक्रमको प्रभावकारतिा बढाउन नसकनि, शक्षिण सकिाइमा नवनितम शक्षिण प्रवधिकिो प्रयोग न्युन हुनु, शक्षिालाई व्यवहारकि सपिसँग जोड्न नसक्नु, वद्यिार्थीको सकिाइ उपलब्धि न्युन हुनु, शक्षिकको पेसागत वकिासको प्रभावकारी कार्यन्वयन नहुनु, नक्साङ्कनका आधारमा वद्यिालय समायोजन र एकीकरण गर्न नसकनि, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई शक्षिकको कार्यसम्पादन स्तरसँग जोड्न नसक्नु, वपितको अवस्थामा शक्षिालाई नरिन्तरता दनि आवश्यक व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, शैक्षकि सुशासनको प्रभावकारी रुपमा प्रत्याभुती नहुनु, अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रभावकारी नहुनु आदि यस गाउँपालकिाका शक्षिा क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् ।

यस गाउँपालकिाको प्रमुख समस्याहरु देहाय बमोजमि रहेका छन् ।

1. वद्यिालय जाने उमेरका सबै बालबालकिाहरु वद्यिालयमा भर्ना नभएको,
2. दवाि खाजा मापदण्ड बमोजमि कार्यान्वयन नभएको,
3. तालमि प्राप्त शक्षिकले प्राप्त गरेका ज्ञान सीप र दक्षता पुर्ण रुपमा प्रयोग तथा कार्यान्वयन नभएको,
4. अंग्रेजी वज्ञिान र गणति शक्षिकको अभाव ,
5. दरबन्दी पुनर्वतिरण हुन नसकेको,
6. वद्यिार्थी टकिाउ दर न्युन रहेको,
7. वद्यिालय नक्साङ्कन गर्न कठनिाइ भएको,
8. शक्षिक वद्यिार्थी अनुपातमा तालमेल नभएको,
9. वद्यिालयमा तहगत र वषियगत शक्षिकको अभाव,

Scanned with CamScanner

10. आन्तरकि स्रोत जुटाउन कठनिाइ ,
11. शकि्षामा प्रर्याप्त लगानी हुन नसकेको,
12. वज्ञि जनशक्ति परचिालनको अभावमा वद्यिालयको नयिमति अनुगमन, नरीक्षण हुन नसकेको,
13. शकि्षकको पेशागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन हुन नसकेको,
14. स्थानीय पाठ्यक्रमको वकिास र कार्यान्वयन गर्न कठनिाइ भएको ,
15. सरोकारवालाहरूको अपेक्षति सहभागति र अपनत्वको वकिास हुन नसकेको,
16. शकि्षालाई प्रवधि सँग जोड्न नसक्नु र प्रवधिकिो अभाव ,
17. अभभिावक सचेतननाको कमी,
18. वद्यिार्थी ,शकि्षक तथा कर्मचारीको उपस्थति नयिमति नभएको ,
19. पाठ्य्रकमको पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन हुन नसकेको,
20. वद्यिालयको व्यवस्थापन तथा सुशासनलाई प्रभावकारी बनाउन नसकएिको,
21. व.ि व्य.स., श.ि अ.सं. र शकि्षकको कर्तव्य र दायत्वि बोध हुन नसकेको,
22. भौतकि संरचनाहरु पहुँचयोग्य र बालमैत्री नभएको,
23. पर्याप्त मात्रामा शकि्षकको क्षमता वकिासका क्रयिाकलापहरु हुन नसकेको,
24. शैक्षकि सामग्री तथा ल्यावको अभाव,
25. सबै वद्यिार्थीमा पहुँचको समस्या
26. गुणस्तरीय शकि्षको सुनश्चितिता हुन नसकेको
27. शकि्षामा सपि तथा सान्दर्भकिता जोड्न नसेकोको

Scanned with CamScanner

शक्षिा क्षेत्रका चुनौतीको *SWOT* वश्लिेषण

वद्यालयमा मापदण्ड बमोजमि शक्षिक तथा कर्मचारी व्यवस्थापन गर्नु, वद्यालयमा बालमैत्री, कशिोरीमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र प्रवधिमैत्री पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्नु, वद्यालयका सबै कक्षाकोठामा नवीनतम् शक्षिण प्रवधिको व्यवस्थापन गरी शक्षिण गर्नु, आजीवन सकिाइका अवसरहरू सुनशि्चति गर्नु, सार्वजनकि शक्षिाप्रति स्थानीय समुदायको अपनत्व र वशि्वास स्थापति गर्नु, स्थानीय तहबाट पूर्ण रूपमा शक्षिक व्यवस्थापन गर्नु आदि यस गाउँपालकिाका चुनौतीहरू हुन् ।

वद्यालय शक्षिाको सर्वसुलभता, समतामूलक पहुँच, गुणस्तर सुनशि्चतिता सहति सार्वजनकि शक्षिा प्रतकिो आकर्षण बढाउनु, वद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शक्षिक दरबन्दी मलिान तथा पुनर्वतिरण गर्नु, शैक्षकि सुशासन र उत्तरदायत्वि अभवृद्धि गर्नु, सबै प्रकारका वद्यालयमा भौतकि पूर्वाधार सहतिको आकर्षक सकिाइ वातावरण वकिास गर्नु, शक्षिण सकिाइ पद्धतलिाई व्यावहारकि, बालमैत्री एवम् प्रवधिमिा आधारति बनाउनु, उद्यमशील, समालोचनात्मक र अन्वेषणकारी नागरकि तयार गर्नु, वद्यालय बाहरि रहेका सबै बालबालकिालाई वद्यालय भर्ना गर्नु, कक्षा छाड्ने दर शून्यमा झारी अपेक्षति सकिाइ उपलब्धि हासलि गर्नु, प्रावधकि तथा व्यावसायकि शक्षिा वकिासको लागि भौतकि पूर्वाधार, प्रावधकि जनशक्तकिो उपलब्धता र समन्यायकि पहुँच सुनशि्चति गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत-साधनको उपलब्धता र व्यवस्थापन गर्नु, शक्षिा क्षेत्रमा सुशासन र उत्तरदायत्वि अभवृद्धि गर्नु, क्षमतावान युवालाई स्थानीय तहमै सेवा गर्ने अवसरको सर्जिना गर्नु, जनसाङ्ख्यकि बनोट, आन्तरकि र बाह्य बसाइँ-सराइको प्रवृत्ति समेतको अध्ययन गरी शैक्षकि संस्थाहरूको नक्साङ्कन गर्नु र सूचना तथा सञ्चार प्रवधिलिे ल्याएका ववििधि अवसरको सदुपयोग गर्नु वद्यालय शक्षिा क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् ।

1. सार्वजनकि वद्यालयको सकिाइप्रति अभभिावकको आकर्षण बढाउने र सबै नागरकिको वशि्वास जगाउने वातावरण सर्जिना गर्नु
2. प्रारम्भकि बाल वकिास केन्द्र/कक्षाको समायोजन तथा पुनर्वतिरण गरी मापदण्ड अनुसार सञ्चालन गर्नु
3. सबै बालबालकिाहरुलाई गुणस्तरीय शक्षिण सकिाइ क्रयिाकलाप मार्फत उच्च सकिाइ उपलब्धी सुनशि्चति गर्नु
4. अभभिावकहरुमा सामुदायकि वद्यालयप्रतकिो वशि्वास तथा चासो वृद्धि गर्नु
5. प्रवधिमैत्री शक्षिण सकिाइ मार्फत गुणस्तर सुधारका लागि पूर्वाधार व्यवस्थापन तथा जनशक्तकिो सक्षमता अभवृद्धि गर्नु
6. स्थानीय मातृभाषामा पठन पाठन गराउँदा फरक भाषी वद्यार्थीहरुलाई अन्य कक्षा व्यवस्थापन गर्नु

Scanned with CamScanner

7. अनविार्य तथा नशि्लुक शकि्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक आर्थकि स्रोतको समुचति प्रवन्ध गर्नु
8. दक्ष, योग्य, तालमिप्राप्त तथा सक्षम शकि्षकहरुको प्राप्त,ि प्रयोग, उत्प्रेरणा एवम् वद्यिालयमा टकिाइराख्नु तथा गणति, अंग्रजी र वज्ञिान जस्ता वषिय शकि्षकहरु पदपूर्त िसमयमै गर्नु
9. वद्यिालय व्यवस्थापन समति ितथा शकि्षक अभभिावक संघ र अभभिावकहरुको भूमकिामा प्रभावकारतिा अभवृिद्ध िगर्नु
10. वद्यिालय नक्साङ्कनका आधारमा वद्यिालयको स्थापना, समायोजन तथा पुनर्वतिरण गरी वद्यिालय शकि्षामा सबै बालबालकिाको पहुँच र सहभागतिा सुनश्चिति गर्नु
11. सबै वद्यिालयको भौतकि र शैक्षकि वातावरणमा सुधार ल्याई वद्यिालयलाई बालमैत्री बनाउनु
12. शकि्षक र शकि्षा क्षेत्रको जनशक्तमिा पेशागत जवाफदेहतिा सुनश्चिति गर्नु;
13. वद्यिालय नेतृत्वको भूमकिा सबलीकरण तथा शकि्षा प्रणालीमा शैक्षकि सुशासन कायम गर्नु
14. शकि्षक सहायता प्रणालीको व्यवस्था र शकि्षण सकाइ तथा मूल्याङ्कन पद्धतमिा सुधार गरी वद्यिालय शकि्षाको सान्दर्भकिता, गुणस्तर र कार्य कुशलता वृद्ध िगर्नु
15. सूचना तथा सञ्चार प्रवधिमिा शकि्षक र वद्यिार्थीको पहुँच वसि्तार र सकिाइमा प्रभावकारी ढङ्गले प्रयोग गर्नु
16. वद्यिालय शकि्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परस्थितिपि्रत िउत्थानशील बनाउनु
17. बालबालकिाको पोषणको अवस्था र स्वास्थ्यमा सुधार गर्न दवा खाजा, सरसफाइ, स्वच्छता, आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषण सेवा वद्यिालयमार्फत प्रदान गर्नु
18. वद्यिालयलाई भय, वभिेद र दुर्व्यवहारमुक्त बनाई ववधितिाअनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउनु

शकि्षा क्षेत्रको अवसरहरु

यस गाउँपालकिामा उल्लखिति चुनौतीका बाबजुद प्रशस्त अवसरहरू पन िरहेका छन् । आधारभूत तहमा अनविार्य तथा नशि्लुक शकि्षा र माध्यमकि तहमा नशि्लुक शकि्षाका लाग िसंवैधानकि, कानूनी नीतगित व्यवस्था हुनु, शकि्षा वकिासका लाग िवभिन्नि संघ संस्थाहरूको सहभागतिा हुनु, संवधिानले शकि्षालाई तनिओटै सरकारको साझा अधकिारभत्रि समावेश गरेकाले तन िओटै सरकारले जम्मिेवारी बोध गरी लगानी गर्न सक्ने वातावरण हुनु, वद्यिालय तहको शकि्षा व्यवस्थापनको जम्मिेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरनि्, सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो तीव्र गतमिा वसि्तार हुनु, स्थानीय पाठ्यक्रम नर्मिाण गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने

Scanned with CamScanner

जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई हुनु, विभिन्न राजनैतिक दल र गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्नु, कोभिडका कारणले वैकल्पिक माध्यमबाट शिक्षा आर्जनको अभ्यास हुनु यस गाउँपालिकाका शिक्षा क्षेत्रका प्रमुख अवसरहरू हुन् ।

संविधानमै शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गर्दै आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षाको अधिकार र जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिने व्यवस्थाले शिक्षामा सहभागिता र पहुँचमा वृद्धि गरी गुणस्तर सुधार गर्न सकिने अवसर सिर्जना हुनु, साक्षरता दरमा भएको वृद्धि, विद्यालय तहको खुद भर्नादर र लैङ्गिक समता सूचकाङ्कमा प्रगति देखिनु, समावेशी सहभागिता बढ्दै जानु, सामुदायिक विद्यालयप्रतिको चासो र जनअपेक्षा बढ्दै जानु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको प्रारम्भ हुनु जस्ता विषयहरू शिक्षा क्षेत्रका अवसरहरू हुनः

1. आधारभूत तहमा अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा र माध्यमिक तहमा निःशुल्क शिक्षाको लागि संवैधानिक, कानुनी र नीतिगत प्रबन्ध भएको
2. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी २३ ओटा अधिकार प्रदान गरेको
3. स्थानीय तहमा शिक्षा क्षेत्रमा विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूको क्रियाशीलता रहेको
4. गुणस्तरीय शिक्षाप्रति अभिभावक एवम् सरोकारवालाहरूको चासो चिन्ता एवम् मोहमा बढोत्तरी भएको
5. विद्यालय तहमा खुद भर्नादरमा उल्लेख्य वृद्धि भएको
6. लैङ्गिक समता सूचकाङ्क सकरात्मक रहेको
7. शिक्षाको विकासमा विभिन्न साझेदार संस्थाको लगानी र सहभागिता वृद्धि भई रहेको
8. शिक्षामा लगानीको लागि स्थानीय तहको प्रतिबद्धता एवम् तीनै तहको सरकारबाट शिक्षा क्षेत्रमा लगानी र सहकार्य भएको
9. प्राविधिक शिक्षाको विस्तारले मानव स्रोत विकास सम्भवना रहेको
10. स्थानीय शिक्षा ऐन, कार्यविधिको तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको तथा स्थानीय मातृभाषामा शिक्षाको थालनी भएको

विविध चुनौतिहरु विच पनि शैक्षिक क्षेत्रमा अव्वल परिवर्तन गर्नका निम्ति थुप्रै अवसरहरु पनि रहेको छ ।कालो बादल भित्र सुन्दर चाँदिको घेरा हुन्छ भनेझै यी तमाम चुनौतिका बावजुत विद्यालय शिक्षाको सुदृढीकरणका लागि थुप्रै अवसर विद्यमान रहेको छ । शैक्षिक क्षेत्रमा यस पालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा पनि लगानी बढ्दै गएको छ । यसैगरी यस यस स्थानीय तहले शिक्षा क्षेत्रलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी विविध कार्यक्रम लागू गररिहेको छ । शिक्षा क्षेत्र तीनवटै सरकारको साझा अधिकार क्षेत्रको रुपमा रहेकोले आपसी साझेदारीमा लगानी अभिवृद्धि गर्न सकिने अवस्था देखिनु, विद्यालय शिक्षामा

Scanned with CamScanner

सुधारका लागि नगरपालिकामा विभिन्न संघसंस्थाहरु जस्तै USAID Early Grade Learning ले निरन्तर काम गरि रहेका छन् ।

परिच्छेद दुई : लक्ष्य निर्धारण

२.१ स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण गर्दा लिनुपर्ने आधार

स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण गर्दा निम्निलिखित दस्तावेजलाई मूल आधार लिएको निम्निप्रकारका छ

15) नेपालको संविधान
16) सोह्रौँ आवधिक योजना
17) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
18) संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७
19) अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ लगायत विद्यमान विद्यालय शिक्षासम्बन्धी ऐन, नियमावली
20) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan) र सिकाइ आपूरण तथा द्रुत सिकाइ योजना
21) शिक्षा नीति मूलतः राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, शिक्षाको सोचपत्र, २०७९
22) विद्यालय शिक्षामा समता रणनीति
23) दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय कार्यढाँचा
24) स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०८१ परिमार्जन सहित र स्थानीय तहको विकास योजना
25) स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना
26) राष्ट्रिय जनगणनाको प्रतिवेदन, २०७८
27) विद्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रम आदि

शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया

कार्यलाई सरल र सहज ढंगले समयमा सम्पन्न गर्नको लागि प्रतिफलको आशासहित गरिएको कार्यको स्वरुपको सिलसिलाबद्घ रुपरेखा नै योजना हो यो आफैमा निर्मित हुँदैन साथै यो जटिल र चुनौतिपूर्ण कार्य हो । यसलाई अगाडि बढाउन निम्न चरण र प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको छ ।समग्रमा योजनाको कार्यलाई व्यवस्थित बनाउनको लागि तलको चरणहरू पुरा गरिएको थियो ।

- लिम्चुङबुङ गाउँपालिकाको आयोजनामा शिक्षा योजना निर्माण तथा क्षमता विकास सम्बन्धी २ दिने कार्यक्रम सञ्चालन गरेको ।

Scanned with CamScanner

- कार्यपालिकाको बैठकले शिक्षा योजना निमार्णका लागि कार्यादेशा सहितको ९ सदस्यीय निर्माण कार्यदलको गठन भएको ।
- कार्यदलको बैठक बसी शिक्षा योजनाको लागि कार्ययोजना बनाई कामको बाँडफाँड गरिएको ।
- कार्यदलले योजना लेखनको लागि लेखन समुह निर्माण गरी लेखन समुहलाई अभिमूखीकरण गरी कामको विभाजन गरिएको ।
- शिक्षा योजना लेखन समुहबाट योजनाको समुह – समुहमा तथा एकीकृत रूपमा लेखन तथा लेखन समुहको छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट पहिलो डाफ्ट तयार गरिएको ।

२.२ दूरदृष्टि

गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री र जीवनोपयोगी शिक्षाको अभिवृद्धि; लम्चिुङबुङ गाउँपालिकाको समृद्धि

२.३ लक्ष्य

सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि न्युनतम् सिकाइ वातावरणको सुनिश्चितिता गर्दै विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरुलाई सपियुक्त, प्रविधिमैत्री, गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँचमा सुधार गर्ने ।

२.४ उद्देश्य

1. प्रारम्भिक बालविकास देखि माध्यमिक तहको शिक्षा सम्म सबै बालबलिकाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।
2. सिकाइका लागि न्यूनतम सिकाइ वातावरणको अवस्थामा सुधार गर्नु ।
3. शिक्षकको पेशागत विकासको प्रणाली लागु गर्नु ।
4. विद्यालय शिक्षाको सिकाइ उपलब्धी सुधार गर्नु ।
5. विद्यालय नेतृत्वको पारदर्शिता, सुशासन, उत्तरदायित्व र जवाफदेहितामा अभिवृद्धि गर्नु ।
6. आधारभूत तहको स्थानीय पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयन गर्नु ।
7. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको विद्यालय तहको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।
8. अनौपचारिक शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरुलाई विस्तार गर्नु ।
9. आपतकालिन तथा संकटपूर्ण परिस्थितिमि पनि बालबालिकाहरुले शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसरमा वृद्धि गर्नु ।
10. प्राविधिक, व्यवसायिक तथा प्रविधिमैत्री शिक्षाको न्यून स्तरको जनशक्ति तयार गर्नु ।

Scanned with CamScanner

२.५ रणनीति

यस गाउँ शिक्षा योजनाका उद्देश्य, रणनीति र कार्यनीति देहायबमोजिम रहेका छन् :

1. शैक्षिक सत्रको पहिलो महिना भित्र विद्यालय स्तरमा वि.व्य.स. र शि.अ.स. आमा समुह नेतृत्वमा एक कार्यदल निर्माण गरी निश्चित फारामको आधारमा लक्षित वर्ग सम्म पुगी भर्ना अवस्थाको एकिन गरी भर्ना अभियानलाई सशक्त र सबल गर्ने ।
2. पहिचानका आधारमा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई शैक्षिक लगायतका आवश्यक सामाग्रीको व्यवस्थापन गरी भर्ना गर्ने ।
3. विद्यालय आउन नसक्ने बाल बालिकाका लागि कार्यविधि निर्माण गरी गृह शिक्षा सञ्चालन का लागि लागु गर्ने ।
4. निश्चित उमेर समुहका बालबालिकाहरु लाई विद्यालयमा समय मै भर्ना गराउनका लागि तथा अभिभावक सचेतनाका लागि शैक्षिक सत्रको सुरुवात मै निश्चित अभिभावक शिक्षा प्याकेजको विकास गरी हरेक विद्यालयले नै अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
5. बालबालिकाको टिकाउका लागि प्र.अ. को नेतृत्वमा कार्यदल गठन गरी विद्यालय छाड्नका कारण पहिचान गरी सुझावका आधारमा बाल बालिका टिकाउ सुधार कार्यक्रम लागु गर्ने ।
6. सिकाइका लागि न्युनतम वातावरण सुनिश्चित गर्न वार्षिक रुपमा निश्चित खाकाका आधारमा विद्यालयको अवस्था पहिचानगरी वि. सु. यो. मा आधारित भई प्रस्तावना मार्फत **'विद्यालयको विविध आवश्यकता र शैक्षिक समस्या समाधानमा पूर्णता"** कार्यक्रम लागु गर्ने ।
7. शिक्षकको पेशागत विकास र सहयोगकोलागि वार्षिक रुपमा प्रमाणीकरण तालिम, शिक्षक मेन्टरिङ, छोटो अवधिको कस्टमाइज्ड तालिम, कार्यमूलक अनुसन्धान, सिकाइ सञ्जाल, सहपाठी कक्षा अवलोकन तथा सहपाठी सिकाइ, स्वमूल्यांकन र विज्ञ समूह परिचालन गर्ने ।
8. सिकाइ सुधारकोलागि शिक्षण सुधार योजना (TIP) लाई पुर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा गर्ने ।
9. **एक पाठ एक शैक्षिक सामग्री**को अवधारणालाई अनिवार्य कार्यान्वयनका लागि प्र.अ. समक्ष मासिक प्रतिवेदन पेश गर्ने प्रवन्ध मिलाइने छ र सबै भन्दा बढी शैक्षिक सामग्री निर्माण गर्ने शिक्षकलाई वार्षिक रुपमा विद्यालयले सम्मान गर्ने ।
10. विद्यालय तहका सबै कक्षामा कम लागत अर्थात् Low cost no cost मा आधारित शिक्षण सिकाइ तथा सन्दर्भ सामग्री सहित व्यवस्थापन गर्ने ।

Scanned with CamScanner

11. एक कक्षा एक वदि्यार्थीकालागि सरि्जनात्मक कुनाको स्थापना गरी कक्षाकोठा व्यवस्थापना गर्ने ।
12. शकि्षकसँग आफ्नो वषियको पाठ्यक्रम, शकि्षक नरि्देशकिा, पाठ्यपुस्तकको प्रयोगलाई पुर्ण रुपमा कार्यान्वयन ल्याउने र सोही बमोजमि कक्षाकोठामा सकिाइ सहजीकरण प्रक्रयिा भएनभएको सुनश्चित गरी त्यसको अनुगमन सहति मासकि प्र.अ. बैठकमा प्रतवि़ेदन पेश गर्ने प्रबन्ध गर्ने ।
13. शकि्षकको पेशागत वकिासको लागि बार्षकि रुपमा पालकिा स्तरीय शैक्षणकि सम्मेलन गर्ने ।
14. वदि्यालयको शकि्षक अभावलाई सम्बोधनका लागि वदि्यालय समायोजन, दरबन्दी मलिान, गाउँ शकि्षकको प्रबन्ध, स्वयंसेवक शकि्षकको प्रबन्ध गर्ने ।
15. शकि्षकको अनुपस्थतिीलाई न्युनीकरण गर्नको लागि वदिा पूर्व स्वीकृत लनि़े व्यवस्थालाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
16. शकि्षक अनुपस्थतिको कारण खाली परयिड भएको अवस्थामा अतरिक्ति शकि्षकले शकि्षण गरे बापत त्यसको मूल्यांकन गरी थप प्रोत्साहन प्रदान गर्ने तथा वदि्यार्थीलाई साथी शकि्षकको व्यवस्था गरी प्रबन्ध गर्ने ।
17. वदि्यालयको समग्र शकि्षा प्रणालीलाई थप सहयोगका लागि कम्तमिा "एक वदि्यालय एक अक्षयकोष" र शैक्षकि गुणस्तर सुधार पूर्व वदि्यार्थी सञ्जाल नरि्माण गरी स्रोतको खोजी गर्न अभप्रिेरति गर्दै स्रोत व्यवस्थापन गर्ने रणनीति लइिने छ ।
18. वदि्यालयको सुशासन, जवाफदेहति तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारतिाका लागि वदि्यालयको नेतृत्वको क्षमता वकिास कार्यक्रम वदि्यालय आचारसंहति नरि्माण र कार्यान्वयन गरनि़ेछ । हरेक वर्ष वदि्यालयको कार्य सम्पादन मूल्यांकन गर्ने ।
19. सरकारले तोके बमोजमि नै वदि्यालय सुधार योजना, सामाजकि परीक्षण, लेखा परीक्षणलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गरनि़ेछ । उक्त कार्यको सघन रुपमा शकि्षा शाखाबाट मूल्यांकन गरी गुणस्तर एकीन गरनि़ेछ र उक्त कार्यलाई वदि्यालयमा जाने नकिासासँग जोडनि़े अभ्यासलाई कार्यान्वयनमा गर्ने ।
20. समयमा तथ्यांक अद्यावधकि नगर्ने तथा प्रभावकारी अभलि़ेख नराख्ने कार्यलाई कम गर्न उक्त कार्यलाई वदि्यालयमा जाने नकिासा सँग जोडनि़ेछ ।
21. नश्चिति सूचक र खाकाको वकिास गरी एक वडा एक नमुना वदि्यालयको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्न नमुना सामुदायकि वदि्यालय हाम्रो प्रयास कार्यक्रम लागु गर्ने ।
22. स्थानीय वज्ञिहरुको परचिालन गरी स्थानीय आवश्यकता वषियवस्तु समेटेर आधारभूत तहको स्थानीय पाठ्यक्रम वकिास गरी त्यसलाई पुर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

Scanned with CamScanner

२.६ अपेक्षति उपलब्धि

1. प्रारम्भकि बालवकिास देखि माध्यमकि तहको शक्षिा सम्म सबै बालबलकिाको पहुँचमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
2. सकिाइका लागि न्यूनतम सकिाइ वातावरणको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।
3. शक्षिकको पेशागत वकिासको प्रणाली लागु भएको हुनेछ ।
4. वद्यिालय शक्षिाको सकिाइ उपलब्धमिा सुधार भएको हुनेछ ।
5. वद्यिालय नेतृत्वको पारदर्शतिा, सुशासन, उत्तरदायत्वि र जवाफदेहतिामा अभवृद्धि भएको हुनेछ ।
6. आधारभूत तहको स्थानीय पाठ्यक्रम वकिास र कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
7. अपाङ्गता भएका बालबालकिाहरूको वद्यिालय तहको शक्षिामा पहुँच अभवृद्धि भएको हुनेछ ।
8. अनौपचारकि शक्षिा तथा जीवनपर्यन्त सकिाइका अवसरहरुलाई वस्तिार भएको हुनेछ ।
9. आपतकालनि तथा संकटपूर्ण परस्थितिमिा पनि बालबालकिाहरुले शक्षिा प्राप्त गर्ने अवसरमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
10. प्राविधिकि, व्यवसायकि तथा प्रवधिमैत्री शक्षिाको न्यून स्तरको जनशक्ति तयार भएको हुनेछ

२.७ मुख्य कार्यसम्पादन सुचकहरु तथा लक्ष्य नर्धिारण

मुख्य कार्यसम्पादन सुचक

क्र स	तह	सुचाङ्क	आधार वर्ष २०८३	मध्यम बर्ष २०८७	अन्तमि बर्ष २०९३
१.१	प्रारम्भकि बाल वकिास	प्रारम्भकि बालवकिास र शक्षिामा कूल भर्ना दर* (%)	१५४.५	१४४	१३०
१.२		प्रारम्भकि बालवकिास र शक्षिामा खुद भर्ना दर* (%)	६८.५	८०	१००
१.३		न्यनतम योग्यता पुरा भएका शक्षिकको प्रतशित	७५	८५	९५
१.४		आधारभूत तालमि प्राप्त शक्षिकको प्रतशित	७५	९०	९५

Scanned with CamScanner

१.५		प्रारम्भकि बालवकिास र शकि्षाको अनुभव लईि कक्षा १ मा नयाँ भर्नाभएका बालबालकिा* (%)	८०.९०	८५	१००
२.१	आधारभूत तह	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालकिाको खुद प्रवेश दर (%)	९५.७	९७	१००
२.२		कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालकिाको कूल प्रवेश दर (%)	१४४.८	१३०	१२०
२.३		आधारभूत तह (प्राथमकि कक्षा १–५) मा खुद भर्ना दर* (%)	९६.७	९८	१००
२.४		आधारभूत तह (प्राथमकि कक्षा १–५) मा कूल भर्ना दर* (%)	११५.५	११०	१०५
२.५		आधारभूत तह (कक्षा ६–८) मा खुद भर्ना दर* (%)	१०३.२	१०१	१००
२.६		आधारभूत तह (कक्षा ६–८) मा कूल भर्ना दर (%)	१२५.१	१२०	११५
२.७		आधारभूत तह (कक्षा १–८) मा खुद भर्ना दर* (%)	९६.०	९८	१००
२.८		आधारभूत तह (कक्षा १–८) मा कूल भर्ना दर (%)	११३.९	१०८	१०५
२.९		आधारभूत तह(कक्षा १–८) खुद भर्ना दरमा लैङ्गकि समता सूचक*	५	३	०
२.१०		आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टकिाउ दर* (%)	८४.३	९०	१००
२.१२		वद्यिालय वाहरि रहेका बालबालकिा* (%) कक्षा १–८	४.०	२.०	००
३.१	माध्यमकि तह	माध्यमकि तह (कक्षा ९–१२) मा खुद भर्ना दर* (%)	५०.१	७५	१००
३.२		माध्यमकि तह (कक्षा ९–१२) मा कूल भर्ना दर* (%)	११५.६	१११	१०७
३.३		कक्षा १–१२ को खुद भर्ना दरमा	०.९८	०.७५	०.५०

Scanned with CamScanner

		लैङ्गकि समता सूचक*			
४.१	अनौपचारिक शकि्षा तथा नरिन्तर सकिाइ	५ वर्ष माथकिो साक्षरता दर			
४.२		५-२४ वर्षको साक्षरता दर	७३.०	८५	९९
४.३		१५ वर्ष माथकिो साक्षरता दर			
५.१	महलिा शकि्षक प्रतशित	आधारभूत तह (कक्षा १-८)	४३	४५	५०
४.२		माध्यमकि तह (कक्षा ९-१२)	३३	३५	३७
६.१	PMEC पुरा गरेका वदि्यालय को प्रतशित	बालवकिास	३०	३५	४५
६.२		आधारभूत (१-८)			
६.३		माध्यमकि	२१	२५	३०
६.४	स्थानीयतहमा शकि्षाको वजेट प्रतशित	कूल वजेटको शकि्षा क्षेत्रमा वनियोिजति वजेट* (%)	५	७	१०
७. १	छोड्नेदर	आधारभूत तह (कक्षा १-५)	२.६	२.०	०.५०
७.२		आधारभूत तह (कक्षा ६-८)	२.७	१.५	०.५०
७.३		माध्यमकितिह (कक्षा ९-१०)	३.९	२.१	१.०
८.१	दोर्याउने दर	आधारभूत तह (कक्षा १-५)	१२.१	७	२
८.२		आधारभूत तह (कक्षा ६-८)	५.८	३	०
८.३		माध्यमकितिह (कक्षा ९-१०)	३.७	१.५	०
९.१	सकिाइ उपलब्धी दर	कक्षा ८ मा ३.२ बाट ३.६ ग्रेड ल्याउने %	३०	४०	६०
९.२		कक्षा ८ मा ३.६ बाट ४.० ग्रेड	५	१०	१५

Scanned with CamScanner

		ल्याउने %			
९.३		कक्षा ३ को सकाइ उपलब्धी नेपली	७७	८०	८५
९.४		कक्षा ३ को सकाइ उपलब्धी गणति	६०	६५	७०

परच्छिेद ३ : वद्यिालय शक्षिाका मुख्य उपक्षेत्रहरु

३.१ प्रारम्भकि बाल वकिास तथा शक्षिा

नेपालको संवधिान २०७२ को धारा ३९ बालबालकिाको हकको उपधारा (३) मा “प्रत्येक बालबालकिालाई प्रारम्भकि बालवकिास तथा बाल सहभागतिाको हक हुनेछ” भनी उल्लेख गरएिको छ साथै शक्षिा ऐन २०२८ को आठौं संशोधनले बालवकिास शक्षिालाई वद्यिालय शक्षिा कै अंगको रूपमा मान्यता दएिको छ। प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा कार्यक्रमले बालबालकिालाई लेखपढ गराउने वा अक्षर तथा अङ्क चनिाउने कार्यमा जोड दनिेभन्दा बालबालकिाको सर्वाङ्गीण वकिासमा सहयोग गर्नाका साथै आधारभूत शक्षिाको लागि तयार गराउन सहयोग गर्नुपर्छ। प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा कार्यक्रमहरू वभिन्नि समयावधकिा सञ्चालन गर्ने प्रचलन भए पनि चार वर्ष उमेर पुगेका बालबालकिाका लागि एक वर्षको प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा कार्यक्रम सञ्चालन गरनि व्यवस्था नेपालको नश्शिुल्क तथा अनविार्य शक्षिा ऐन, २०७५ तथा राष्ट्रयि शक्षिा नीत,ि २०६७ मा उल्लेख भएको र नेपालको पन्ध्रौं योजनामा पनि सोही व्यवस्था गरएिको सन्दर्भमा यस शक्षिा योजनामा पनि एकवर्षे बालवकिास कार्यक्रम समावेश गरएिको छ। सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था, स्थानीय सरकार, समुदाय, नजिी क्षेत्र र वद्यिालयहरूको सहयोगले यस पालकिामा प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा कार्यक्रम वस्तिारमा महत्त्वपूर्ण उपलब्धि हासलि भएको छ। बालबालकिाको शारीरकि, मानसकि, संवेगात्मक, सामाजकि एवं नैतकि सृजनात्मक पक्षको वकिासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शक्षिाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालति यो कार्यक्रम वद्यिालय शक्षिाको पहलिो पाइला भएकोले पनि यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु स्थानीय सरकारको दायत्वि भत्रि पर्दछ । यसै कुरालाई मध्यनजर गरेर लमि्चुङबुङ गाँउपालकिाले नर्िमाण गरेको यस शक्षिा योजनामा प्रारम्भकि बालवकिास शक्षिालाई व्यवस्थति र गुणस्तरीय बनाउने प्रयास स्वरुप कार्यक्रमहरू समावेश गरएिको छ ।

३.१.१ वर्तमान अवस्था

वद्यिालय क्षेत्र वकिास कार्यक्रमले प्रारम्भकि शक्षिामा पहुँच गुणस्तरमा जोड दइिएको छ भने शक्षिा नीति २०७६ ले बालबालकिाको सर्वाङ्गीण वकिासमा केन्द्रति प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिालाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउनु पर्ने उदेश्य लएिको छ भने उपयुक्त पूर्वाधारसहतिको बालमैत्री वातावरण सुनश्चिति गरी प्रारम्भकि बालवकिासको

Scanned with CamScanner

अवसर वस्तिार गर्ने तथा तीनै तहका सरकार र अभभिावकको साझेदारीमा बालबालकिाहरूको सर्वाङ्गीण वकिास एवं वद्यालय शक्षिाको पूर्वतयारीका लाग कम्तीमा एक वर्षको प्रारम्भकि बालवकिासको अवसर प्रदान गर्ने रणनीत लएिको छ । त्यस्तैगरी १६ औँ योजनाले प्रारम्भकि शक्षिा लाई वद्यालय शक्षिाको अभन्नि अङ्गका रुपमा लइि सबै बालबालकिाहरुको पहुँचको सुनश्चिति गर्ने रणनीत लइिएको छ भने कार्यनीतकिा रुपमा बालवकिासको वकिासको लाग लगानी साझेदारी गर्ने दक्ष योग्यता पुगेका शक्षिकबाट सेवा प्रदान गर्ने प्रारम्भकि शक्षिाको व्यवस्थापनको न्युनतम मापदण्ड पुरा गर्ने नीत लइिएको छ ।

३.१.२ उद्देश्य

1. ५ वर्ष मुनकिा सबै बालवालकिाहरुलार्इ प्रारम्भकि बालबकिास शक्षिाको अनुभव सहति कक्षा १ मा भर्ना गराउनु ।
2. ५ वर्ष मुनकिो सबै बालबालकिाहरुलाई प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिामा पहुँचमा सुधार ल्याउनु ।
3. सबै सामुदायकि वद्यालयमा प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा केन्द्र स्थापना गर्नु ।
4. बालवकिास केन्द्रहरूलाई प्रारम्भकि बालवकिास केन्द्रको राष्ट्रयि न्यूनतम मापदण्ड मार्गदर्शक पुस्तकिा २०६७ को पहलिो संशोधन २०७५ को मापदण्ड अनुसार बनाएर गुणस्तरीय बनाउनु ।
5. प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिाको गुणस्तर सुनश्चिति गर्नु ।
6. सबै प्रारम्भकि बालवकिास केन्द्रमा आधुनकि शैक्षणकि प्रवधिधिकिो प्रयोग गराउनु ।

३.१.३ रणनीत

1. प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड नर्दिेशकिा २०६७ पहलिो संशोधन २०७५ बमोजमि प्रारम्भकि वालवकिास तथा शक्षिाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरनिैछ ।
2. जटलि भौगोलकि क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, लोपोन्मुख तथा सीमान्तकृत समुदायका बालबालकिा तथा अपाङ्गता भएका ४ वर्षका बालबालकिालाई समेट्नका लाग आवश्यकतामा आधारति प्रारम्भकि बालवकिास तथा शक्षिा कार्यक्रमका वभिन्नि नमूनाहरु वकिास गरी पहुँच सुनश्चिति गरनिैछ ।

Scanned with CamScanner

3. प्रारम्भकि बालवकिास तथा शकि्षा कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धकिा लागि परविार, समुदाय, गैरसरकारी संघसंस्था, नजिी क्षेत्र र वद्यिालयहरुलाई जम्मिेवार बनाइने साथै अभभिावक सचेतना कार्यक्रमलाई जोड दइिने छ ।
4. बालवकिास सहजकर्ताहरुको क्षमता वकिास सँगै प्रोत्साहनका गतविधिहिरु सञ्चालन गरनिे छ ।

३.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

उपलब्धी

1. ५ बर्ष मुनकिा सबै बालवालकिाहरुलार्इ प्रारम्भकि बालबकिास शकि्षाको अनुभव सहति कक्षा १ मा भर्ना भएको हुनेछ ।
2. ५ बर्ष मुनकिो सबै बालबालकिाहरुलाई प्रारम्भकि बालवकिास तथा शकि्षामा पहुँचमा सुधार भएको हुनेछ ।
3. सबै सामुदायकि वद्यिालयमा प्रारम्भकि बालवकिास तथा शकि्षा केन्द्र स्थापना भएको हुनेछ ।
4. बालवकिास केन्द्रहरूलाई प्रारम्भकि बालवकिास केन्द्रको राष्ट्रयि न्यूनतम मापदण्ड मार्गदर्शक पुस्तकिा २०६७ को पहलिो संशोधन २०७५ को मापदण्ड अनुसार बनाएर गुणस्तरीय भएको हुनेछ ।
5. प्रारम्भकि बालवकिास तथा शकि्षाको गुणस्तर सुनश्चिति भएको हुनेछ ।
6. सबै प्रारम्भकि बालवकिास केन्द्रमा आधुनकि शैक्षणकि प्रवधिकिो प्रयोग भएको हुनेछ ।

३.१.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र. स.	कार्यक्रम/क्रयिाकलाप	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
			1	2	3	4	5	जम्मा		
१	सघन भर्ना अभयिान सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
२	समुदायको वस्ती, बालबालकिाको संख्या र बालवकिास केन्द्रको दूरीलाई आधारमानी बालवकिास केन्द्रको नकसाङ्कन संख्या	पटक	1	1	1	1	1	5	10	

Scanned with CamScanner

	वसि्तार पुर्नवतिरण र समायोजन									
३	बालशकि्षालाई थप गुणस्तरको लागि थप बाल वकिास केन्द्र तथा सहजकर्ताको ब्यवस्था	संख्या	1	1	1	1	1	5	10	
४	अभभिावक शकि्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
५	अतिं वपिन्न तथा पछाडएिका वर्गका बालबालकिाहरुको लागि शैक्षकि सामग्रीहरुको सहयोग	समय	2	2	2	2	2	10	10	
६	प्रारम्भकि बालवकिास तथा शकि्षाका न्यूनतम मापदण्डको प्रबोधीकरण	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
७	प्रस्तावनाको आधारमा न्यूनतम मापदण्ड सहतिको बालवकिासको सुनश्चितको लागि सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन	केन्द्र	10	5	5	5	5	30	10	
८	बालशकि्षालाई थप गुणस्तरको लागि थप बाल वकिास केन्द्र तथा सहजकर्ताको ब्यवस्था	सख्या	1	1	1	1	1	5	10	
९	बालवकिासको सहजकर्ताको पारश्रिमकिमा थप प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१०	बालवकिास सहजकर्ताको क्षमता वकिासको लागि क्षमतावकिास कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
११	वडागत नमुना बालवकिास केन्द्रको स्थापना कार्यक्रम	वडा								आश्यकता
१२	बाल वकिासको पाठ्यक्रम प्रवोधीकरण गर्ने र पाठ्यक्रम अनुसार अनविार्य रुपमा सकिाइ	पटक	1	1	1	1	1	5	10	

Scanned with CamScanner

	सहजीकरण								
१३	बालवकिासमा सकिाइका छ कुनामा आधारति सहति शैक्षकि सामग्रीहरु वकिास वतिरण तथा व्यवस्थापन	संख्या	10	5	5	5	5	30	10	
१४	नशि्चति सुचकको आधारमा शकि्षक अभभिावक संघ मार्फत त्रैमासकि सुचकको आधारमा अनुगमन गरी समीक्षा बैठक सञ्चालन	पटक	2	2	2	2	2	10	10	
१५	वर्षको कम्तमिा १ पटक सहजकर्ताहरु सँग समीक्षा तथा क्षमता वकिास कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१६	नशि्चति सूचकको आधारमा वार्षकि उत्कृष्ट बालवकिास सहजकर्ता लाई सम्मान	जना	10	5	5	5	5	30	10	
१७	वर्षको २ पटक बाललकिाहरुको स्वास्थ्य नजकिको स्वास्थ्य चौकबिाट स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	2	2	2	2	2	10	10	
१८	बालबालकिाहरुको अपाङ्गता तथा कार्यरत सीमतिता पहचिानको लागी तालमि प्रदान गरी प्रारम्भकि पहचिान	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१९	स्मार्ट बालबकिास केन्द्र/कक्षाको व्यवस्थापन	वद्यिालय	1	1		1	1	4	8	
२०	बालवकिास र शकि्षाका शकि्षकहरूलाई प्रवधिमिा आधारति सपि, अनुशासन, संस्कार र सरसफाइलगायतको	वद्यिालय	1	1	1	1		4	9	

Scanned with CamScanner

	तालमि									
२१	न्यूनतम् मापदण्डअनुसार सुरक्षति, बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री शौचालय, खेल सामग्री, खेल मैदानको व्यवस्थापन	वद्यािलय	1	1	1	1	1	5	8	
२२	अभभिावकको लगानीमा बालबालकिालाई डजिटिल सामग्रीसहतिका सकिाइ सामग्रीको व्यवस्था	जना	150	150	150				700	
२३	बालवकिास कक्षाका बालबालकिाहरूको सर्वाङ्गीण वकिासका लागि आमाहरूलाई सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	जना	100	100	100	100			1000	

३.२ आधारभूत शक्षिा

वर्तमान शैक्षकि संरचना अनुसार प्रारम्भकि बालशक्षिादेखि कक्षा ८ सम्म दर्इिने शक्षिालाई आधारभूत शक्षिा भनन्छि ।आधारभूत तहलाई वद्यािलय शक्षिाको शुरुवाती र माध्यमकि शक्षिाको जगको रुपमा लनि गरन्छि । यस तहको शक्षिाले ५ देखि १२ वर्ष उमेर समुहको बालबालकिालाई समेट्छ । बालशक्षिादेखि कक्षा ३ सम्मको शक्षिालाई प्रथम चरण, कक्षा ४ देखि कक्षा ५ सम्मको शक्षिालाई दोस्रो चरण र कक्षा ६ देखि कक्षा ८ सम्मको शक्षिालाई तेस्रो चरण गरी यस तहको शक्षिालाई तीन चरणमा वभिाजन गरएिको छ । आधारभूत शक्षिाले बालबालकिाको सर्वाङ्गीण वकिास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजकिीकरणमा सहयोग पुग्दछ । यसले व्यक्तलिाई जीवनपर्यन्त सकिाइको मार्ग प्रशस्त गरी मूलुकका सामाजकि र आर्थकि रुपान्तरणमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्दछ । नेपालको संवधिानले प्रत्येक नागरकिलाई आधारभूत तहको शक्षिामा पहुँच हुने र यो तहको शक्षिा अनविार्य र नःिशुल्क पाउने हकको प्रत्याभूति गरेको छ । यस तहको अवधलिाई अन्तर्राष्ट्रयि स्तरमा समेत अनविार्य र नःिशुल्क गरएिको छ ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा अन्तर्गत आधारभूत शक्षिा कक्षा १ देखि कक्षा ८ सम्मको वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा समस्या तथा चुनौतीहरु पहचािन गरी आगामी १०

Scanned with CamScanner

वर्षका लागि यस तहको शकि्षा वकिासको उद्देश्य, रणनीति, नतजिा र प्रमुख क्रयिाकलाप तथा लक्ष्य उल्लेख गरएिको छ ।

३.२.१ वर्तमान अवस्था :

यस गाउँपालकिाका जम्मा ३४ वटा सामुदायकि वद्यिालयहरुमध्ये आधारभूत शकि्षा प्रदान गर्नका लागि बालवकिास मात्र सञ्चालन भएका ३१ ,कक्षा (१-३) सञ्चालन भएका १० ओटा (१-५) सञ्चालन भएका १३ ओटा, कक्षा (१-८) सञ्चालन भएका ८ ओटा कक्षा (१-१०) सञ्चालन भएका २ ओटा र कक्षा (१-१२) सञ्चालन भएका ३ ओटा वद्यिालयहरु छन् ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाभत्रि रहेका सामुदायकि वद्यिालयहरुमा आधारभूत तह कक्षा (१-८) मा अध्ययनरत वद्यिार्थी सङ्ख्या र वद्यिालयहरु तलको तालकिामा प्रस्तुत गरएिको छ ।

क्र. सं.	वद्यिालयको नाम	ठेगाना	वद्यिार्थी सङ्ख्या (बा.बि.के - कक्षा ८)			कैफयित
			छात्रा	छात्र	जम्मा	
१	श्री क्याप्टेन पर्शुराम पद्मा राई मा. वि. (०-१२) बलम्ता	लि.गा.पा.-४ बलम्ता	६५	७७	१४२	
२	श्री महेन्द्र दीप मा. वि. (०-१२) ताम्लछिा	लि.गा.पा.-२ ताम्लछिा	६२	७१	१३३	
३	श्री जनता मा. वि. (०-१२) रसुवा जाँते	लि.गा.पा.- ५ जाँते	६६	८७	१५३	
४	श्री महेन्द्र मा. वि. (०-१०) सरि्वानी, बाराहा	लि.गा.पा.- ३ बाराहा	७९	७२	१५१	
५	श्री माध्यमकि वद्यिालय (०-१०) बाँस्बोटे	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	७७	७१	१४८	
६	श्री आ. वि. (०-८) तमारो रातमाटे, सरिवानी	लि.गा.पा.- ३ बाराहा	९१	६९	१६०	
७	श्री आधारभूत वद्यिालय (०-८) रामबेला, चौलाने	लि.गा.पा.- ५ जाँते	४८	३८	८६	
८	श्री जनता आधारभूत वद्यिालय	लि.गा.पा.-२	४	५	९	

Scanned with CamScanner

	(०-८) आम्बोटे	ताम्लछिा				
९	श्री पञ्चकन्या आ.वि. (०-८) मनिासकिा	लि.गा.पा.- ५ जाँते	५६	५३	१०९	
१०	श्री आधारभूत विद्यालय (०-८) बरभञ्ज्याङ, बाँस्बोटे	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	१८	२५	४३	
११	श्री महाकाली आ.वि. (०-८) छाताङ, बलम्ता	लि.गा.पा.-४ बलम्ता	७०	५०	१२०	
१२	श्री बरिेन्द्रज्योति आ.वि. (०-८) पप्लिे	लि.गा.पा.- ३ बाराहा	५७	३४	९१	
१३	श्री लक्ष्मी आ.वि. (०-८) लाकु, बलम्ता	लि.गा.पा.-४ बलम्ता	२४	४५	६९	
१४	श्री बाल आ.वि. (०-५) आहालटार, बाँस्बोटे	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	७	९	१६	
१५	श्री जनता आ.वि. (०-५) फ्याङसुली	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	१५	२०	३५	
१६	श्री सुर्यदय आ.वि. (१-५) खर्िराटार	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	९	१३	२२	
१७	श्री सुनकोसी आ.वि. (०-५) कुनाही	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	८	१६	२४	
१८	श्री शहदि आ.वि. (०-५) खोर्साने	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	९	९	१८	
१९	श्री सर्िजनाज्योति आ.वि. (०-३) बसेरी	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	४	४	८	
२०	श्री अन्नपूर्ण आ.वि. (०-५) बालापपिलडाँडा	लि.गा.पा.-२ ताम्लछिा	८	८	१६	
२१	श्री जनसेवी आ.वि. (१-५) पपिलडाँडा	लि.गा.पा.-२ ताम्लछिा	१०	४	१४	
२२	श्री जालपा बालकल्याण आ.वि. (०-५) टेकानपुर	लि.गा.पा.-२ ताम्लछिा	७	७	१४	
२३	श्री अन्नपूर्ण आ.वि. (०-५)	लि.गा.पा.-२	२०	१७	३७	

Scanned with CamScanner

	डाडागाउँ	ताम्लछिा				
२४	श्री बालकल्याण आ.वि. (१–५) छतविने	लि.गा.पा.–२ ताम्लछिा	६	७	१३	
२५	श्री अन्नपूरण आ.वि. (१–५) बाजगरा, कात्तकिे	लि.गा.पा.– ३ बाराहा	१२	१३	२५	
२६	श्री भानुभक्त आ.वि. (०–५) राम्चेखर्क	लि.गा.पा.– ३ बाराहा	८	१९	२७	
२७	श्री शुभतारा आ.वि. (०–३) पाप्रे	लि.गा.पा.– ३ बाराहा	११	८	१९	
२८	श्री सुनगाभा आ.वि. (०–३) तीनचोके	लि.गा.पा.– ३ बाराहा	१३	१८	३१	
२९	श्री सार्वजनकि आ.वि. (०–३) रुप्ला, बलम्ता	लि.गा.पा.–४ बलम्ता	२	६	८	
३०	श्री ईमो आ.वि. (०–३) ढोटेपाबारी, बलम्ता	लि.गा.पा.–४ बलम्ता	७	५	१२	
३१	श्री महेन्द्र आ.वि. (१–५) हम्मिा, जाँते	लि.गा.पा.– ५ जाँते	९	१०	१९	
३२	श्री महेन्द्रज्योति आ.वि. (०–५) ढुकुरथुम, जाँते	लि.गा.पा.– ५ जाँते	१३	८	२१	
३३	श्री जनकल्याण आ.वि. (०–३) जाँते	लि.गा.पा.– ५ जाँते	७	२०	२७	
३४	श्री सरस्वती आ.वि. (१–३) थाक्ले, जाँते	लि.गा.पा.– ५ जाँते लि.गा.पा.– ५ जाँते	१	६	७	
	जम्मा		९०३	९२४	१८२७	

(स्रोत: लम्चिुङबुङ गा.पा., शक्षिा,युवा तथा खेलकुद शाखा)

३.२.२ उद्देश्य

यस योजनाले आधारभूत शक्षिा सम्बन्धी नम्निलखिति दीर्घकालीन उद्देश्य राखेको छ :

१. अनविार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शक्षिाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी यस तहको शक्षिामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागति सुनश्चिति गर्नु,

Scanned with CamScanner

२. आधारभूत शकि्षा पूरा गरेका सबै बालबालकिाहरुमा न्युनतम सकिाइ उपलब्धी हाँसलि हुने अवस्था सुनशि्चति गर्नु,
३. आधारभूत वद्यिालयहरुको भौतकि तथा शैक्षकि वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षति बनाउनु
४ . वद्यिालयहरुको प्रशासनकि र व्यवस्थापकीय पक्षमा सुधार गरी जवाफदेही बनाउनु ।

३.२.३ रणनीत‍ि

माथ‍ि उल्लेखति उद्देश्यहरु हाँसलि गर्न नम्निलखिति रणनीतहिरु अवलम्वन गरनिेछ :
१. संघीय मापदण्ड अनुसार वद्यिालय नक्साङ्कन गरी पुनर्वतिरण र समायोजन गरनिेछ ,
२. आधारभूत तह उमेरका बालबालकिा वद्यिालय बाहरि नरहेको सुनशि्चतिताका लाग‍ि वडा शकि्षा समतिलिाई जम्मिेवार बनाउने र क्रमागत रुपमा अनविार्य तथा न‍िःशुल्क आधारभूत शकि्षा सुनशि्चति वडा घोषणा गरनिेछ ,
३. भाषाका कारणले सकिाइमा कठनिाइ भएका बालबालकिाहरुका लाग‍ि बहुभाषकि शकि्षण गरनिेछ ,
४. शकि्षकहरुमा सूचना प्रवधिकिो उपयोग गरी शकि्षण गर्ने दक्षता अभवि‍ृद्व‍ि गर्न तालमिका साथसाथै स्वसकिाइ र सहयोगात्मक सकिाइका तरकिालाई बढवा दइिनेछ ,
५. शकि्षक तथा प्रधानाध्यापकहरुको क्षमता वकिास, उत्प्रेरणा र र व्यबस्थापन तथा सुचना सञ्चार प्रवधिसिँग परचिति गराई शैक्षकि गुणस्तर अभवि‍ृद्व‍ि गरनिेछ ।
६. कक्षा ३ सम्म कक्षा शकि्षणलाई कार्यान्वयन गरनिेछ ,
७. प्रत्येक सामुदायकि वद्यिालयहरुमा आवश्यकता अनुसारको फर्नचिर, खानेपानी, शौचालय, घेराबेरा, रङ्गरोगन लगायतका पुर्वाधार नर्मिाण तथा मर्मतका लाग‍ि वद्यिालय भौतकि पुर्वधार सुदृढीकरण अभयिान सञ्चालन गरनिेछ ,
८. स्थानीय तहको स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यपुस्तक नर्मिाण गरी कार्यान्वयन गरनिेछ ,
९. उत्कृष्ट नतजिा हाँसलि गर्ने वद्यिालय र अन्य शैक्षकि सरोकारवालाको प्रत्यक्ष सहभागति‍ा सकिाइ, अनुभव आदान प्रदान गर्ने, सकिाइ सामग्री व्यवस्थापन गर्ने, शैक्षकि सामग्री नर्मिण कार्यशाला आयोजना मार्फत सकिाइ सक्षमता अभवि‍ृद्व‍ि गर्ने कार्य गरनिेछ ।

३.२.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

१	उपलब्धी	नतजिा	मूख्य क्रयिाकलापहरु

Scanned with CamScanner

	अनविार्य र नि:शुल्क आधारभूत शक्षिामा पहुँच तथा सहभागिता सुनश्चिति भई गुणस्तर अभविृद्व हिुने	• आधारभूत शक्षिामा सबै बालबालकिाको पहँच र सहभागिता हुने । • सबै वद्यिालयमा प्राथमकिता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पूरा गरी न्युनतम भौतकि पूर्वाधार, सकिाइ सामग्री र सक्रयि एवम् उत्प्रेरति शक्षिकको व्यवस्थापनमार्फत बालमैत्री र समावेशी सकिाइ वातावरणमा सकिाइ हुने । • पौष्टकि र स्वस्थकर दवाि खाजाको प्रवन्धबाट बालबलकिाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार हुने । • आधारभूत शक्षिा पूरा गर्ने बालबालकिाले अपेक्षति सकिाइ उपलव्धि हाँसलि गरेको हुने । • भर्ना सहभागिता र सकिाइ उपलव्धीमा लैङ्गकि समता सूचकमा सुधार हुने । • ववििधि प्रकोप, सङ्कट र महामारीको परस्थितिप्रिति वद्यिालय शक्षिा प्रणाली उत्थानशील हुने । • सुचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोगम वस्तिार भई सकिाइलाई सहयोग पुग्ने । • कार्यरत जनशक्तकिो क्षमता	• वद्यिालय नक्साङ्कन, समायोजन र दरवन्दी पुनर्वतिरण • शक्षिक योग्यता मापदण्ड कार्यान्वयन • मापदण्डअनुसार शक्षिक व्यवस्था • उमेर समुहका सबै बालबालकिाको वद्यिालय भर्ना • वद्यिालय भवन, कक्षाकोठा, फर्नचिर, खानेपानी, शौचालय, घेरावेरा, खाजाघर जस्ता न्युनतम भौतकि पूर्वाधार वकिास • वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धी परीक्षण • राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ अनुरुप तहगत पाठ्यक्रम कार्यान्वयन • सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोगमा आवश्यक सामग्री तथा क्षमता वकिास • शक्षिकको पेशागत वकिास सहायता प्रणालीको स्थापना • स्वस्थकर पौष्टकि आहारसहतिको दवाि खाजाको प्रवन्ध • नि:शुल्क शक्षिाका लागि पाठ्यपुस्तक, छात्रवृत्ति र सकिाइ सामग्री व्यवस्था • व.वि्य.स. र शि.अ.सं.का पदाधकिारीको क्षमता वकिास र

		वकिास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाह र सुशासन कायम हुने ।	अभभिावक सचेतना

Scanned with CamScanner

३.२.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	प्रमूख क्रयिाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष 1	2	3	4	5	जम्मा	भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
१	वद्यिालय नक्साङ्कन, पुनर्वतिरण र समायोजन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
२	शक्षिक दरबन्दी मलिान	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
३	स्वयंसेवक वद्यिालय अनुदान शक्षिकको व्यवस्था	जना	5	5	5	5	5	25	10	
४	सघन भर्ना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
५	अभभिावक शक्षिा सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
६	अतिवपिन्न तथा पछाडएिका वर्गका बालबालकिाहरुको लागिशैक्षकि सामग्रीहरु जस्तैं ड्रेस झोला स्टेसनरीको सहयोग	समय	1	1	1	1	1	5	10	
७	वद्यिालयमा न्यूनतम भौतकि पूर्वाधार वकिास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्नचिर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबारा, खाजा घर)	संख्या	5	5	5	5	5	25	10	
८	सकिाइका लागिन्युनतत्तम वातावरणको लागिवद्यिालय सुधार योजनामा आधारति वद्यिालय सहयोग कार्यक्रम	संख्या	10	5	5	5	5	30	10	
९	शैक्षकि सामग्रीको वकिास वतिरण तथा ब्यवस्थापन	संख्या	10	5	5	5	9	34	10	
१०	छापामय र STEAM Based कक्षाकोठा व्यवस्थापन	संख्या	5	5	5	9	10	34	10	
११	मागमा आधारति शक्षिकको क्षमता वकिास तालमि सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१२	नयाँ पाठ्यक्रम तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रवोधीकरण कार्यक्रम र कार्यान्वयन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	

Scanned with CamScanner

१३	स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको वकिास र कार्यान्वयन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१४	सकिाइका लागि उपचारात्मक तथा सुधारात्मक कक्षा सञ्चालन	संख्या	3	5	2	5	5	20	10	
१५	वद्यिालयमा सकिाइ मेला तथा प्रतयिोगतिा सञ्चालन	संख्या	10	5	9	5	5	34	10	
१६	वद्यिालय स्तरीय तथा पालकिा स्तरीय पढाइ प्रतयिोगतिा पढाइ उत्सव सहति शैक्षकि प्रदर्शनी मेला सञ्चालन	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१७	एक वडा एक नमुना आधारभुत वद्यिालय नर्िमाण कार्यक्रम	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१८	उत्कृष्ट शक्षिक छनोट गरी सम्मान कार्यक्रम	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
१९	शैक्षकि सुशासन तथा सकिाइ उपलब्धी वृद्धकिा लागि छलफल तथा अन्तरक्रयिा	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
२०	शक्षिकले कक्षाकोठामा वतिाउने समयको पूर्ण कार्यान्वयनमासहयोग	वद्यिालय	10	9	5	5	5	34	10	
२१	शक्षिामा सपि कार्यक्रम सदनात्मक घुम्ति शक्षिक बैठक र शैक्षकि आदानप्रदान	पटक	4	4	4	4	4	20	10	
२२	कक्षा ८ सम्म खाजा कार्यक्रमको व्यवस्थापन	वद्यिालय	10	5	59	5	5	34	10	
२३	बर्षको २ पटक बालबालकिाहरुको स्वास्थ्य नजकिको स्वास्थ्य चौकबिाट स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	2	2	2	2	2	10	10	
२४	बालबालकिाहरुको अपाङ्गता तथा कार्यरत समितिता पहचिानको लागि तालमि प्रदान गरी प्रारम्भकि पहचिान	पटक	1	1	1	1	1	5	10	
२५	छात्राहरुलाई सेनटिरी प्याडको खरदि र वतिरण	पटक	2	2	2	2	2	10	10	
२६	आधारभूत तहका बालबालकिालाई	पटक	1	1	1	1	1	5	9	

Scanned with CamScanner

	वदि्यालयमा अनविार्य भर्ना र नरिन्तरताका लागि नीति नर्िमाण एवम् कार्यान्वयन									
२७	आधारभूत तहका बालबालकिा वदि्यालय वाहरि नरहेको वडा घोषणा	वडा		1	1	1		3	5	
२८	आधारभूत तह कक्षा ५ सम्म बुक कर्नरको व्यवस्था	कक्षाको ठा	4	5	7	6		24	50	
२९	कार्यसम्पादन स्तर उत्कृष्ट रहेका शकि्षकलाई सम्मान	शकि्षक	4	4	4	5		17	60	

३.३ माध्यमकि शकि्षा

कक्षा ९ देखि कक्षा १२ सम्म दइिने शकि्षा माध्यमकि शकि्षा हो । नेपालको संवधिानले माध्यमकि शकि्षा नःिशुल्क प्रप्त गर्ने हक प्रत्याभूत गरेको छ । माध्यमकि शकि्षाले मानवीय मूल्यका साथै कला, संस्कृति, वज्ञािन र प्रवधिकिो क्षेत्रका आधारभूत मूल्य–मान्यताको ज्ञान, सीप र दृष्टकिोण तथा व्यबहार आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने लक्ष्य राख्दछ ।राष्ट्रयि शकि्षा नीति २०७६ ले गुणस्तरीय माध्यमकि शकि्षामा सबैको पहुँच नःिशुल्क हुने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ ।

वर्तमान व्यवस्था अनुसार माध्यमकि तहमा साधारण र प्रावधिकि गरी २ धारमा शकि्षालाई व्यवस्थापन गरेको छ । प्रावधिकि धारका वदि्यालयहरु कक्षा ९ देखि सञ्चालन हुने नीतगित व्यवस्था छ । संवधिानले प्रदत्त गरेका शकि्षाका अधकिारहरुलाई सुनश्चिति गर्न स्थानीय तहले शैक्षकि नीति तथा योजना नर्िमाण गर्न अपरहिार्य भएको छ ।

३.३.१ वर्तमान अवस्था

यस लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाभति्र जम्मा ५ वटा सामुदायकि माध्यमकि वदि्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । यी मध्ये २ वटामा कक्षा १० सम्म र ३ वटामा कक्षा १२ सम्म पठन भइरहेको छ । त्यसै गरी एउटा वदि्यालयमा प्रावधिकि धार तर्फ कम्प्युटर ईन्जनियिरङि्ग वषिय पठनपाठन भइरहेको छ । माध्यमकि तहमा अध्ययनरत वदि्यार्थीहरुको सङ्ख्या ३३७ जना रहेका छन् । माध्यमकि तह कक्षा ९ देखि १२ को खुद भर्नादर ३१

Scanned with CamScanner

प्रतशित रहेको छ । माध्यमकि तहमा १६ जना शक्षिक दरवन्दी रहेका छन् । माध्यमकि तहमा औसत सकिाइ उपलब्धी २७ रहेको छ ।

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा भति्र रहेका सामुदायकि वद्यिालयहरुमा माध्यमकि तह कक्षा (९-१२) मा अध्ययनरत वद्यिार्थी सङ्ख्या र वद्यिालयहरु तलको तालकिामा प्रस्तुत गरएिको छ ।

क्र.सं.	वद्यिालयको नाम	ठेगाना	वद्यिार्थी सङ्ख्या			कैफयित
			छात्रा	छात्र	जम्मा	
१	श्री क्याप्टेन पर्शुराम पदम राई मा. वि. (०-१२) बलम्ता	लि.गा.पा.-४ बलम्ता	४३	५३	९६	कक्षा (९-१२)
२	श्री महेन्द्र दीप मा. वि. (०-१२) ताम्लछिा	लि.गा.पा.-२ ताम्लछिा	४२	३७	७९	कक्षा (९-१२)
३	श्री जनता मा. वि. (०-१२) रसुवा जाँते	लि.गा.पा.- ५ जाँते	६०	४९	१०९	कक्षा (९-१२)
४	श्री महेन्द्र मा. वि. (०-१०) सरिवानी, बाराहा	लि.गा.पा.- ३ बाराहा	४५	४६	९१	कक्षा (९-१०)
५	श्री माध्यमकि वद्यिालय (०-१०) बाँस्बोटे	लि.गा.पा.-१ बाँस्बोटे	२७	२४	५१	कक्षा (९-१०)

अवसर र चुनौती

1. माध्यमकि शक्षिालाई पूरण नश्िुल्क गरी प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाउनु ।
2. माध्यमकि तहमा वषियगत आधारमा सबै वद्यिालयहरुमा स्थायी शक्षिक दरबन्दीको व्यवस्था गर्नु ।
3. सकिारुको सकिाईमा सुधार गरी सकिाइ उपलब्धी अभवृिद्धि गर्नु ।
4. प्रवधिमिा शक्षिक तथा वद्यिार्थीको पहुँच वस्तिार गर्नु ।
5. वद्यिालयको भौतकि तथा शैक्षकि वातावरण बालमैत्री बनाउनु ।

३.३.२. उद्देश्यहरु

1. माध्यमकि शक्षिामा सबैको पहुँच सुनश्चिीत गरी गुणस्तरमा सुधार गर्नु ।

Scanned with CamScanner

2. वद्यालयहरूको भौतकि तथा शैक्षकि वातावरणमा सुधार गरी बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षति बनाउनु ।
3. माध्यमकि शक्षिामा खुद भर्ना तथा टकिाउ दर बढाउनु र कक्षा छोड्ने र दोहोर्याउने दर घटाउनु ।
4. माध्यमकि तहका शक्षिकहरुलाइ पेशागत क्षमता वकिाश गरि शक्षिण सकिाइ गुणस्तरयि बनाउनु ।
5. माध्यमकि तहमा गुणस्तरयि शक्षिा प्रदान गर्न वषियगत शक्षिकको व्यवस्था गर्नु ।

३.३.३ रणनीतीहरु

1. वद्यालय नक्शाङ्कन मार्फत सबै बालबालकिाको पहुँच सुनश्चिति गर्न वद्यालयहरूलाई पुनर्वतिरण, समायोजन तथा स्थापना गरीनेछ ।
2. नश्चिुल्क माध्यमकि शक्षिामा पहुँच र समावेशी सहभागति सुनश्चिति गर्न क्षमता वकिास गरनिेछ ।
3. माध्यमकि तह सञ्चालति प्रस्तावति वद्यालयहरुमा वद्यार्थी अनुपातको आधारमा वषियगत शक्षिकको व्यवस्था गरनिेछ ।

३.३.४. प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा र क्रयिाकलाप

क्र. स.	उपलब्धी	नतजिा	मूख्य क्रयिाकलापहरु
१.	माध्यमकि शक्षिामा सबैको पहुँच सुनश्चिति भई सान्दर्भकिता र गुणस्तरमा सुधार हुने ।	• नश्चिुल्क माध्यमकि शक्षिामा पहुँच र सहभागति सुनश्चिति भई खुद भर्ना दर र टकिाउ दरमा वृद्वि हुने • सबै माध्यमकि वद्यालयहरुले आधारभूत मापदण्ड पूरा गरेको हुने • उत्प्रेरति शक्षिकको व्यवस्था, प्रवधिकिो समुचति प्रयोग र उपयुक्त सकिाइ	• नश्चिूल्क माध्यमकि शक्षिा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानुन र मापदण्ड तयार गरनिे छ । • अङ्ग्रेजी, गणति र वज्ञिान वषियको शक्षिण सहयोग अनुदान व्यबस्था गरनिे छ । • प्रावधिकि धार शक्षिाको वस्तिार गरनिे छ । • आवश्यक वषिय शक्षिकहरुको व्यवस्था गरनिे छ । • वद्यालयहरुमा न्युनतम भौतकि पूर्वाधार वकिास तथा व्यबस्थापन

Scanned with CamScanner

		वातावरणमार्फत माध्यमकि शक्षिाको सान्दर्भकिता र गुणस्तर वकिास भएको हुने • भर्ना, सहभागिता र सकिाइ उपलब्धमिा लैङ्गकि, सामाजकि, आर्थकि लगायतका समता सुचकमा सुधार हुने • प्रकोप, संकट र महामारीको परस्थितिप्रित शक्षिा प्रणाली उत्थानशील हुने • सुचना, सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोगमा वस्तिार भई सकिाइ सहज हुने • कार्यरत जनशक्तकिो क्षमता वकिास भई गुणस्तरीय शक्षिा प्रवाह भई सुशासन कायम हुने	गरनि‍े छ । • वद्यालयहरुको कार्यसम्पादन परीक्षण तथा वद्यार्थीहरुको सकिाइ उपलब्धी परीक्षण गरनि‍े छ । • वि.ब्य.स./ शि.अ. संघका पदाधकिारहिरुको क्षमता वकिास गरनि‍े छ । • प्रकोप, संकट र महामारीप्रति उत्थानशील बनाउने आकस्मकि योजना नर्मिाण र कार्यान्वयन गरनि‍े छ । • सबै वद्यालयहरुमा सुचना तथा सञ्चार प्रवधि प्रयोगशाला व्यबस्था र सुचना सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोगका लाग आवश्यक सामग्री र क्षमता वकिास गरनि‍े छ । • पाठ्यपुस्तक छात्रवृत्त लगायत प्रोत्साहन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरनि‍े छन् । • सबै वद्यालयहरुमा वज्ञान प्रयोगशालाको व्यबस्था गरनि‍े छ । • नमूना वद्यालयको वकिासका लाग आवश्यक पहल तथा प्रयास गरनि‍े छ ।

३.३.५ प्रमुख क्रयाकलापहरु तथा परमाणात्मक लक्ष्य

क्र. स.	प्रमूख क्रयाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य	कैफयित
			1	2	3	4	5	जम्		

Scanned with CamScanner

								मा	१० बर्ष	
१	शिक्षक दरबन्दी मिलान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२	स्वयंसेवक शिक्षकको व्यवस्था	जना	५	५	५	५	५	२५	५०	
३	विद्यार्थी भर्ना र निरन्तरताका लागि अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	अभिभावक शिक्षा सञ्चालन	समय	१	१	१	१	१	५	१०	
५	अति विपन्न तथा पछाडिएका वर्गका बालबालिकाहरुको लागि शैक्षिक सामग्रीहरु जस्तैं ड्रेस झोला स्टेसनरीको सहयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबारा, खाजा घर)	संख्या	५	५	५	५	५	२५	३४	
७	सिकाइका लागि न्युनत्तम वातावरणको लागि विद्यालय सुधार योजनामा आधारित विद्यालय सहयोग कार्यक्रम	संख्या	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
८	शैक्षिक सामग्रीको विकास वितरण तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	पुस्तकालय विज्ञान प्रयोगशाला तथा आइसीटी ल्याबको थप व्यवस्थापन तथा सहयोग	संख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	शिक्षकको क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

११	नयाँ पाठ्यक्रम तथा मूल्यांकन सम्बन्धी प्रवोधीकरण कार्यक्रम र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	सकिाइका लागि उपचारात्मक तथा सुधारात्मक कक्षा सञ्चालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
१३	नमुना माध्यमकि वदि्यालय नरि्माण कार्यक्रम	पटक	१					१	१	
१४	उत्कृष्ट शकि्षक छनोट गरी सम्मान कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१५	शैक्षकि सुशासन तथा सकिाइ उपलब्धी वृद्धकिा लागि छलफल तथा अन्तरक्रयिा	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	शकि्षकले कक्षाकोठामा वतिाउने समयको पूर्ण कार्यान्वयनमासहयोग	वदि्यालय	३४	३४	३४	३४त्	३४	३४	३४	
१७	घुम्ति शकि्षक बैठक	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१८	वर्षको २ पटक बाबालकिाहरुको स्वास्थ्य नजकिको स्वास्थ्य चौकबिाट स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	२	२	२	२	२	५	१०	
१९	बालबालकिाहरुको अपाङ्गता तथा कार्यरत सीमतिता पहचिानको लागि तालमि प्रदान गरी प्रारम्भकि पहचिान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२०	छात्राहरुलाई सेनटिरी प्याडको खरदि र वतिरण	पटक	२	२	२	२	२	५	१०	
२१	पढ्दै कमाउदै कमाउदै पढ्दै कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२२	नजकिको स्वास्थ्य चौकी	पटक	२	२	२	२	२	५	१०	

Scanned with CamScanner

	मार्पत कशिोरकशिोरीसँगलाई स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श कार्यक्रम									
२३	बाल समुह, स्काउट, रेडक्रस क्लव गठन, क्षमता वकिास र परचिालन	संख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
२४	शक्षिकले कक्षाकोठामा वताउने समयको पूरण कार्यान्वयन	संख्या	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
२५	वद्यार्थीको नयिमतिता बढाउन प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१		१	४	८	
२६	सर्जिनात्मक तथा नवप्रवर्तनात्मक क्रयिाकलापका लागि प्रस्तावका आधारमा प्रोत्साहन अनुदान	वद्यालय		२	३	४	१	१०	१५	
२७	पूर्व वद्यार्थी समाज गठन एवम् परचिालन	वद्यालय	१	३	२	४	१	११	२०	
२८	प्रधानाध्यापक एवम् शक्षिकहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२९	कार्यसम्पादन स्तर उत्कृष्ट भएका प्रधानाध्यापक तथा शक्षिकलाई प्रोत्साहन प्रदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	पटक
३०	शक्षिण सकिाइ सामग्री	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	पटक

Scanned with CamScanner

	प्रदर्शनी प्रतयिोगिता सञ्चालन									
३१	शकि्षकहरूबाट कार्यमूलक अनुसन्धान कार्य सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
३२	वषियगत समिति गिठन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३३	सहपाठी कक्षा अवलोकन एवम् पृष्ठपोषण आदान प्रदान	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
३४	STEAM Teacher Group गठन गरी STEAM कार्यक्रम कार्यान्वयन	वदि्यालय	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००	
३५	STEAM मा आधारति परयिोजना प्रतयिोगिता सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	८	
३६	STEAM Education & Pedagogy सम्बन्धमा अभमिूखीकरण कार्यशाला सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३७	आवासीय वदि्यालय स्थापना	वदि्यालय			१			१	२	
३८	माध्यमकि वदि्यालय बस	वदि्यालय			१			१	२	
३९	स्काउट र जुनयिर रेडक्रस गठन	वदि्यालय	१	१	१	१	१	५	७	

Scanned with CamScanner

३.४ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा

नेपालमा विद्यालय शिक्षा अन्तर्गत साधारण, प्राविधिक र संस्कृत धारको व्यवस्था रहेको छ । समग्रमा साधारण धारतर्फ बढी विद्यार्थीको भर्ना दर देखिन्छ । जति विद्यार्थीहरूको भर्ना बढीरहेको साधारण धार तर्फको उत्पादित जनशक्तिहिरु सबैले सोही अनुसारको रोजगार पाउन नसकेर अहिले साधारण धार तर्फको शिक्षाले केवल शैक्षिक बेरोजगार मात्र उत्पादन हुने थालेको रुपमा बुझिरहेको सन्दर्भ छ । हाल विद्यमान देशको विकराल स्थिति भनेको नै नेपालको युवाहरु बैदेशिक रोजगारतर्फ उन्मुख हुनु र दैनिक ठूलो संख्यामा बिदेश पलायन हुनु गम्भिर समस्या देखिएको छ । यस किसिमिको वैदेशिक रोजगारतर्फको झुकावलाई निरुत्साहित बनाउनको लागि र स्वदेशमै युवाहरुलाई रोजगारको अवसर प्रदान गर्न गराउन विशेष पहल गर्न जरुरी देखिन्छ । यो ज्वलन्त समस्यालाई समाधान गर्न वर्तमान राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ ले मार्गनिर्देश गरेको विद्यालय तहको शिक्षा अन्तर्गत प्राविधिक धारलाई व्यवस्थित ढंगले सबै वर्गको पहुँचमा पुग्ने सक्ने किसिमिले प्राविधिक धारलाई प्राथमिकितामा राखी महत्वका साथ जोड दिनु पर्दछ । जुन प्राविधिक धारको शिक्षाले विद्यार्थी तथा युवाहरुमा स्व-रोजगार हुने सक्ने सिपियुक्त क्षमताको विकास भई आफैले रोजगारीको सृवना गर्ने किसिमिको भएकोले प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई प्राथमकिता दिनि जरुरी देखिन्छ ।

नेपाल सरकारको एक स्थानीय तह एक प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन गर्ने नीति रहेको छ । सोही अनुसार प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षालाई सिपि, सीपलाई रोजगार र रोजगारलाई उत्पादन र उत्पादनलाई बजारसंग जोड्ने अर्थात् प्रत्यक्ष आम्दानी हुने अवस्था सिर्जना गरी शैक्षिक बेरोजगारलाई कम बनाउने लक्ष्य राख्नु पर्दछ । प्राविधिक तथा व्यवसायिक सिपको विकास गरी लम्चिुङबुङ गाउँपालिकालाई समृद्दि बनाउन सकिन्छ साथै उच्च र दक्ष जनशक्ति (मानव संसाधन) को उत्पादन गर्न गराउन सकिन्छ । लम्चिुङबुङ गाउँपालिकालाई समृद्व बनाउन गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत साधनलाई अधिकतम उपयोग गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्रदान गरेर मात्र सम्भव हुन्छ तयसैले यस गाउँपालिकाले विद्यालय तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको लागी आवश्यक पहल कदमी लिनु जरुरी छ।

३.४.१ वर्तमान अवस्था

वर्तमान बदलदिो विश्वि परविैशलाई हेर्ने हो भने दिनानुदिन प्रवधिकिो विकासले गतिशील तरिकाले फड्को मार्दै छ । सूचना तथा संचार प्रवधिकिो दुर्तगतिको विकासले यो विशाल संसारलाई एउटा सानो गाउँमा सीमित गरदिएिको छ र अहिले Global village, Global Citizen को अवस्था सृजना भएको छ । अव हरेक मानसिको सूचना सञ्चार प्रवधि अभिन्न अंगको रुपमा स्थापित हुँदैछ । दैनिक जीवनयापन गर्नको लागी पनि सूचना संचार प्रवधि अति

Scanned with CamScanner

आवश्यक हुन थालेको छ । हरेक क्षेत्र शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रमा विज्ञान तथा प्रविधिको विकास हुन अतिआवश्यक रहेको छ । यसै सन्दर्भलाई आत्मसात् गरेर कोशी प्रदेश उदयपुर जिल्ला लिम्चुङबुङ गाउँपालिकाले पनि लि.गा.पा. अन्तर्गत वडा नं. ४ बलम्ता स्थित श्री क्या. परशुराम पदमा राई मा.वि. (१-१२) बलम्तामा वि.सं. २०७७ सालमा कक्षा ९ देखि १२ सम्म प्राविधिक धार अन्तर्गत कम्प्युटर इन्जिनियरिङ कक्षा संचालन गररिहेको छ । उक्त विद्यालयको हाल सम्मको प्राविधिक धार अन्तर्गतको कम्प्युटर इन्जिनियरिङको शैक्षिक तथा भौतिक अवस्था तपसिल अनुसार रहेको छ ।

भौतिक अवस्था

प्राविधिक धार संचालनको लागि भवन संख्या -१, कम्प्युटर ल्याब-२, डेस्कटप कम्प्युटर थान - २५, ल्यापटप थान - २०, शिक्षकहरुको लागि -२८ थान ल्यापटप र स्मार्ट बोर्ड थान - ४

शिक्षक विवरण

सि.नं.	पद तह	पद संख्या	विषय	कैफियत
१.	सहायक प्रशिक्षक	२	कम्प्युटर इन्जिनियरिङ	रहेको
२.	प्रशिक्षक तृतीय	२	कम्प्युटर इन्जिनियरिङ	१ जना मात्र रहेको
३.	प्रशिक्षक द्धितीय	२	कम्प्युटर इन्जिनियरिङ	रहेको
४.	मा.शि. द्धितीय	१	भौतिक शास्त्र	खाली
५.	मा.शि. द्धितीय	१	रसायन शास्त्र	खाली
६.	कम्प्युटर ल्याब असिस्टेट	१		रहेको

विद्यार्थी विवरण

कक्षा ९ मा भर्ना भएका विद्यार्थी विवरण

साल	छात्र	छात्रा	जम्मा
२०७७	१५	१८	३३
२०७८	१०	३	१३
२०७९	७	७	१४

Scanned with CamScanner

२०८०	९	१०	१९
२०८१	१४	९	२३
२०८२	१३	११	२४

कक्षा १० को वदियार्थी ववरिण

साल	छात्र	छात्रा	जम्मा
२०७८	१२	१८	३०
२०७९	९	३	१२
२०८०	६	७	१३
२०८१	४	९	१३
२०८२	५	९	१४

कक्षा ११ को वदियार्थी ववरिण

साल	छात्र	छात्रा	जम्मा
२०७९	६	९	१५
२०८०	७	३	१०
२०८१	७	६	१३

कक्षा १२ को वदियार्थी ववरिण

साल	छात्र	छात्रा	जम्मा
२०८०	५	९	१४
२०८१	६	३	९
२०८२	६	३	९

३.४.२. चुनौती तथा अवसरहरु

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको वडा नं. ४ मा अवस्थति श्री क्या. पर्शुराम पद्मा राई मा.वि. (१-१२) बलम्तामा रहेको प्रावधिकि धार अन्तर्गत कम्प्युटर ईन्जनियिरङि पठनपाठन भई रहेको सन्दर्भमा हालको अवस्था हेर्दा भौतकि र शैक्षकि दुबै क्षेत्रमा नकिै नै ठूलो चुनौती रहेको छ । एकातरि भौतकि पूर्वाधारको कमी रहेको छ भने अर्को तर्फ शक्षिक तथा प्रशक्षिकहरु सहजरुपमा उपलब्ध हुन नसक्नु साथै वदियार्थीहरुलाई प्रावधिकि धार अन्तर्गत कम्प्युटर इन्जनियिरङिमा आकर्षण गराउन नसक्नु रहेको छ । शक्षिक तथा

Scanned with CamScanner

वदि्यार्थी दुबै पक्षलाई टकिाउन नसक्नु ठूलो चुनौतीको वषिय बनेको छ । उदयपुर जलि्लाको एक मात्र प्राविधिकि धार अन्तर्गत कम्प्युटर इन्जनियिरङिको कक्षा सञ्चालन हुने लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको उक्त वदि्यालयलाई अझ सक्षम र गुणस्तरीय कम्प्युटर इन्जनियिरङि शकि्षा दनि शैक्षकि हबको रुपमा वकिास गर्ने एउटा सुनौलो अवसरको रुपमा लनि सकनि्छ । साथै स्थानीय तहका गरबि, असहाय तथा उक्त अवसरबाट बन्चति हुन रोक्न सकनि्छ । स्थानीय तहका वदि्यार्थीहरुलाई आफ्नो घर छोडेर अन्यत्र जानु पर्ने बाध्यता रहदैन । यो कक्षा सम्पूर्णरुपमा नःिशुल्क हुने भएकोले सबै वदि्यार्थीहजरु आर्थकि पहुँचको कारणले टाढा रहन पर्दैन। यसैले अहलिेको आधुनकि प्रवधिकिो वकिास सँगै सूचना तथा संचार प्रवधि, कम्प्युटर इन्जनियिरङिको गुणस्तरीय शकि्षा दनि उपयुक्त थलोकोरुपमा वकिास गर्न सकनि छ ।

३.४.३ उद्देश्य

1. प्राविधिकि तथा व्यवसायकि शकि्षालाई थप सहज र व्यापक वसि्तार गरी समावेशी समतामूलक पहुँच योग्य बनाउने,
2. प्राविधिकि तथा व्यवसायकि र सपिमूलक शकि्षा मार्फत शैक्षकि बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्ने,
3. स्थानीय तहमा नै कमप्युटर इन्जनियिरङिको कक्षा १२ सम्मको शकि्षालाई, सर्वसुलभ सहज ढंगबाट प्रदान गरी स्थानीय स्तरमा नै मध्यम स्तरको जनशक्त उत्पादन गर्ने ,
4. स्थानीय तहमा नै युवाहरुलाई व्यवसायकि बनाई आर्थकि रुपमा सक्षम बनाउने,
5. वदि्यार्थीहरुको लाग सामाजकि, आर्थकि, शारीरकि र भौगोलकिरुपमा प्राविधिकि तथा व्यवसायकि शकि्षा प्राप्तकिो नमि्त सहज र सुलभ पहुँचको वातावरण बनाई सकिाइ सुनशि्चतिता गर्ने ।

३.४.४रणनीतहिरु

1. प्राविधिकि तथा व्यवसायकि शकि्षाको महत्व र आवश्यकताको वषियमा जनचेतना अभबृिद्द गर्ने ।
2. क्म्प्युटर इन्जनियिरङि कक्षा व्यवस्थापनको लागी थप सुवधिा सम्पन्न पक्की भवन नर्िमाण गर्ने ।
3. कम्प्युटर ल्यावलाई अझ अत्याधुनकि बनाई व्यवस्थति बनाउने ।
4. कम्प्युटर इन्जनियिरङि पढाउने प्रशकि्षकहरुलाई थप प्रोत्साहन गर्न आर्थकि प्याकेज तथा वभिनि्न थप प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरु तय गर्ने ।

Scanned with CamScanner

5. कम्प्युटर इन्जनियिरङि पढ्न चाहने वदि्यार्थीहरुलाई आकर्षक छात्रावृति तथा अन्य सुवधिाहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
6. प्रशक्षिक तथा वदि्यार्थीहरुको लागि होस्टल तथा सुवधिायुक्त शौचालयको व्यवस्थापन गर्ने ।
7. प्रावधिकि तथा व्यवसायकि शक्षिा प्रवर्द्दनको लागी थप वधि्युत आपुर्ति र इन्टरनेट सेवाको राम्रो र दगिो व्यवस्थापन गर्ने ।
8. जेहेन्दार, अपाङ्ग, गरबि तथा वपिन्न, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत र दलति वर्गका वदि्यार्थीहरुलाई वशिेष सेवा सुबधिाको व्यवस्था गर्ने ।
9. वदि्यार्थी टकिाउ दरलाई वृद्धि गर्न आकर्षक छात्रवृत्तकिो प्याकेज तयार गर्ने ।
10. कम्प्युटर सम्बन्धि नयाँ नयाँ प्रवधिकिा उत्पादनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
11. प्रावधिकि शक्षिालाई सर्वसाधारणको पहुँचमा बृद्दि गर्ने ।

३.४.५ उपलब्धी

1. प्रावधिकि तथा व्यवसायकि शक्षिालाई थप सहज र व्यापक वस्तिार गरी समावेशी समतामूलक पहुँच भएको हुनेछ ।
2. प्रावधिकि तथा व्यवसायकि र सपिमूलक शक्षिा मार्फत शैक्षकि बेरोजगारी न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।
3. स्थानीय तहमा नै कम्प्युटर इन्जनियिरङिको कक्षा १२ सम्मको शक्षिालाई, सर्वसुलभ सहज ढंगबाट प्रदान गरी स्थानीय स्तरमा नै मध्यम स्तरको जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ ।
4. स्थानीय तहमा नै युवाहरुलाई व्यवसायकि बनाई आर्थकिरुपमा सक्षम भएको हुनेछ ।
5. वदि्यार्थीहरुको लागि सामाजकि,आर्थकि, शारीरकि र भौगोलकिरुपमा प्रावधिकि तथा व्यवसायकि शक्षिा प्राप्तकिो नमि्ति सहज र सुलभ पहुँचको वातावरण बनाई सकिाइ सुनशि्चितिता भएको हुनेछ ।

३.४.६नतजिा

1. प्रावधिकि तथा व्यवसायकि शक्षिामा वपिन्न, गरबि, असहाय, अपाङ्ग, दलति, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मूख समुदायको सहभागतिा हुनेछ ।
2. वदि्यालयबाट उत्पादन हुने जनशक्ति स्थानीय तह देखि अन्य क्षेत्रमा पनि रोजगार प्राप्त गर्न सक्ने ।
3. स्थानीय तहमा पनि कम्प्युटर सम्बन्धि ज्ञान भएका जनशक्तकिो वकिास हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

4. प्राविधिकि तथा व्यवसायकि शकि्षाको माध्यमबाट स्थानीय युवाहरु स्वरोजगार, स्वावलम्वी, उधमी, व्यवसायकि तथा आत्मनरि्भर हुनेछ ।
5. लमि्चुङबुङ गाउँपालकिामा स्थापति प्राविधिकि तथा व्यवसायकि शकि्षा संचालन हुने वदि्यालय उत्कृष्ट नमूना वधि्यालयको रुपमा स्थापति हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

३.४.७ प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्रियाकलाप	इकाइ	भौतिक लक्ष्य पाँच वर्ष					जम्मा	भौतिक लक्ष्य १० वर्षे	कै.
		१	२	३	४	५			
छात्रवृतिको व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
प्राविधिक धारको विद्यालय थप गर्ने	१								कृषि प्राविधिक धार
भवनको व्यवस्था	२	निरन्तर							
होस्टलको भवन	१	निरन्तर							
शौचालयको व्यवस्था	१	निरन्तर							
प्रयोगशालाको व्यवस्था	१	निरन्तर							
शिक्षक कर्मचारीहरुको व्यवस्था	१	निरन्तर							
प्राविधिक तथा व्यावसायिक	पटक	१					१	१	

Scanned with CamScanner

शकि्षा र सपिका लागि आवश्यक नीतितिर्जुमा									
प्राविधिक धारका थप माध्यमकि वदि्यालयहरू स्थापना र सञ्चालन	वदिय ालय				१		१	१	
ववििध कारणले पछाडिपरेका समूह र वर्गलाई प्राविधिक तथा व्यावसायकि शकि्षा र सपिमा सहज पहुँका लागि छात्रवृत्ति लगायतका प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन (गणति र वज्ञिान वषियसमेत)	जना	५	५	५	५	५	२५	५०	
एक वदि्यालय एक उदयम कार्यक्रम कार्यान्वयन	वदिय ालय	१	१	१	१	१	५	९	
पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम कार्यान्वयन	वदिय ालय	१	१	१	१	१	५	७	
एक वदि्यालय एक करेसावारी कार्यक्रम	वदिय ालय				५९		५९	५९	

Scanned with CamScanner

कार्यान्वयन									
एक वद्यिालय एक सहकारी कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विधान तयारी	सहकारी				१		१	१	
परम्परागत सपिको पहचिान, प्रमाणीकरण तथा प्रवर्द्धन	पटक				१	१	२	५	
वैदेशकि रोजगारीबाट हासलि गरेको अनुभव र सपिको खोजी, प्रमाणीकरण तथा उपयोग	पटक				१	१	२	७	
युवालाई उद्यमशीलतासम्बन्धी तालमि सञ्चालन	समूह		१	१	२	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

३.५ अनौपचारकि शक्षिा र आजीवन सकिाइ

शक्षिा सबै नागरकिहरुका लाग‌ि अनविार्य जीवन नर्िवाहको नशिर्त माध्यम हो । सबै नागरकिहरु अनविार्य साक्षर बन्न आवश्यक हुन्छ । सामान्यतः व्यक्तलिाई व्यक्तगित व्यवहार सञ्चालनका लाग‌ि मात्र पन‌ि लेख्न, पढ्न, गणना सम्बन्धीका व्यवहार र सञ्चार गतविधिमिार्फत वचिार सम्प्रेषण गर्न पन‌ि शक्षिा नभई नहुने माध्यम भएकाले औपचारकि शक्षिाका माध्यमबाट बञ्चति नागरकिलाई अनौपचारकि रूपमा नै भए पन‌ि जीवन नर्िवाहका लाग‌ि शक्षिा दनि अत्यावश्यक हुन्छ । हरेक नागरकिले आफ्नो जीवन अवधमिा वनिा पाठ्यक्रम स्वेच्छकि शैलीमा उमेर समय र कुनै खास स्थान वशिेषमा नरही पन‌ि जीवनलाई गुजारा गर्न नरिन्तर शक्षिा लइिरहेको हुन्छ । व्यक्तलिे समाजको सामाजकि अवस्थालाई परविर्तन गर्न अनौपचारकि शक्षिा तथा जीवन पर्यन्त शक्षिा पन‌ि एक सशक्त माध्यम भएकाले मानसिको जीवकिोपार्जनका नमि्त‌ि राज्यले महसुस गरी नेपाल सरकारले औपचारकि शक्षिाबाट बञ्चति रहेका १५ देख‌ि ६० वर्ष उमेर समूहका सबै व्यक्तहिरुलाई सन् २०१५ सम्ममा साक्षर बनाउने लक्ष्य लइिएको भए तापन‌ि वर्तमान नेपालको जनगणना २०७८ अनुसार जम्मा जनसंख्यामा ७६.३ प्रतशित मात्र साक्षर रहेको बाँकी अझै २३.७ प्रतशित नरिक्षर नै रहेको तथ्याङ्क पाइन्छ ।

वकिासको आयाममा समग्र पक्षको वकिासको मूल आधार शक्षिा भएकाले सबै नागरकिलाई साक्षर बनाउनु राज्यको दायत्वि हो । वर्तमान नेपालको संवैधानकि व्यवस्थाअनुसार तीन तहको सरकार हुँदाहुँदै पन‌ि स्पष्ट लक्षति आवधकि योजनाहरू बनाएर कार्यान्वयनमा नल्याइएकाले स्थानीय स्तरका नागरकिहरू स्व-ववििेकले आत्मनर्िभर हुन सकरिहेका छैनन् । नेपालको वर्तमान संवधिान अनुसार प्रत्येक नागरकिलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शक्षिा अनविार्य र नशि्शुल्क तथा माध्यमकि तहसम्मको शक्षिा नशि्शुल्क पाउने हकको सुनशि्चतिता गरेको छ । यस व्यवस्था हुँदाहुँदै पन‌ि देशको शैक्षकि अवस्थामा सुधार हुन नसकेको अवस्थामा वैकल्पकि माध्यमबाट शक्षिामा सुधार गर्न अनौपचारकि शक्षिा तथा जीवन पर्यन्त शक्षिा सकिाइमा पन‌ि ठुलै समस्या एवप् चुनौती रहेको पाइन्छ ।

३.५.१ वर्तमान अवस्था

लमि्चुङबुङ गाउँपालकिा भति्र रहेका अनौपचारकि शक्षिातर्फका तल्लो संस्था सामुदायकि सकिाइ केन्द्रहरू ३ वटा भए तापन‌ि कुनै साक्षरताका कक्षा, वैकल्पकि शक्षिा कार्यक्रम तथा खुला वद्यिालयहरू सञ्चालनमा रहेका छैनन् । राष्ट्रयि जनगाणना

Scanned with CamScanner

२०७८ तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिकाको २२२७ घरधुरीहरूमा जम्मा जनसंख्या ९६८९ रहेका छन् । यसमध्ये पुरुष ४९.४% र महिला ५०.६% रहेका छन् । जम्मा ५ वटा वडाहरू रहेका यस स्थानीय तहमा साक्षरता दर जम्मा ७३.०% मध्ये पनि पुरुष ८०.५% र महिला ६५.६% रहेको छ । यसै सन्दर्भमा ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिको साक्षरताको अवस्था अनुसारको जनसंख्या विवरणः

१.पढ्न र लेख्न दुवै जानेको ७३.०%

२.पढ्न मात्र जानेको ०.५%

३.पढ्न र लेख्न दुवै नजानेको २६.५%

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन)

स्थानीय तह सम्पूर्ण स्थानीय जनताको शैक्षिक समस्यालाई नजिकबाट सूक्ष्म तरिकाले अध्ययन गर्ने, साक्षरता शिक्षा प्रदान गर्ने र आय आर्जनको वातावरण सृजना गर्ने नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी मानिसलाई साँस्कृतिक, सामाजिक, आर्थिक अवस्थाको सुधार गर्न खुला सिकाइ, अनौपचारीक शिक्षा एवम् जीवनपर्यन्त सिकाइ शिक्षा मानवजीवनको अभिन्न शिक्षा व्यवस्था हो । यसैले यस गाउँपालिकाको प्रमुख समस्याहरू आजीवन सिकाइका अवसरहरुको व्यवस्था मिलाउन नसक्नु, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको संख्या न्यून हुनु, भएका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको पनि संस्थागत क्षमता विकास गर्न नसक्नु साथै २६.५% जनसंख्या निरक्षर हुनु र हालसम्म आवधिक शैक्षिक योजनाहरू निर्माण भई लक्ष्योन्मुख कार्य सञ्चालनमा नआउनु, बेलाबेलामा शैक्षिक साक्षरताको सर्वेक्षण नहुनु, पुरुषको तुलनामा महिलाको अधिक निरक्षरता हुन, दैनिक ज्यालादारी जीवन प्रणालीका कारण औपचारिक शिक्षा हासिल गर्न अवसर बालबालिकाले नपाउनु, वैकल्पिक शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन नहुनुले निरक्षरता यथावत रहिरहने समस्या आदि प्रमुख समस्या एवम् चुनौतीहरू हुन् ।

३.५.२ उद्देश्यहरू

यस दश वर्षे विद्यालय शिक्षा क्षेत्रको योजना (२०८३-२०९३) ले निरन्तर शिक्षा, खुलासिकाइ, अनौपचारीक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा सम्बन्धी निम्नि लिखित उद्देश्यहरू राखेका छन्

1. निरक्षर व्यक्तिलाई साक्षर बनाउन
2. विभिन्नि कारणबाट पहुँच नपुगेका बालबालिकालाई वैकल्पिक कक्षामार्फत साक्षर बनाउन

Scanned with CamScanner

3. सामुदायकि सकिाइ केन्द्रमार्फत समुदायका नागरकिलाई आवश्यक सीपमूलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न
4. साक्षर अभयिान सञ्चालनमा ल्याउन
5. समाजमा पछिडिएिका वर्ग तथा समुदायलाई आयआर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन गरी मूलधारमा ल्याउन

३.५.३ रणनीतहिरू

1. लम्चिुङबुङ गाउँपालकिा शक्षिा युवा तथा खेलकुद शाखाको संयोजनमा वडा कार्यालयहरु तथा गैर सरकारी संस्थाहरु समेतबाट संचालनमा साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालनको संयुक्त कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने ।
2. सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता वकिास गरीइ प्रत्येक सामुदायकि सकिाइ केन्द्रलाई आजीवन सकिाइ स्थलका रूपमा वकिास गर्ने ।
3. जीवनोपयोगी सीपमूलक तालमिको व्यवस्था गर्ने ।
4. साक्षरता, नरिन्तर शक्षिा तथा वैकल्पकि शैक्षकि कार्यक्रमका माध्यमबाट सकिाइ अवसर सुनश्चित िगर्ने ।
5. एक वडा एक सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको अभवृद्धि गर्ने ।
6. सामुदायकि सकिाइ केन्द्रका माध्यमबाट आयआर्जनलाई सुनश्चितिता वकिास गर्ने

Scanned with CamScanner

३.५.४ उपलब्धी, नतजिा, प्रमुख क्रयिाकलापहरू र लक्ष्य नर्िधारण

उपल्बधी	नतजिा	मुख्य क्रयिाकलापहरू	इकाइ
सबै नागरकिलाई साक्षरता शकि्षा, वैकल्पकि शकि्षा र आजीवन सकिाइकौ अवसर प्राप्त हुनेछ ।	एक वडा एक सामुदायकि सकिाइ केन्द्र स्थापना भएको हुनेछ	नयाँ सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको स्थापना गर्ने	केन्द्र/कक्ष ा
		नरिक्षरहरूको नामावली संकलन गरनि े	पटक
		साक्षरता कार्यक्रमका लाग िसकिाइ सामग्रीको छपाई तथा वतिरण गरनिें	पटक
		साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरनि े	जना
		पूर्ण साक्षर वडा तथा गाउँपालकिा घोषणा गरनि े	वडा
	सामुदायकि सकिाइ केन्द्रमा दक्ष जनशक्तकिो व्यवस्थाा, इन्टरनेट सहतिको भ्– योग शकि्षा, पत्रपत्रकिा लगायतको व्यवस्था हुनेछन्	सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता वकिासका लाग(िदक्ष सहजकर्ता,कम्प्यूटर पत्रपत्रकिा,भ्ष्दचिबचथ,प्रयोगशाला आद)ि व्यवस्था गरनि े	पटक
		सामुदायकि अध्ययन केन्द्र भवन तथा कोठाको व्यवस्था गरनि े	केन्द्र
		स्थानीय सामुदायकि सकिाइ केन्द्रलाई स्थानीय	

Scanned with CamScanner

		पूस्तकालय साथै स्थानीय सूचना केन्द्रको जम्मिेवारी समेत दइिने	
		थप्न सकनि ..	...
		स्थानीय सकिाइ केन्द्रलाई आजीवन सकिाइ थलोको रूपमा वकिास गरनि	केन्द्र
		सामुदायकि सकिाइ केन्द्रका समुदाय परचिालकलाई पारश्रिमकि तथा प्रोत्साहन अनुदानको व्यवस्था गरनि	केन्द्र

२.जीवन पर्यन्त शकि्षा तथा सकिारइ र अनौपचारकि शकि्षा

क्र.सं.	सूचक	राष्ट्रयि, प्रदेश र स्थानीय तहको सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३		२०९३	सूचकको स्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनको स्रोत
४।१ (२० ७८)	साक्षरता दर ९१५ वर्ष भन्दा माथि ९५०	स्थानीय (लि.गा.पा.)	७७.२ %					
		प्रदेश (कोशी)	७९.७ %					
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय (लि.गा.पा.)	७७.२ %					
		प्रदेश (कोशी)						
		राष्ट्रयि	८२.०	८९.०	९५.०	१००	दविलि. ४ (ने.रा.का.)	दविलि. (रा.समीक्षा) तथा शैक्षकि सूचना
४.३	साकषरता							

Scanned with CamScanner

	दर ९१५९२४ उमेर समूह० ९५०	स्थानीय						
		प्रदेश						
४.४	साक्षरता दरमा लैङ्गकि समता ९१५ वर्ष भन्दा माथि	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रयि	०.६५			०.८०	दवि.लि. (रा.समीक्षा)	दवि.लि. (रा.समीक्षा)

Scanned with CamScanner

प्राविधिकि तथा व्यावसायकि शकि्षा र सीप वकिास तालमि

क्र.सं.	सूचक	राष्ट्रयि, प्रदेश र स्थानीयतहको सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३		२०९३	सूचकको स्रोत	कार्य सम्पादन सम्बन्धी सूचनको स्रोत
५.१	प्राविधिकि तथा व्यावसायकि सीप वकिास तथा तालमि प्राप्त आर्थकि रूपले सक्रयि जनशक्ति*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रयि	३१.०	४०.०	५०.०	७५.०	पन्धर्रौं योजना	दविलि. (रा.समीक्षा) तथा शैक्षकि सूचना
५.२	प्राविधिकि तथा व्यावसायकि शकि्षा (कक्षा ९-१२ वा डप्लिोमा वा प्रि-डप्लिोमा वा सो सरह) उत्तीर्ण जनशक्ति (वार्षकि सङ्ख्या)	स्थानीय	छात्रा					
			छात्र					
		प्रदेश	छात्रा					
			छात्र					
		राष्ट्रयि	छात्रा					
			छात्र					

Scanned with CamScanner

प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

अनौपचारकि तथा आजीवन सकिाईको प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्रियाकलाप	इकाइ	भौतकि लक्ष्य पाँच वर्ष					जम्मा	भौतकि लक्ष्य १० वर्षे	कै.
		१	२	३	४	५			
नयाँ सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको स्थापना	केन्द्र /कक्षा				१	१	२	४	
नरिक्षरहरूको नामावली सङ्कलन	पटक			१			१	१	
साक्षरता कार्यक्रमका लागि सकिाइ सामग्रीको छपाई तथा वतिरण	पटक				१	१	२	४	
साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन	जना				१०००	१०००	२०००	४६९८	
पूर्ण साक्षर वडा घोषणा	वडा				१	१	२	८	
सामुदायकि सकिाइ केन्द्रको संस्थागत क्षमता	पटक	१	१	१	१	१	५	९	

Scanned with CamScanner

विकास (दक्ष सहजकर्ता, इ-पुस्तकालय, पत्रपत्रिका, कम्प्युटर, प्रयोगशाला आदि)									
सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आवश्यक भवन र कोठाको व्यवस्थापन	केन्द्र				१	१	२	३	
सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई स्थानीय सामुदायिक पुस्तकालय र सूचना केन्द्रको जिम्मेवारी प्रदान	पटक		१		१		२	४	
सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आजीवन सिकाइ थलोका रूपमा विकास	केन्द्र				१	१	२	४	
सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका समुदाय परिचालकलाई पारिश्रमिक तथा प्रोत्साहन अनुदान	केन्द्र	४	४	४	४	४	२०	४०	

Scanned with CamScanner

व्यवस्था									
वैकल्पकि/अनौपचारकि प्रौढ वदि्यालय/ खुला वदि्यालय सञ्चालन	वदि्यालय					१	१	१	
अनौपचारकि तथा अरतिकि सकिाइको दक्षता परीक्षण एवम् प्रमाणीकरण	पटक				१	१	२	७	
आय आर्जन समूह गठन गरी कार्यक्रम सञ्चालन	समूह			१	१	१	३	८	

परचि्छेद ४ : अन्तर सम्बन्धति वषिय तथा क्षेत्र

४.१ पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक सकिाइ सामग्री तथा मूल्यांकन

कुनै पनि राष्ट्रको नरि्धारति शैक्षकि मूल उद्देश्य हासलि गर्नका लागि बनाईएको संगठति र योजनाबद्ध ढंगले तयार पारएिको वसि्तृत योजना हो पाठ्यक्रम । पाठ्यक्रम शैक्षकि प्रक्रयिाको व्यवस्थति योजना हो, कनि भने यसमा शकि्षाका उद्देश्यहरु समाजका चाहनाहरु, वदि्यार्थीका रुचि र सकिारुको उमेर, स्तर, क्षमता र आवश्यक्ता अनुसारको स्तरयुक्त, समसामयकि, वैज्ञानकि तथा प्रभावकारी वषियवस्तुलाई प्रभावकारी ढंगले शकि्षण गर्न उपयुक्त शकि्षण वधिि, प्रवधिि, सामग्री, सकिाइ प्रक्रयिा र मूल्याङ्कन प्रवधिि समेत नरि्धारति हुन्छ । समय सापेक्ष अनुरुपको पाठ्यक्रम हुनुपर्दछ । वगितको समसामयकि समाजको आधारमा रही बनाइएको पाठ्यक्रम वर्षौसम्म रहन सक्दैन । पाठ्यक्रम नरि्माण एउटा गतशिील प्रक्रयिा हो । कुनै पनि पाठ्यक्रम आवधकिरुपमा समयानुकूल

Scanned with CamScanner

मूल्याङ्कन र परविर्तन गर्नुपर्दछ । पाठ्यक्रम भत्रि कुनै कक्षा वा तहमा कुन वषियवस्तु कुन सक्षमता हासलि गर्ने र के कसरी सकिाइ क्रयिाकलापलाई व्यवस्थति गर्ने साथै सकिे नसकिेको सुनश्चित गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र सकिाइ उपलब्धि के कत हासलि भयो यसको लाग सिही तथा वैज्ञानकि मापन तथा मूल्याङ्कन गर्ने महत्वपूर्ण आधार मानन्छि । पाठ्यक्रम एउटा शक्षिा प्रणालीलाई मार्गदर्शन गर्ने आधार भएकोले यसको वकिास तथा कार्यान्वयन उपयुक्तढंगले हुनुपर्दछ । पाठ्यक्रम नश्चिति मूल्य मान्यताको आधारमा वकिास गरएिको हुन्छ त्यसैले सामाजकि मूल्य मान्यता, वभिदरहति, समाबेशी र समतामूलक दृष्टकिोणअनुरुपको व्यवहार तथा कर्तव्य र अधकिारप्रत सिचेत रहन मार्गनर्दिेश गर्नु पर्दछ । स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम वकिास, कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कनको वषियमा वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा चुनौतीहरु पहचािन गरएिको छ । पहचािन गरएिका चुनौतीहरुको सामना गर्न यस योजना अवधमिा पाठ्यक्रमलाई अझ परष्किृत र सान्दर्भकि बनाउन साथै पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न पाठ्यक्रम तथा मूल्याङकन सम्बन्धी योजनाका उद्देश्य, रणनीत,ि अपेक्षति मुख्य नतजाि, मुख्य कार्यक्रम र लक्ष्यहरु उल्लेख गरएिको छ । स्थानीय तहमा राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुपले तय गरेका नयाँ पारमिार्जति पाठ्यक्रमलाई मूलतः प्रभावकारीरुपमा कार्यान्वयन गरी अपेक्षति लक्ष्य हासलि गर्न हरसंभव योजनाबद्द ढंगले लागु गर्न हरेक वधि्यालयहरुमा व्यवस्थतिरुपले कार्यान्वयन गरनिे छ ।

४.२ वर्तमान अवस्था

वदि्यालय तहको पाठ्यक्रम वकिास, सुधार तथा अध्यवधकि गर्ने कार्य नेपाल सरकारको शक्षिा, वज्ञिान तथा प्रवधि मन्त्रालय अन्तर्गत पाठ्यक्रम वकिास केन्द्रद्धारा भइरहेको सन्दर्भमा वदि्यालय तहको शक्षिाको मार्गदर्शक दस्तावेजको रुपमा वि.सं. २०७६ मा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारुप तयार भई सो वदि्यालको राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा वदि्यालय तहमा नयाँ पाठ्यक्रम वकिास गरी वि.सं. २०७७ देख िक्रमशः २०८० सम्ममा वदि्यालय तहका सबै कक्षाहरु (१-१२) मा लागू भई कार्यान्वयन भइरहेको छ । नेपालको सन्दर्भमा सामान्यतया सदि्धान्तत नयाँ पाठ्यक्रम लागू भईसके पछ िप्रत्येक पाँच पाँच वर्षमा उक्त पाठ्यक्रमको मूल्याङ्कन सोही मूल्याङकनको पृष्ठपोषणको आधारमा प्रत्येक दश दश वर्षमा पाठ्यक्रम परविर्तन गरनिे प्रावधान रहेको छ । सो प्रचलति प्रावधान अनुसार वि.सं. २०७७ साल देख िर०८० भत्रिमा कक्षा १ देख िकक्षा १२ सम्मकै पाठ्यक्रम

Scanned with CamScanner

निर्माण भई लागू समेत भईसकेको छ । वगितमा जे जस्तो पाठ्यक्रमको मोडेल भए पनि यस पटकको नयाँ पाठ्यक्रम तहगतरुपमा भन्नि मोडेलमा वकिास गरएिको छ । जस्तो आधारभूत तह कक्षा १–३ सम्मको पाठ्यक्रम एकीकृत पाठ्यक्रमको मोडेलमा आधारति वकिास गरएिको छ भने आधारभूत तह कक्षा ४–८ सम्म सक्षमतामा आधारति मोडेलको पाठ्यक्रम वकिास गरएिको छ साथै माध्यमकि तह कक्षा ९– १२ मा एकल पथीय पाठ्यक्रमको मोडेलमा वकिास गरी लागू गरएिको छ । आधारभूत तह कक्षा १–३ मा अन्तरसम्बन्धति वषियवस्तुलाई एकीकृत गरएिको, व्यवहारकुशलसपि तथा जीवनोपयोगी सपिहरु समावेश गरएिको छ भने शत प्रतशित नरिन्तर मूल्याङ्कनको आधारमा वध्यिार्थीहरुको मूल्याङ्कन गरनि‍े व्यवस्था गरएिको छ । यसरी नै मूल्याङ्कन पद्दतलिाई सान्दर्भकि, वस्तुनष्ठि, वश्विसनीय बनाउनका लागी आधारभूत तह कक्षा ४–५ मा १०० प्रतशित आन्तरकि मूल्याङ्कन, कक्षा ६-८ मा ५० अंक भार भएको आन्तरकि र ५० प्रतशित अंक भार भएको बाह्य मूल्याङ्कन पद्दतलिाई जोड दर्इिएको छ । माध्यमकि तहमा पनि सोही अनुसार कक्षा ९–१२ मा २५ अंक भार भएको अन्तरकि र ७५ अंकभार भएको बाह्य मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था गरएिको छ । सोही अनुसार प्रत्येक वषियमा वषियवस्तुको स्वरुपअनुसार वद्यिार्थीलाई २५ देखि ५० प्रतशितसम्म भार भएको आन्तरकि मूल्याङ्कन अन्तर्गत प्रयोगात्मक कार्य, परयिोजना कार्य वा सामुदायकि कार्य लगायतका व्यवहारकि अभ्यास गराउनु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । आधारभूत तहमा स्थानीय कला, संस्कृत,ि भाषा, इतहिास, परम्परा, सपि तथा ज्ञानमा आधारति स्थानीय पाठ्यक्रम वकिास लम्चिुङबुङ सेरोफेरो नामक पाठ्यक्रम नर्मिाण गरि आंशकिरुपमा कार्यान्वयन भईरहेको अवस्था छ । स्थानीय पाठ्यक्रम तयार भईसकेर पनि सोही पाठ्यक्रममा आधारति पाठ्यसामग्री, पाठ्यपुस्तकको वकिास नभईसकेकोले पाठ्यक्रमलाई सहजरुपमा समग्र लम्चिुङबुङभरकिा वद्यिालयहरुमा लागू गरी कार्यान्वयन गर्न सकरिहेको छैन ।शैक्षकि सत्र २०८३ देखि कक्षा १-५ सम्म लम्चिुङबुङ सेरोफेरोको स्थानीय पाठ्यपुस्तक लेखन कार्य सकएिको छ तर छपाईको लागि प्रयाप्त बजेट वनियिोजन हुन सकेको छैन र कतपिय वध्यिालयहरुमा ऐच्छकि राई चाम्लङि भाषा पनि कक्षा १–५ सम्म पठनपाठन भईरहेको वर्तमान अवस्था रहेको छ । वद्यिालय तह अन्तर्गत आधारभूत तहको वार्षकि परीक्षा स्थानीय तह माध्यमकि तह प्रदेश र संघ मार्फत सञ्चालन भईरहेको सोही अनुसार नै यस स्थानीय तहले पनि आत्मसात् गरी मूल्याङ्कन पद्दतलिाई कार्यान्वयन गररिहेको अवस्था छ ।

Scanned with CamScanner

४.३ चुनौतीहरु

1. नतिान्त नयाँ पाठ्यक्रम भएकोले शक्षिकहरुलाई अझ व्यवस्थति ढंगले पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा केही असहज भएको,
2. सबै शक्षिकहरुलाई नयाँ पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री सम्बन्धि अभमिुखीकरणको व्यवस्था नभएको,
3. एकीकृत पाठ्यक्रमका लागी क्षमता वकिास,
4. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको वकिास तथा क्षमता वकिास
5. पाठ्यक्रम, शक्षिक नर्दिेशकिा, पाठ्य सामग्री तथा सन्दर्भ सामग्रीको प्रयोग र उपलब्धतामा पहुँच
6. स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्य सामग्री तथा मूल्याङकनमा स्थानीय तहको सहभागति र जवाफदेहिताको सुनश्चितिता ।

४.४ उद्देश्य

1. राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ बमोजमि संशोधति वद्यालय स्तरीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु,
2. आधारभूत तह कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री नर्माण गरी समय सापेक्ष, सान्दर्भकि, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई कार्यान्वयन गर्नु,
3. पाठ्यक्रममा आधारति शक्षिण सकिाइद्धारा स्थानीय परविेश अनुसारको सकिारुमा ज्ञान, सपि र व्यवहार वकिासमा सहजीकरण गर्नु,
4. सकिारुको सकिाइलाई नरिन्तर, आवधकि तथा स्तरीकृत साथै प्रमाणमा आधारति मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नु,
5. वद्यार्थीहरुलाई सह-क्रयािकलापमा संलग्न गराई थप क्षमता अभवृिद्दि गर्नु।
6. जीवन उपयोगी तथा व्यवहारकि शक्षिामा जोड दनिु,
7. पाठ्यक्रमलाई प्रवधिसिँग सम्बन्धति गराई प्रवधिमिैत्री सपियुक्त मानव संसाधन तयार गर्नु,
8. सकिाइ दैनकि जीवनसँग सम्बन्धति गराउन र वषियवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धति गराई सकिाइ क्रयािकलाप सञ्चालन गर्नु,

Scanned with CamScanner

४.५ रणनीति

1. विद्यालयका शिक्षकहरुलाई परिमार्जित तथा नयाँ पाठ्यक्रम सम्बन्धी प्रभावकारी ढंगले प्रवोधीकरण गरी सोही अनुसार शिक्षण क्रियाकलाप तथा मुल्याङ्कन गर्न लगाइने,
2. स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको विकास गरी प्रयोगको लागि विद्यालयलार्इ सक्षम बनाईने ,
3. स्थानीय सरोकारवालाहरुमा अपनत्व विकास गरी स्थानीय तहले निर्माण गरेको पाठ्क्रमको समयानुकूल परिमार्जन तथा मूल्याङ्कन गर्ने तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण गराइ सोको कार्यान्वयनको लागि विद्यालयलार्इ जवाफदेही बनाइने,
4. पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका, पाठ्यपुस्तक,स्वाध्ययन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरु सर्वसुलभ हुने गरी व्यवस्थापन गरिनै,
5. पाठ्यक्रममा आधारित सिकाइलाई सुनिश्चित गर्न शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकासलाई निरन्तरता दिइने,
6. हरेक विद्यालयमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको सामग्री व्यवस्थापन गराइने,

४.६ उपलव्धि,नतजिा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धी

1. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ बमोजिम संशोधित विद्यालय स्तरीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु,
2. आधारभूत तह कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण गरी समय सापेक्ष, सान्दर्भिक, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई कार्यान्वयन गर्नु,
3. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्धारा स्थानीय परिवेश अनुसारको सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु,
4. सिकारुको सिकाइलाई निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत साथै प्रमाणमा आधारित मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नु,
5. विद्यार्थीहरुलाई सह–क्रियाकलापमा संलग्न गराई थप क्षमता अभिवृद्दि गर्नु।
6. जीवन उपयोगी तथा व्यवहारिक शिक्षामा जोड दिनु,

Scanned with CamScanner

7. पाठ्यक्रमलाई प्रवधिसिँग सम्बन्धति गराई प्रवधिमैत्री सपियुक्त मानव संसाधन तयार गर्नु,
8. सकिाइ दैनकि जीवनसँग सम्बन्धति गराउन र वषियवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धति गराई सकिाइ क्रयिाकलाप सञ्चालन गर्नु,
9. राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ बमोजमि संशोधति वद्यिालय स्तरीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु,
10. आधारभूत तह कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री नर्िमाण गरी समय सापेक्ष, सान्दर्भकि, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई कार्यान्वयन गर्नु,
11. पाठ्यक्रममा आधारति शक्षिण सकिाइद्धारा स्थानीय परविेश अनुसारको सकिारुमा ज्ञान, सपि र व्यवहार वकिासमा सहजीकरण गर्नु,
12. सकिारुको सकिाइलाई नरिन्तर, आबधकि तथा स्तरीकृत साथै प्रमाणमा आधारति मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नु,
13. वद्यिार्थीहरुलाई सह–क्रयिाकलापमा संलग्न गराई थप क्षमता अभवृद्दि गर्नु।
14. जीवन उपयोगी तथा व्यवहारकि शक्षिामा जोड दनिु,
15. पाठ्यक्रमलाई प्रवधिसिँग सम्बन्धति गराई प्रवधिमैत्री सपियुक्त मानव संसाधन तयार गर्नु,
16. सकिाइ दैनकि जीवनसँग सम्बन्धति गराउन र वषियवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धति गराई सकिाइ क्रयिाकलाप सञ्चालन गर्नु,
17. राष्ट्रयि पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ बमोजमि संशोधति वद्यिालय स्तरीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु,
18. आधारभूत तह कक्षा १ देखि ८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री नर्िमाण गरी समय सापेक्ष, सान्दर्भकि, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाई कार्यान्वयन गर्नु,
19. पाठ्यक्रममा आधारति शक्षिण सकिाइद्धारा स्थानीय परविेश अनुसारको सकिारुमा ज्ञान, सपि र व्यवहार वकिासमा सहजीकरण गर्नु,
20. सकिारुको सकिाइलाई नरिन्तर, आवधकि तथा स्तरीकृत साथै प्रमाणमा आधारति मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नु,

Scanned with CamScanner

21. वदि्यार्थीहरुलाई सह–क्रयिाकलापमा संलग्न गराई थप क्षमता अभविृद्दि गर्नु।

22. जीवन उपयोगी तथा व्यवहारकि शक्षिामा जोड दनिु,

23. पाठ्यक्रमलाई प्रवधिसिँग सम्बन्धति गराई प्रवधिमिैत्री सपियुक्त मानव संसाधन तयार गर्नु,

24. सकिाइ दैनकि जीवनसँग सम्बन्धति गराउन र वषियवस्तुलाई अन्तर सम्बन्धति गराई सकिाइ क्रयिाकलाप सञ्चालन गर्नु,

नतजिा

1. वदि्यालय तहको नयाँ पाठ्यक्रम वकिास तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने ।
2. नेपालको नतिान्त नयाँ पाठ्यक्रम एकीकृत पाठ्यक्रम कक्षा १–३ मा व्यवहारकुशल सपिहरु सहति बहुवषियक र अन्तरवषियक ढाँचाको पाठ्यक्रम कार्यन्वयन हुने ।
3. आधारभूत तह कक्षा १–८ सम्म स्थानीय पाठ्यक्रम लागू भई पाठ्यसामग्रीको समेत वकिास गरी कार्यान्वयन हुने ।
4. बालबकिास देखि आधारभूत तहमा आवश्यक्ता अनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा वा बहु भाषाको प्रयोग गरी सकिाइ सहजीकरण हुने ।
5. सकिाइ क्रयिाकलाप बालमैत्री, प्रवधि मैत्री, स्थानीय सन्दर्भ सापेक्ष र प्रभावकारी हुने ।
6. पाठ्यसामग्री अपाङ्गमैत्री तथा सामाजकि–सांस्कृतकि तथा भौगोलकि ववििधिता सापेक्ष हुने ।
7. स्थानीय पाठ्यक्रम वकिास तथा परमिार्जन सहभागतिात्मक र अनुसन्धानात्मक हुने ।
8. सकिाइ सुधारको माध्यमका रुपमा मूल्याङकनको प्रयोग गर्ने र वध्यिालय तहमा संञ्चालन गरनिे सार्वजनकि परीक्षाले वध्यिार्थीको सही मूल्याङकन हुने ।

Scanned with CamScanner

४.५.१ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रयिाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	स्थानीय पाठ्यक्रम वकिास र कार्यान्वयन	पटक	१	०	०	०	०	१	२	
२	स्थानीय पाठ्यपुस्तक वकिास र वतिरण	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
३	पाठ्यक्रम सम्बन्धी प्रवोधकिरण कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	थमिगत मूल्यांकन र आन्तरकि तथा बाह्य मूल्यांकन लागु	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
५	पाठ्यक्रम तथा शक्षिक नर्दिेशकिाको वतिरण	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
६	बार्षकि रुपमा सकिाइ उपलब्धी वश्लिेषणको प्रतवेिदन तयार र छलफल अन्तरक्रयिा कार्यक्रम (वद्यिालय तथा पालकिा स्तरीय)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	शक्षिण सुधार योजना तयार र कार्यान्वयन	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
८	पाठ्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

	समीक्षाको लागि घुम्ति शिक्षक बैठक सञ्चालन								
९	पालिका स्तरीय कक्षा ५ र ८ को परीक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	कक्षाकोठामा आधारित कक्षा पढाइ तथा गणितीय सीप परीक्षण सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
११	विद्यालय तहको मूल्याङ्कन प्रक्रियाको अनुगमन तथा सहजीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	शिक्षकको गहना, वार्षिक शैक्षणिक योजना; वार्षिक योजना; सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप योजना र शिक्षण सुधार योजना लगायतका योजना निर्माण एवम् कार्यान्वयन सम्बन्धी तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	९	
१३	हाम्रो विद्यालयको पहिचान, शिक्षणमा सिकाइ सामग्री हाम्रो अभियान कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	९	
१४	पाठ्यक्रमको प्रभावकारी	समूह	२	२	२	२	२	१०	१८	

Scanned with CamScanner

	कार्यान्वयनका लागि विषयगत शिक्षक तालिम सञ्चालन									
१५	शिक्षक सहायता प्रणालीलाई अझ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१६	निशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१७	सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१८	शिक्षामा सिप पाठ्यक्रम उद्यम सदन, कृषि सदन, ललितकला सदन र STEAM सदन कार्यान्वयन	३४	३४	३४	३४	३४	३४	१७०	१७०	
१९	कक्षा ६-१२ मा मूल्याङ्कन सम्बन्धमा शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	शिक्षक	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	२००	
२०	हेलो अभिभावक र साथी कक्षा साथी शिक्षक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२१	कक्षाकोठामा घडी, क्यालेण्डर, डष्टबीन, शिक्षण सिकाइ सामग्री लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय		१५				१५	३४	
२२	हाम्रो विद्यालय हाम्रो सहभागिता कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	५	५	५	५	५	२५	५९	
२३	कक्षा १ का विद्यार्थीको कार्य सञ्चयिका तयारी तथा कक्षा ३ र	विद्यार्थी	५१०	५३०	५५०	५७०	६००	६७६०	१४०००	

Scanned with CamScanner

	५ मा अद्यावधीकरण									
२४	कक्षा ८ को वार्षकि परीक्षा सञ्चालन व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२५	वदि्यार्थीहरूको सकिाइ मूल्याङ्कन	पटक	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	
२६	वदि्यालयमा शैक्षकि गुणस्तर सुदृढीकरण एवम् कार्यसम्पादनमा आधारति प्रोत्साहन अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२७	प्रतवि्यार्थी लागतका आधारमा शकि्षण सकिाइ तथा डजिटिल सकिाइ सामग्री व्यवस्थापनका लागविद्यालयलाई अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

४.२ शकि्षक व्यवस्थापन तथा वकिास

सकिारु र शकि्षकबीचको अन्तरक्रयिाको प्रकृतमिा सकिाइको गुणस्तर नर्भिर रहने गर्दछ । शकि्षक सदैव आफूले अध्यापन गराउनु पर्ने वषियवस्तुका बारेमा गहन ढंगले ज्ञान लनिु आवश्यक हुन्छ। शकि्षक आफ्नो पेशाप्रतप्रितबिद्ध भई समावेशी कक्षा व्यवस्थापन गरी वदि्यार्थी, अभभिावक तथा शकि्षकहरुबीच प्रभावकारी सञ्चार र सहकार्य हुनु जरुरी छ । वर्तमान समयका शकि्षकहरुमा आवश्यकीय सक्षमताहरु सुनश्चिति हुनु पर्दछ। शकि्षकले शैक्षणकि योजना नर्माण, सकिाइ सहजीकरणका लागशिैक्षणकि सामग्री संकलन तथा नर्माण, प्रभावकारी वदि्यार्थी मूल्याङ्कनको कार्यान्वयन गर्न सहज तरकिाले सम्पादन गर्न सक्नुपर्दछ ।

गुणस्तरीय शकि्षाका लागशिकि्षक योग्य, व्यावसायकि रूपमा दक्ष, पेशाप्रतउित्प्रेरति, समर्पति, प्रतबिद्ध र वदि्यार्थीको सकिाइप्रतजिवाफदेही हुन आवश्यक छ। शकि्षकमा भएको वषियवस्तुको पर्याप्तज्ञान, शकि्षण सकिाइ क्रयिाकलाप सञ्चालनमा दक्षता र नमूना व्यक्तत्वि प्रदर्शनले वदि्यार्थीहरूकोसकिाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ। सबै तहको शकि्षामा

Scanned with CamScanner

योग्य, दक्ष, समर्पति र अभप्रिेरति शक्षिकहरूको व्यवस्थापनबाट नै शक्षिाको गुणस्तर सुनश्चिति गर्न सकन्छि। यसका लाग‍ि शक्षिकव्यवस्थापन र वकिास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ । नेपालमा वद्यिालय तहको शक्षिामा पहुँच, गुणस्तर, समता, सान्दर्भकिता, सुशासन प्रवर्द्धनका लाग‍ि वगितमा सञ्चालति वभिन्नि योजना, परयिोजना तथा कार्यक्रमहरूले शक्षिक व्यवस्थापन र शक्षिकको पेशागत क्षमता अभवृद्धिलिाई उच्च प्राथमकितामा राखी कार्यक्रम सञ्चालन गरेको पाइन्छ । यस योजनामा शक्षिाको शक्षिकको व्यवस्थापन पेशागत वकिास तथा पेशागत सहयोग जस्ता कुरालाई जोड दएिको छ

४.२.१ वर्तमान अवस्था

शक्षिक सेवा आयोग नयिमावली २०५७ अनुसार शक्षिक हुनको लाग‍ि अध्यापन अनुमत‍ि पत्र अनवािर्य हुनु पर्ने, स्थायी शक्षिकहरूका लाग‍ि शक्षिक सेवा आयोगले लनिे परीक्षा उतीर्ण भएको हुनु पर्ने, वढुवाको नश्चिति मापदण्ड पूरा गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । पेशाको सुरक्षाको कारणले शक्षिण पेशालाई समाजमा प्रतष्ठिति पेशाका रुपमा लनि थालएिकोछ । नयिमति रुपमा स्थायी नयिुक्त‍ि गर्ने कार्यको थालनीले शक्षिण पेशामा थप आकर्षण बढेको छ । वर्तमान अवस्थामा देशमा स्थायी, अस्थायी, राहत अनुदान, स्वयम्सेवक तथा नजिी शक्षिकहरू छन् । अस्थायी, राहत, स्वयंसेवक तथा नजिी शक्षिकहरूको व्यवस्थापनको लाग‍ि उपयुक्त मापदण्ड तथा नर्दिेशकिा बनाई प्रयोगमा ल्याउनु आवश्यक देखन्छि ।

यस गाउँपालकिामा जम्मा १५३ जना शक्षिकहरु रहेको ववि‍रण EMIS ले देखाउछ । जसमा ६६ जना स्थायी ३४ जना राहात, करार १० जना, सकिाई अनुदान ८ जना, प्रावधिकि धारको ७, सावकि उच्च माध्यमकि वद्यिालय ५ रहेका छन् । शक्षिक अभावको समस्या प्रमुख रुपमा देखन्छि ।यस अभावलाई टार्न गाउँपालकिाबाट स्वयंसेवक २३ जना व्यवस्थापन गरएिको छ ।बाकीँ अभाव टार्न वद्यिालयले नजि‍ि श्रोतबाट समेत व्यवस्थापन गर्नु पर्ने बाध्यता रहेको छ । शक्षिकको क्षमता वकिासको लाग‍ि समीक्षा बैठक तथा तालमिहरु सञ्चालन गर्दै आइएको छ भने अपुग शक्षिकको लाग‍ि शक्षिण अनुदानमा शक्षिक ब्यवस्था गर्ने गरएिको छ । साथै दरबन्दी मलिान समेत गरएिको छ । तर शक्षिकको पेशागत वकिासमा सहयोगको लाग‍ि हाल कुनै प्रणाली लागु गर्न सकएिको छैन । त्यसको साथै शक्षिकलाई सकिाइ प्रत‍ि उत्तरदायी बनाउन चुनौती रहेको छ ।

४.२.२ उद्देश्य

1. सकिाइ सुधारको लाग‍ि आवश्यक शक्षिकको क्रमश व्यवस्थापन गर्दै लैजानु ।

Scanned with CamScanner

2. शिक्षकले गर्ने शिक्षण पुर्वको तयारी दरलाई वृद्दि गर्नु ।
3. शिक्षकको पेशागत विकासका गतिविधिको हुने सहभागितामा वृद्दि गर्नु ।
4. विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको पेशागत सहयोग प्रणालीको कार्यान्वयन गर्नु ।

४.२.३ रणनीतिहरू

1. वार्षिक रुपमा विद्यार्थी संख्याको आधारमा र आवश्यकताको आधारमा दरबन्दी मिलान तथा शिक्षक सरुवाको नियमितति गरिने छ ।
2. शिक्षक संख्या कम भएका विद्यालयहरुमा स्वयंसेवक शिक्षक शिक्षकको व्यवस्था गरी विद्यालयहरुमा आवश्यक शिक्षकको व्यवस्था क्रमशः गर्दै लगिनेछ ।
3. पालिकाले वार्षिक रुपमा सबै तहका शिक्षकलाई छोटा अवधिका सरकारले तय गरेको पाठ्यक्रम र दक्ष प्रशिक्षकबाट तालिम प्रदान गरिने छ । उक्त तालिममा सहभागी भएका शिक्षकले आफ्नो विद्यालयमा गई सोही तालिमको बारे विद्यालयका अन्य शिक्षकहरुलाई अनिवार्य रुपमा तालिम प्रदान गर्नु पर्नेछ व्यवस्थालाई पुर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा लगिने छ ।
4. हरेक विद्यालयमा महिनाको कम्तिमा १ दिन सम्बन्धित विद्यालयले शिक्षण कार्यलाई बाधा नपर्ने गरी आफ्नो विद्यालयको जनशक्ति वा नजिकको विद्यालय वा स्थानिय जनशक्तिको सहयोगमा शिक्षकको आवश्यकताको विषयवस्तुमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
5. विद्यालय सुपरीवेक्षण तथा शिक्षकको पेशागत सहयोगको लागि पालिकास्तरमा विद्यालय सुपरीवेक्षण तथा शिक्षकको पेशागत सहायता कार्यविधि २०८० अनुसारको शिक्षकको पेशागत सहयोग प्रणालीलाई तत्काल कार्यान्वयनमा लगिने छ ।
6. कक्षाकोठामा शिक्षक र विद्यार्थीको कक्षाकोठाको शैक्षिक अन्तरक्रिया बढाउनको लागि अनिवार्य रुपमा शिक्षकले कक्षाकोठामा विताउने समय कार्यविधि २०७४ वा लगबुकलाई तत्काल कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
7. महिनाको १ पटक अन्तिम शुक्रबार तोकिएको ढाँचामा सिकाइ केन्द्रित शिक्षक/स्टाफ बैठक सञ्चालन गरिने छ ।
8. सिकाइ सुधारका लागि हरेक २ महिनामा कलस्टर स्तरीय घुम्ति शिक्षक बैठक सञ्चालनमा ल्याइने छ ।

Scanned with CamScanner

४.२.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

उपलब्धी

1. सकिाइ सुधारको लागि आवश्यक शक्षिकको क्रमश व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
2. शक्षिकले गर्ने शक्षिण पूर्वको तयारी दरलाई वृद्धि भएको हुनेछ ।
3. शक्षिकको पेशागत वकािसका गतविधिकिो हुने सहभागतिामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
4. वद्यािलय सुपरविेक्षण तथा शक्षिकको पेशागत सहयोग प्रणालीको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.२.५ प्रमुख क्रयिाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुखक्रयिाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	यस गाउँपलकिाको शक्षिा ऐन २०७६ संशोधन	पटक	१	०	०	१	०	२	४	
२	खुल्ला प्रतस्पिर्धाबाट प्रअको छनोट र नेतृत्व सम्बन्धी तालमि	जना	१	१	१	१	१	५	१०	
३	वब्यिस तथा प्रअको क्षमता वकिास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	आचारसंहतिाको नर्मिाण र कार्यान्वयन	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
५	प्रधानाध्यापक सँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	वद्यिालय सुधार योजना नर्मिाण र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	सामाजकि परीक्षण तथा लेखा परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
८	कार्यवधि तयार सहति उत्कृट वद्यिालय, शक्षिक, प्रअ, वव्यिस र वद्यिार्थीको घोषणा तथा पुरस्कार वतिरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	बार्षकि वद्यिालयको कार्यसम्पादन परीक्षण सञ्चालन	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
१०	वद्यिालयको अभलिेखीकरण तथा सुशासनको अनुगमन तथा नरीिक्षण	पटक	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	

Scanned with CamScanner

११	वद्यालयको भौतकि तथा शैक्षकि व्यवस्थापनको लागि पूर्व वद्यार्थी समाज गठन तथा अक्षयकोष एवम् आर्थकि स्रोत संकलन	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०	
१२	शक्षिा समतिकिो नयिमति बैठक	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	२०	
१३	प्रअको नयिमति मासकि बैठक	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	२०	
	वषियगत शक्षिक दरबन्दी न्युन भएका वद्यालयका लागि शक्षिण सहयोग अनुदानका माध्यमबाट शक्षिक व्यवस्थापन	शक्षिक सङ्ख्या		३	३	३	३	१२	२०	
	दरबन्दी मलिान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
	बाटोघाटोको राम्रो व्यवस्था भएका स्थानमा हब वद्यालयको व्यवस्था	वद्यालय				१		१	२	
	सहपाठी कक्षा अवलोकन, वषियगत समति गठन एवम् वषियगत समस्यामा छलफल, कार्यमूलक अनुसन्धान सञ्चालन लगायतका शक्षिकका पेसागत वकिासका कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	२	२	७	१०	
	उत्कृष्ट वद्यालयको अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	९	
	कक्षा शक्षिण, बहुकक्षा शक्षिण, प्रश्न नर्िमाण, उत्तरपुस्तकि परीक्षण, कार्यसम्पादनको अभलिखीकरण र लेखापालनसम्बन्धी तालमि सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

	सकिाइ उपलब्धसिम्बन्धमा अभभािवक शक्षिक भर्पाइ कार्यक्रमको कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	९	
	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका लागि वस्तुनष्ठि आधारहरू वकिास	पटक	१					१	१	
	शक्षिकका लागि मापदण्डमा आधारति गोल्डेन ह्यान्सेक कार्यक्रम कार्यान्वयन	शक्षिक		५	१०	५		२०	३०	
	राहत र सावकिको उच्च माध्यमकि तहका शक्षिकहरूका लागि योगदानमा आधारति सञ्चयकोषको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	९	
	शक्षिकको कार्यसम्पादन परीक्षण एवम् मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
	प्रधानाध्यापक छनोट/नयिुक्तसिम्बन्धी कार्यवधिी नर्मिाण एवम् कार्यान्वयन	पटक	१					१	२	
	उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने शक्षिक तथा कर्मचारीलाई पुरस्कार एवम् सम्मान	शक्षिक	५	५	५	५	५	२५	५०	
	कार्य सम्पादन परीक्षणमा उत्कृष्ट देखएिका वद्यिालयका प्रधानाध्यापकलाई सम्मान/प्रसंसापत्र प्रदान	प्रधानाध्यापक	६	६	६	६	६	३०	६०	
	कार्य सम्पादन परीक्षणमा उत्कृष्ट देखएिका वद्यिालयलाई सम्मान/प्रसंसापत्र प्रदान	वद्यिालय	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

४.३ शैक्षकि समता र समावेशीकरण

सबै बालबालकिाका लागि वभिेदरहति वातावरणमा क्षेत्रयि, धार्मकि, भाषकि, जातयि, लैङ्गकि, अपाङ्गता भएका, आर्थकि रुपमा वपिन्न लगायतका भन्नितालाई सम्मान गर्दै आफ्नो समुदायमा शक्षिा प्राप्त गर्ने अधकिार सुनश्चिति गर्ने शैक्षकि प्रक्रयिालाई समावेशी शक्षिा भनन्छि । बालबालकिाका सकिाइ आवश्यकता र क्षमता फरकफरक हुनु प्राकृतकि यथार्थ हो । फरकपनलाई स्वभावकि रुपमा स्वीकार गर्नु सबैका लागि अनुकुल हुने सकिाइ पद्दति वकिास गर्नु र सबै बालबालकिालाई सम्मान पूर्वक सकिाइको व्यवस्थापन गर्नु समावेशी शक्षिाको अनविार्य आवश्यकता हो । समावेशी शक्षिामा बालबालकिालाई उनीहरुको आवश्यकता र चाहना अनुसारको गुणस्तरीय शक्षिा प्रदान गरी सहजतापूर्वक जीवनयापन गर्ने अवस्थाको सर्जिना गर्ने ध्येय राखएिको हुन्छ । शक्षिाको माध्यमबाट उनीहरुलाई राज्यको मुल प्रवाहमा समाहति गर्ने प्रयत्न गरन्छि । बालबालकिालाई उनीहरुको क्षमता र चाहना अनुसारको शक्षिा प्रदान गर्ने प्रयास हुन्छ । सकिाइलाई सार्थक बनाउन समय सापेक्ष शक्षिण वधि र शैक्षणकि सामग्री प्रयोगगरन्छि । उनीहरुलाई आत्मनर्भिर, स्वावलम्बी, ववििेकशील बनाउनु र देश तथा समाज प्रति अपन्त्व महसुस गराउनु समावेशी शक्षिाको उद्देश्य हो । यसले सबै बालबालकिाहरु सक्नि सक्छन् भन्ने मान्यतालाई आत्मसाथ गर्दछ ।

४.३.१ वर्तमान अवस्था

नेपालले अपाङ्गता भएका बालबालीकाको शक्षिा प्रवर्द्धनका लागी वभिन्नि कानुनि तथा कार्यक्रम व्यावस्था गरी कार्यन्यनमा अगाडी बढाइएको छ । शक्षिा ऐन २०२८ तथा मा वशिेष शक्षिाको सञ्चालन साधरण शक्षिा सरह हुने कुरा उल्लेख छ । भने शक्षिा नयिमावली २०५९ मा शक्षिा मन्त्रीको अध्यक्षतामा वशिेष शक्षिा परषिदको गठन गरी वशिेष शक्षिा सञ्चालन सम्वन्धि व्यावस्था गरीएको छ । वषिेश शक्षिातर्फका नतिगित र कार्यक्रमगत वषियका क्षेत्रमा नयिमति कार्य गर्न वशिेष शक्षिा परषिद क्रयिाशलि छ ।

वशिेष शक्षिा नीति २०५३ ले दृष्टविहिीन, वहरि, बौद्वकि अपाङ्गता र शारीरकि अपाङ्गता भएका बालबालकिाहरुलाई आवास सुवधिा सहतिको शक्षिाको अवसर दनिे कुरा उल्लेख गरेको छ । शक्षिा नयिमावली २०५९ को नयिम ५९ मा अपाङ्गता भएका बालबालकिालाई वषिेश शक्षिा प्रदान गर्न सकनिे र सोही नयिमावलीको नयिम ६६ एवम अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण

Scanned with CamScanner

नियिमावली २०५१ को उप नियिम १५ मा विषेश शिक्षा दिने संस्थालाई नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम सुविधा दिइने व्यवस्था उल्लेख छ । त्यस्तै नियिमावली २०५९ को नियिम १५१(२) मा संस्थागत विद्यालयले कुल विद्यार्थी संख्याको कम्तिमा १० प्रतिशितमा नघटाई जेहेन्दार, गरिब, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला दलित र जनजाती समुदायका विद्याथीलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरेको छ । यसै सम्बन्धमा विषेश शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धि निर्देशिका २०६० जारी भई कार्यान्वयनमा रहेको छ । अपाङ्गता भएका बालबालिकाले छात्रवृत्ति सहित विभिन्न सामुदायिक विद्यालयहरु, स्रोत कक्षाहरु एवम् विषेश विद्यालयहरुमा अध्ययन गर्ने अवसर पाएका छन् । स्रोत कक्षा तथा विषेश विद्यालयहरुमा विषेश आवश्यकता भएका बालबालिकाहरुका लागि आवास र स्रोत शिक्षकको व्यवस्था मिलाईएको छ । अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुका लागि निशुल्क पाठ्यपुस्तक, शिक्षण सामग्री एवम् उपकरणहरु वितरण गर्ने गरिएको छ । साथै अपाङ्गता पहिचान गर्न। अपाङ्गतासम्बन्धि सेवा, सहयोग, सर सल्लाह र अन्य कार्यक्रम तर्जुमा गर्न ६२ जिल्लाहरुमा लेखाजोखा केन्द्र स्थापना भएका छन् ।

संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय मानव अधिकार सम्बन्धि घोषणा पत्र सन् १९४८ बाल अधिकार सम्बन्धि महासन्धी सन् १९८९ ले आधारभूत तहसम्म अधिकारको रुपमा निशुल्क शिक्षा सबैले पाउनुपर्ने उल्लेख गरेको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि समतामुलक अवसर सुनिश्चित गर्ने सम्बन्धि संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय प्रामाणिक नियिमहरु सन् १९९३, एसिया तथा प्रशान्त क्षेत्रका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहिरुको दशक सन् १९९३ (२००२, सालामान्का घोषणा सन् १९९४, संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धि महासन्धी , सन् २००६ ले अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत विशेष शिक्षाको आवश्यकता भएका सबैलाई शिक्षाको राष्ट्रिय कार्यक्रमको मुलधारमा समावेश गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिएका छन् । साथै इन्चोन घोषणा सन् २०१५ ले विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाको शिक्षा प्रवद्र्दन गर्नका लागि नीतिगत सुधार गर्न सरकारलाई प्रेरित गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्य २०३० ले शिक्षाको ४ उदेश्य परिपुर्ती गर्न दिगो विकासको स्थानीयकरणमा समेत शिक्षामा शिप कार्यक्रम मार्फत कार्यदिशा तय गरिएको छ ।

यस गाउँपालिकाको समावेशी तथा समतामूलक शिक्षाका विविधि क्षेत्रहरुलाई हेर्दा लैङ्गिक रुपमा शैक्षिक सूचकहरुमा असमानता रहेको देखिन्छ । जस्तै खुद भर्नादरमा छात्राको भन्दा छात्रको बढी रहेको छ । त्यसैगरी साक्षरतादर पनि महिलाको पुरुषको भन्दा कम रहेको छ । केहि प्रमुख सूचकहरुको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिन्छ ।

Scanned with CamScanner

४.३.२ उद्देश्य

1. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरणको अवस्थामा सुधार ल्याउनु ।
2. पहुँचयुक्तता भएका भौतिक संरचनाको निर्माणमा वृद्दि गर्नु ।
3. बालबालिकाहरुको प्रारम्भिक पहिचान प्रणालीको शूरुवात गर्नु ।
4. लक्षित समुदाय एवम् अपाङ्गता तथा कार्यरत समितिता भएका बालबालिकाहरुको पनि शिक्षाको पुहँचमा वृद्दि गर्नु ।

४.३.३ रणनीति

1. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरणमा सुधार ल्याउन बालमैत्री प्रारुपलाई पुर्ण कार्यान्वयनमा लगिने छ ।
2. भौतिक संरचनाहरुलाई क्रमश पहुँचयुक्तता भएको बनाइदै लगिने छ । त्यसको लागि डिजाइन तथा अनुगमनमा जोड दिइने छ ।
3. वार्षिक रुपमा सबै बालबालिकाहरुको प्रारम्भिक पहिचान वा Early Screening Program लाई कार्यान्वयन गरिनै छ ।
4. भौगोलिक रुपमा टाढा तथा लक्षित समुहका बालबालिकाहरुको पहुँच वृद्दमिा घरमै विद्यालय वा school at home तथा छात्रावास सहितिको विद्यालय शिक्षाको अवधारणालाई विभिन्नि निकायहरुसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गरिनेछ

४.३.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

1. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरणको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।
2. पहुँचयुक्तता भएका भौतिक संरचनाको निर्माणमा वृद्दि भएको हुनेछ ।
3. बालबालिकाहरुको प्रारम्भिक पहिचान प्रणालीको शूरुवात भएको हुनेछ ।
4. लक्षित समुदाय एवम् अपाङ्गता तथा कार्यरत सीमितिता भएका बालबालिकाहरुको पनि शिक्षाको पुहँचमा वृद्दि भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.३.५ प्रमुख क्रयियाकलापहरु तथा लक्ष्यहरु

क्र. सं.	प्रमुख क्रयियाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
			1	2	3	4	5	जम्मा		
१	बालमैत्री प्रारुप सम्बन्धी वदि्यालयको प्रतनिधिलिाई तालमि	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२	प्रस्तावनाको आधारमा बालमैत्री प्रारुप कार्यान्वयनमा सहयोग कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३	लैङ्गकि सम्पर्क व्यक्तकिो छनोट र क्षमता वकिास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	छात्रा समावेशी सञ्चालनको नरि्माण र परचिालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
५	मनोपरामर्श तालमि सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	भौतकि संरचनालाई पहुँचयुक्त बनाउन अध्ययन र सोही अनुसारको सहयोग कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	प्रारम्भकि पहचिान र आवश्यक सहयोग कार्यक्रम	वदि्यालय	५	७	७	७	८	३४	३४	
८	समावेशी शकि्षक शकि्षा तालमि	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	घरमै वदि्यालय कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	छात्रावास सहतिको वदि्यालय व्यवस्थापन कार्यक्रम	वदि्यालय	५५	५	५	५	५	२५	३४	

Scanned with CamScanner

११	पछिडएिका वर्गका वालवालकिाहरुका लागि सकिाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	वदि्यार्थी भर्ना अभयिान सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१३	वदि्यालयको नक्साङ्कन गरी समायोजन तथा पुनर्वतिरण	पटक			१			१	२	
१४	वदि्यालय शक्षिाको अवसरबाट बञ्चति बालबालकिाहरूको कारणसहति अभलिेख तयारी र वदि्यालयको पहुँच सुनश्चितिताका लागि सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन	पटक		१		१		२	५	
१५	हब वदि्यालय स्थापना	वदि्याल य				१		१	२	
१६	वदि्यालयमा वदि्यार्थीको कक्षा व्यवस्थापन समति (CMC) गठन	वदि्याल य	५	५	५	५	५	२५	१५०	
१७	गुनासो पेटकिाको व्यवस्थापन र प्रभावकारी उपयोग	वदि्याल य	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
१८	वदि्यालयमा बालक्लब गठन एवम् क्रयिाशीलता	वदि्याल य	३४	३४	३४	३४	३४	१७०	३४०	
१९	वदि्यालयको बालमैत्रीपनको मूल्याङ्कन/ स्वमूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२०	वदि्यालमा कुनै पनि प्रकारको वभिेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनश्चिचत गर्न यससम्बन्धी शक्षिा तथा संयन्त्र नर्मिाण एवम् क्रयिाशलिता	पटक	नरिन्त र	नरिन्त र	नरिन्त र	नरिन्त र	नरिन्त र	नरिन्त र	नरिन्तर	
२१	थप छात्रवृत्तकिा लागि कार्यवधिि तयार गरी वदि्यार्थी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

	छात्रवृत्ति वितरण									
२२	अपाङ्गताको प्रकृतिअनुसार उपयुक्त शिक्षाको प्रवन्ध	पटक		१	१	१	१	४	९	
२३	अपाङ्गताको Screening गरी विद्यार्थीका लागि ह्वलिचियर, सेतो लठ्ठी, ब्रेलमा लेखिएको पुस्तक लगायतका सामग्रीको प्रबन्ध कार्यक्रम कार्यान्वयन	पटक				१	१	२	७	
२४	अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अपाङ्गता परिचय पत्र लगायतका सुविधाबाट बञ्चित बालबालिकाहरूको पहिचान र घुम्ती सेवाबाट सुविधा प्राप्तिका लागि सहजीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२५	लैङ्गिक फोकल पर्सनको व्यवस्था	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	
२६	सर्वोकृष्ट विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन र सम्मानपत्र प्रदान (कक्षा १० र १२)	विद्यार्थी	४	४	४	४	४	२०	४०	

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

नेपालमा सन् १९७४ देखि छानिएका जिल्लाका छानिएका प्राथमिक विद्यालयमा विश्व खाजा कार्यक्रमको खाद्यान्न अनुदानमा आधारित दिवा **खाजा कार्यक्रम** प्रारम्भ भएको थियो । आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८ मा सामुदायिक विद्यालयमा पूर्व प्राथमिकदेखि कक्षा ५ का सबै विद्यार्थीलाई दिवाखाजाको व्यवस्था गरीएको छ ।नेपालको हाल कार्यान्वयनमा रहेको पन्ध्रौं योजना लगायत शिक्षा क्षेत्रका मुख्य रणनीतिक दस्तावेजहरूमा दिवा खाजालाई स्वास्थ्य,प्राथमिकता दिइएको छ भने विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य तथापोषण स्थितिमा सुधार ल्याई उनीहरूलाई विद्यालयमा टिकाउने जस्ता शैक्षिक उपलव्धिहरूहासिल गर्न दिवाखाजाले महत्वपूर्ण योगदान दिएको छ ।

Scanned with CamScanner

वद्यिार्थीको **स्वास्थ्य तथा पोषणको** अवस्थाले उनीहरूको संज्ञानात्मक क्षमता, शैक्षकि उपलव्धी ,गुणस्तरीय जीवन तथा समाजका लागि वभिन्नि पक्षमा योगदान गर्ने क्षमतालाई प्रभाव पार्नेभएकाले उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था राम्रो बनाइनु पर्दछ। वार्षकि स्वास्थ्य परीक्षण, अर्धवार्षकि रूपमाजुकाको औषधि, कशिोरीका लागि फोलकि एसडि तथा आइरन चक्की वतिरण कार्यक्रम स्वास्थ्य क्षेत्रबाट सञ्चालन हुने गर्दछन् ।

वद्यिालयमा हुने **सरसफाइ तथा स्वच्छताको** अभ्यास तथा शक्षिाले बालबालकिाको स्वास्थ्यमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने स्पष्ट छ। यसले बालबालकिाको भावी जीवनका लागि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभ्यासमा सहयोग गर्नाका साथै परविार तथा समुदायमा पनि यसले सकारात्मक घर/कोठाको प्रबन्ध नै छैन भने भएकाहरूमध्ये कतपियको सरसफाइ र स्वच्छतामा सुधार आवश्यक छ । वपिद तथा जोखमि व्यवस्थापनको तयारीका केही कार्य भए पनि यसमा वपिद,जोखमि तथा महामारी समावेश गरी थप सुधार गर्नु आवश्यक छ ।

दवि खाजा बालबालकिाहरुको वकिास तथा सकिाइसँग स्वास्थ्य तथा पोषणका अवस्थाको प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको र यस कार्यक्रमले बालबालकिाहरुलाई सकिाइ सहभागिता पढाई उपलब्धी सुधार गर्न प्रोत्साहति गर्दछ । सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी अभ्यास अतरिक्ति महनिावारी सम्बन्धी सरसफाइ स्वच्छता सम्बन्धी सहयोग शक्षिा पनि उतकिै आवश्यक रहेको र वद्यिालयमा आधारति स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी कार्यक्रमले वद्यिार्थी भर्ना दर बढाउन , टकिाउ वद्यिार्थी बढाउन र कक्षामा वद्यिार्थी अनुपस्थति हुन तथा वद्यिालय छाड्ने दर घटाउन र सकिाई उपलब्धी सुधार गर्न सहयोग गर्दछ ।नेपालमा सन् १९७४ देखि छानएिका प्राथमकि वद्यिालयमा वश्वि खाद्य कार्यक्रको खाद्यन्न अनुदानमा आधारति दवि खाजा कार्यक्रम प्रारम्भ भएको आर्थकि वर्ष २०७७/२०७८ देखि कक्षा ५ को सबै वद्यिार्थीलाई प्रति वद्यिार्थी रु. २० बराबरको खाजा खुवाउन थालएिको छ ।सामुदायकि वद्यिालय देवा खाजा मापदण्ड तथा व्यवस्था कार्यवधि २०७८ बमोजमि दवि खाजा ब्यवस्थापन अगाडी बढाएको छ ।

४.४.१ वर्तमान अवस्था

नेपालमा सन् १९७४ देखि वश्वि खाद्य कार्यक्रमको खाद्यान्न अनुदानमा आधारति दवि खाजा कार्यक्रम छानएिका जल्लिामा छानएिका वद्यिालयहरुमा हालसम्म सञ्चालन भइरहेका छन् । त्यसैगरी कर्णाली र सुदुर पश्चमि प्रदेशका आठ जल्लिाहरुमा सोही कार्यक्रम थप गरी सञ्चालन भइरहेको छ । सन् २००८ देखि केही छानएिका प्राथमकि वद्यिालयमा सरकारले नगद

Scanned with CamScanner

अनुदानमा आधारति दविा खाजा कार्यक्रमलाई वस्तिार गरी हाल सम्पूर्ण सामुदायकि वद्यिालयहरुमा पूर्व प्राथमकि देखि ६ कक्षा सम्मका सबै वद्यिार्थीलाई दविा खाजा व्यवस्था गरेको छ । सामुदायकि वद्यिालयको कक्षा १–५ का बालबालकिालाई प्रतविद्यिार्थी रु. २० को दरले दविा खाजा वापत अनुदान वतिरण गरी खाजा कार्यक्रम व्यवस्थति गर्ने काम गरएिको छ । यस खाजा कार्यक्रमबाट यस गाउँपालकिा ३४ वद्यिालयका ९०५ वद्यिार्थी लाभाम्वति भएका छन् ।
वद्यिालयमा हुने सरसफाई तथा स्वच्छताको अभ्यास तथा शक्षिाले बालबालकिाको स्वास्थ्यमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने स्पष्ट छ । तत्कालीन शक्षिा वभिागले २०७४ मा तयार गरी २०७६ मा परमिार्जन गरएिको वद्यिालयहरुमा खानेपानी तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यवधि २०७४ ले उल्लेख गरे अनुसार सबै वद्यिालयहरुमा हुनुपर्ने खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सुवधिाहरुमा स्वच्छ पउिने पानी, अलगअलग बाल, लैङ्गकि,अपाङ्गता र वातावरण मैत्री शौचालय, वातावरणीय सरसफाई, हरयिाली वातावरण, महनिावारी स्वच्छता व्यवस्थापन, स्वच्छ तथा सफा खाजा घर र सरसफाई तथा स्वच्छता प्रवर्धन र दगिोपनको लागि संस्थागत व्यवस्था रहेका छन् । तसर्थ तत्कालीन जल्लिा शक्षिा कार्यालयबाट खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमहरु क्रमशः प्रदान गररहेको अवस्था छ । त्यसैगरी छात्रछात्राको लागि अलगअलग शौचालयको नर्माणका योजनाहरु वद्यिालयहरुमा वतिरण भइरहेको छ । वर्तमान अवस्थामा लम्चिुङबुङगाउँपलकिाले पनि शौचालय र खानेपानीका कार्यक्रमहरुको योजना वद्यिालयहरुमा वतिरण भइरहेको अवस्था छ ।लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाका सबै वद्यिालयहरुमा छात्र र छात्राका लागि अलग हलग शौचालय नर्मिाण भएको र कक्षा ६ देखि १२ सम्म अध्ययनरत छात्राहरुका लागि महनिावारी स्वच्छता तथा स्वच्छता ब्यवस्थापनका लागि नश्िुल्क सेनटिरी प्याड र आइरन चक्की वतिरण कार्यक्रम गररहेको छ । ३४ वद्यिालय मध्ये मात्र श्री महेन्द्र मा.वि. बाराहामा नर्स कार्यक्रम सञ्चालन गरएिको छ भने सबै वद्यिालयहरुमा भेन्डङि मेसनि , डस्पिोजल मेसनि र प्राथमकि उपचार बकस जस्ता सामग्रीको उपलब्ध नभएकोले वतिरण गरेको छैन । तर दविा खाजा हालका ३४ ओटै वद्यिालयहरुमा व्यवस्था गरएिको छ । यस कार्यक्रमले कमजोर आर्थकि अवस्थाका कारण वद्यिार्थीहरु लाभान्वति भएका छन् ।

चुनौती :

1 अनमी र स्टाफ नर्सको व्यवस्था गर्न ।

Scanned with CamScanner

2 दिवा खाजा स्वास्थ्य पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रमकालागि पर्याप्त दिगो वित्तीय प्रबन्ध सुनिश्चित गर्न ।

3 उपयुक्त स्वरुप निर्धारण गरी पौषटिक तथा स्वस्थकर विद्यालय खाजा सुनिश्चित गर्न ।

4 विद्यालय खाजा कार्यक्रम स्थानीय कृषि तथा व्यापारसँग जोड्न ।

5 खाजा सबै कक्षाका विद्यार्थीहरुले प्राप्त गर्ने गरी कानूनी प्रवन्ध गर्न ।

6 विद्यालय दिवा खाजा , स्वास्थ्य , पोषण ,सरसफाई , स्वच्छता सम्बन्धि कार्य एकीकृत गर्न सबै विद्यालयमा Wash सुविधा सहित शौचालय निर्माण गर्न ।

अवसरहरु :

एक विद्यालय एक स्वास्थ्य कार्यक्रमको ब्यवस्था गर्न विद्यालयहरुमा खानेपानी , सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्य विधि २०७४ ले उल्लेख गरे अनुसार सबै विद्यालयहरुमा खानेपानी , सरसफाई तथा स्वच्छता सुविधाहरुमा स्वच्छ पिउँने पानी सहित पर्याप्त पानी विद्यार्थी सङ्ख्या अनुसार अलग अलग सफा र सुरक्षित स्थानमा वाल लैङ्गिक , अपाङ्ता र वातावरणमैत्री शौचालय , वातावरणीय सरसफाई , हरियाली वातावरण र स्वच्छता सुविधा विद्यालयमा महिनावारी स्वच्छता व्यस्थापन सफा र स्वच्छ खाद्य पदार्थ सहितको भान्छा , खाजा घर , बिपद जोखीम व्यवस्थापन सरसफाई तथा स्च्छता प्रबन्ध र दिगोपनका लागि संस्थागत व्यवस्थाले विद्यालयका बालवालिकाहरु पाउने अवसरहरुः-

1. स्वच्छ खाजा खाने अवसर पाउने छ ।
2. शारीरिक रुपमा सफा तथा मानसिक रुपमा बौद्धिक बन्छन् ।
3. असुरक्षित महशुस तथा लैंगिक विविधमा पर्दैनन् ।

४.४.२ उद्देश्य

1. विद्यालयका बालबालिकाहरुलाई स्वस्थ्य तथा पोषणयुक्त आहारको सुनिश्चित गर्नु ।

Scanned with CamScanner

2. वद्यालयमा कार्यान्वयन रहेको खाजा कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा सुधार ल्याउनु ।
3. वद्यालयका बालबालकिाहरुको स्वास्थ्य पोषण तथा सरसफाई सम्बन्धि सकारात्मक व्यवहारको वकिासमा सुधार ल्याउनु ।

४.४.३ रणनीति

योजनाका उद्देश्यहरू हासलि गर्न नम्निलखिति रणनीतहिरू अवलम्वन गरनिैछ ।

1. खाजा कार्यक्रममा पैसा वतिरण कार्यलाई पुर्ण अन्त्य गरनि छ र वद्यालयले वद्यालय व्यवस्थापन समतिकिो नर्णिय मार्फत दवि खाजाको लागि मासकि खाजा तालकिा तयार गरी स्थानीय स्तरमा उत्पादति खाद्य सामग्रीलाई वद्यालयमा नै खुवाउने अभ्यासलाई पुर्ण कार्यान्वयनमा लगनिैछ । साथै उक्त कार्यको व्वस्थापन तथा खाजाको गुणस्तरको अनुगमन सम्बन्धति वडा अध्यक्षको नेतृत्व वा नीजले तोके बमोजमि ब्यक्ति समूह वा समतिबिाट साप्ताहकि अनुगमनको अभ्यासलाई कार्यान्वयनमा लगनि छ ।
2. एक वद्यालय एक फुलबारीको अवधारणा लागु गरनि छ ।
3. बालकल्ब तथा वद्यालयको टमि सहतिको नयिमति सरसफाइका साथै साप्ताहकि सरसफाइ कार्यक्रमलाई अनविार्य कार्यान्वयन गरनि छ ।
4. स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी सचेतनात्मक क्रयिाकलापहरु सञ्चालन गरनिैछन् ।
5. चौमासकि रुपमा नजकिको स्वास्थ्यचौकी तथा स्वास्थ्य संस्थासँग समन्वय गरी बालबालकिाहरुको नयिमति स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन गरनिैछ ।

४.४.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

उपलव्धि

1. वद्यालयका बालबालकिाहरुलाई स्वस्थ्य तथा पोषणयुक्त आहारको सुनश्चिति भएको हुनेछ ।
2. वद्यालयमा कार्यान्वयन रहेको खाजा कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा सुधार भएको हुनेछ ।
3. वद्यालयका बालबालकिाहरुको स्वास्थ्य पोषण तथा सरसफाई सम्बन्धि सकारात्मक व्यवहारको वकिासमा सुधार भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.४.५ प्रमुख क्रयियाकलाप र परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुखक्रयियाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफियित
			1	2	3	4	5	जम्मा		
१	दविा खाजा कार्यक्रम कार्यावयन सम्बन्धी अभिमिुखकिरण कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२	दविा खाजा कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३	साप्ताहकि खाजा कार्यक्रमको अनुगमन तथा नरिक्षिण	पटक	५	५	५	५	५	२५	५०	
४	एक वदि्यालय एक फुलबारी वा हरति वदि्यालय कार्यक्रम	वदि्यालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
५	साप्ताहकि सरसफाइ कार्यक्रम	वदि्यालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	
६	स्वास्थ्य पोषण तथा सरसफाइ सम्बन्धति सचेतनामुलक कार्यक्रम	वदि्यालय	१	१	१	१	१	५	१०	
७	चौमासकि रुपमा स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श कार्यक्रम, बालबालकिाको आवधकि स्वास्थ्य परीक्षण	वदि्यालय	३	३	३	३	३	१५	३०	
८	एक वदि्यालय एक स्वास्थ्य कटि वा प्राथमकि उपचार बक्स व्यबस्थापन	वदि्यालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	

Scanned with CamScanner

९	सरसफाइ सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधार वकिासमा सहयोग कार्यक्रम	वद्यािल य	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	छात्राको लागि सेनटिरी प्याड ब्यवस्थापन, वतिरण तथा अनुगमन	वद्यािल य	१४	१४	१४	१४	१४	७०	१४०	
११	वद्यिालायमा शौचालय, पानीको प्रबन्ध, हात धुनका लागि पानी र साबुको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	बालबालकिालाई व्यक्तगित सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी शक्षिा	पटक	नयिमि त	नयिमि त	नयिमि त	नयिमि त	नयिमि त	नयिमि त	नयिमति	
१३	चेन्जङि रूम र आराम कक्षको व्यवस्था	वद्यािल य	५	५	५	५	५	२०	४०	
१४	दवाि खाजाका लागि वद्यिालयहरूलाई थप सुवधिा प्रदान (भाँडा वर्तन, चुलो आदि)	वद्यािल य		५	५	५	५	२०	५९	
१५	वद्यिालय दवाि खाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छताका कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	बालबालकिाका लागि भटिमिन ए, आइरन चक्की, फोलकि एसडि, जुकाको औषधी वतिरण	वद्यािल य	२९	२९	२९	२९	२९	२९	२९	
१७	वद्यिालयमा स्वास्थ्य कटि वतिरण एवम् प्रतस्थिापन	वद्यािल य				३५	१५	५०	५९	
१८	स्वास्थ्यसहतिको वद्यिार्थी हाजरिी रजष्टिरको प्रयोग	वद्यािल य	१५	४४				५९	५९	

Scanned with CamScanner

१९	एक वदि्यालय एक नर्स कार्यक्रम कार्यान्वयन	वदि्यालय				१	२	३	२०	

४.५ वदि्यालय सुरक्षा, वपित् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता

युद्ध, द्वन्द, महामारी तथा प्राकृतकि प्रकोपको अवस्थामा पन बालबालकिाको सकि्न पाउने अधकिारलाई संरक्षण गर्दै सकिाइलाई नरिन्तरता दनि वैकल्पकि उपाय सहतिको शैक्षकि कार्यक्रमलाई आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शकि्षा (Education in Emergency and Crisis Situation) को रूपमा लनि गरनि्छ । यसको मूल उद्देश्य वभिनि्न कारणले उत्पन्न संकटकालीन अवस्थामा बालबालकिालगायत शकि्षासँग सम्बद्ध व्यक्त, परविार तथा समुदायको जीवन रक्षा,प्रकोपबाट सरि्जति संकटको व्यवस्थापन, सामाजकि द्वन्द तथा हसिा र दुरुपयोगबाट बालबालकिालाई सुरक्षति राख्नुका साथै समग्र शकि्षा क्षेत्रलाई नरि्वाध रूपमा क्रयिाशील हुने गरी शैक्षकि कार्यक्रमहरूको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो । यस अवधारणाअन्तर्गत सम्भावति जोखमिको पूर्व तयारी तथा आपतकालीन अवस्थामा क्षत कम हुने गरी तत्कालको व्यवस्थापन गर्ने [response] र आपतकाल पश्चात क्षतकिो आपूरण (recovery) गर्ने कार्यढाँचा समेटएिको हुनु पर्दछ । आपतकालनि तथा संकटपुर्ण अबस्थामा पन बालबालकिाले पढ्न पाउने अधकिारको सुनश्चिति गर्नुपर्छ । ।

बशिेष लामो द्धन्द्धको परविेशमा शकि्षा क्षेत्रमा परेको प्रभाव, २०७२ को वनिासकारी भुकम्प तथा वभिनि्न समय र स्थानमा घटेका प्रकृतकि प्रकोपहरुको घटनाहरुका साथै कोभडि–१९ लगायतका महामारीका प्रभावका कारण बालबालकिाको शकि्षा प्राप्त गर्ने अधकिारमा पुगेको अवरोधबाट पाठ सकि यस लमि्चुङबुङगाउँपालकिा क्षेत्रको शकि्षा क्षेत्रको यस पक्षलाई पन समावेश गरएिको छ ।

४.५.१ वर्तमान अवस्था

हाल कार्यन्वयनमा रहेका वदि्यालय शकि्षा क्षेत्रकोको योजनाले वपिद जोखमि न्युनकिरण र प्रतकिार्यलार्इ अन्तरसम्बन्धति वषियको रुपमा वशिेष जोड ददिै सुरक्षति संरचना नरि्माण तथा सबलीकरणमा जोड दएिको छ । यसको साथै सुरक्षति सकिाइ वातावरणका लाग भौतकि तथा मानबीय ब्यस्थापन एबम् सरोकारवालालार्इ वपिद् व्यवस्थापन सम्वन्ध सैदान्तकि एवम ब्यवहारकि ज्ञान दरि्इ वपिदको पुर्बतयारी प्रतकिार्य, न्युनकिरण र पुनर्लाप सम्बन्ध कार्यक्रमलार्इ जवड दइिएको छ ।

Scanned with CamScanner

यसैगरी यस पक्षलाई ध्यान दइि वद्यिालयले तयार गर्ने वद्यिालय सुधार योजनामा पनि यस पक्षलाई समेट्ने अभ्यास गरएिको छ ।

भयरहति शक्षिण सकाइ नर्दिेशकिा २०६७ (बालबालकिालाई शारीरकि तथा मानसकि सजाय र उत्पीडन, यौन दुराचारबाट मुक्त सकाइ व्यवस्था भएको) वद्यिालय शान्ति क्षेत्र राष्ट्रयि कार्यढाँचा र कार्यान्वयन नर्दिेशकिा २०६८ (वद्यिालयमा सशस्त्र गतविधि, हिंसा, राजनीतकि प्रभाव, भेदभाव, शोषण तथा दुव्र्यवहारबाट मुक्त राखी शक्षिण सकाइलाई नरिन्तरता दनि व्यवस्था भएको) बालमैत्री वद्यिालय राष्ट्रयि प्रारूप २०६७ (वद्यिालयको प्रभावकारति, समावेशीकरण, लैङ्गकि समता, स्वास्थ्य, सुरक्षा र बचावट, वद्यिालय व्यवस्थापन आदलिै आपत्कालीन शक्षिाको आधार तयार गरेको) वद्यिालय शक्षिाका लागि एकीकृत समता रणनीति २०७१ बृहत् वद्यिालय सुरक्षा न्यूनतम प्याकेज २०१८ (सकाइ पूर्वाधार वपिद् जोखमि व्यवस्थापन, वद्यिालय वपिद् जोखमिको सुदृढीकरण तथा समुदायको सहभागति, वपिद् जोखमि न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलताका लागि शक्षिाका न्यूनतम मापदण्डमा आधारति कार्यान्वयन) बृहत् वद्यिालय सुरक्षा गुरुयोजना २०१७ तथा बृहत् वद्यिालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यवधि २०१८ (वद्यिालयको न्यूनतम सुरक्षाका उपायहरूसम्बन्धी क्रयिाकलापहरू, शक्षिक र वद्यिार्थीहरूलाई मृत्यु र घाइते हुनबाट बचाउने, वपिद्पछि वद्यिालयलाई नरिन्तरता दनि सक्ने वातावरण तयार गर्ने, शक्षिाका माध्यमबाट वपिद् जोखमि न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता वकिास गर्ने) दगिो वकिास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, वद्यिालय क्षेत्र वकिास योजना, राष्ट्रयि शक्षिा नीति २०७६ ले सुरक्षति वद्यिालय, वपिद् जोखमिको न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन, समुदायबीच उत्थानशीलता शक्षिा वपिद्को समयमा वद्यिालय शक्षिाको नरिन्तरतालाई जोड दएिको छ ।

वगितमा देखएिका आपत्कालनि अवस्थाहरुले आगामी दनिहरुका लागि शक्षिाको संरचना भौतकि पुर्वधार सकाइ वातावरण, सकाइका लागि आवश्यक पर्ने श्रोतसाधन, आपत्कालनि अबस्थामा सकाइ नरिन्तरताका लागि आवश्यक हुने ब्यवस्थापकीय तथा पेशागत क्षमता र आपत्कालनि अबस्थाको तयारी, प्रतकिार्य र पुनरुत्थानको दरलिो प्रणाली वकिास गर्नु पर्ने आवश्यकता देखएिका छन् । त्यसैगरी केहि समय अघि आएको कोभडि महामारीमा वद्यिालय खुल्न सकेका थएिनन् । कुनै पनि प्रकारको वैकल्पकि सकाइ प्रणाली अपनाउन सकएिको थएिन । जसले गर्दा बालबालकिाहरुको सकाइमा प्रत्यक्ष प्रभाव परेको थयिो । यस्तो अवस्थालाई ध्यान ददिै यो योजनाले केहि रणनीतकि अभ्यासहरुको लागि सुझाब प्रदान गर्ने छ ।

Scanned with CamScanner

४.५.२ उद्देश्य

1. वपिद् व्यवस्थापन प्रतकिार्यको योजना वकिास गर्नु ।
2. वद्यिालय शक्षिामा सम्भावति सङ्कटपूर्ण अवस्थाको सामनाको लागि भौतकि, मानवीय र आर्थकि स्रोतको तयारी गर्नु ।
3. आपत्कालीन अवस्थामा वैकल्पकि सकिाइका वधिहिरू प्रयोग गरी बालबालकिाहरूको सकि्न पाउने अधकिारको सुनश्चिति गर्नु ।

४.५.३ रणनतिहिरु

1. शक्षिा क्षेत्रमा प्रत्यक्ष रुपमा आर्इपर्ने वपिद व्यस्थापनको मुल्याङ्कन एवम वश्लिेषण गर्दै वद्यिालय तथा पालकिा स्तरीय प्रतकिार्य योजना तयार गरनिे छ ।
2. संकटको बेलामा पनि शक्षिणसकिाइ सञ्चालन गर्न पालकिा स्तरमा एक छुट्टै योजना तयार गरी नयिमति वद्यिालय सञ्चालन गर्ने वातावरण मलिाइने छ ।
3. वपिदमा सकिाइ नरिन्तरता कायम गर्न वैकल्पकि सकिाइ सहजीकरणका लागि तत्कालीन आवश्यकता र परस्थितिि अनुसार वडा वा पालकिा मार्फत उपयुक्त कसिमिको बैकल्पकि माध्यम छनौट गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
4. पालकिा तथा वद्यिालयको वपिद् व्यवस्थापनका लागि तयारी, रोकथाम, प्रतकिार्य र पुनस्थापना लक्षति क्षमता वकिास गरनिैछ ।
5. वपिद् व्यवस्थापन तथा तयारीका लागि एक कार्यवधिि मार्फत पालकिा स्तरयि वद्यिालय शक्षिा सहयोग वपिद् कोष खडा गरनिे छ ।

४.५.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

उपलव्धी

1. वपिद् व्यवस्थापन प्रतकिार्यको योजना वकिास भएको हुनेछ ।
2. वद्यिालय शक्षिामा सम्भावति सङ्कटपूर्ण अवस्थाको सामनाको लागि भौतकि, मानवीय र आर्थकि स्रोतको तयारी भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

3. आपत्कालीन अवस्थामा वैकल्पकि सकिाइका वधिहिरू प्रयोग गरी बालबालकिाहरूको सकि्न पाउने अधकिारको सुनश्चिति भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.५.५ प्रमुख क्रयिाकलाप र परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	प्रमुख क्रयिाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	वपिद सम्वन्धी पालकिा स्तरीय तथा वदि्यालय स्तरीय वपिद प्रतकिार्य योजना नरि्माण	वदि्यालय	५	७	७	७	८	३४	३४	
२	पालकिा स्तरयि वदि्यालय शकि्षा सहयोग वपिद कोष कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३	वडास्तरीय प्रतकिार्य कार्यदलको गठन र परचिालन	नरिन्तर	१	१	१	१	१	५		
४	संकटका बेलामा शकि्षा सम्बन्धी क्षमता वकिास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
५	सचेतना कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	वपित् व्यवस्थापन संयन्त्र नरि्माण र आवश्यकता अनुसार परचिालन (गाउँपालकिा र सबै वडा)	वडा	५	५	५	५	५	५	५	
७	वपित् व्यवस्थापन संयन्त्र नरि्माण र आवश्यकता अनुसार परचिालन (वदि्यालय)	वदि्यालय		१०	१०	१०		३०	३४	
८	सङ्कटासन्नता मूल्याङ्कनको आधारमा योजना नरि्माण	वदि्यालय				३४		३४	३४	
९	गाउँपालकिा र वदि्यालयको वपित् जोखमि न्युनीकरणसम्बन्धी क्षमता	समूह		१	१	१	१	४	१०	

Scanned with CamScanner

	वकिास									
१०	वदि्यालयमा वपित् सामग्री व्यवस्थापन	वदि्याल य		२	२	२	२	८	२०	
११	वपित्को समयमा पनि सकिाइलाई नरिन्तरता दनि वपित् पूर्वतयारी, पुनर्लाभ तथा प्रतकिार्य उत्थानशलिताका लागि सचेतना कार्यक्रम	पटक			१	१	१	३	५	
१२	वदि्यालयहरूमा वपित् कोष व्यवस्था	वदि्याल य	१	४	४	५	६	२०	४०	
१३	वदि्यार्थीहरूलाई मनोसामाजकि परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१४	भूक्षय तथा पहरिो व्यवस्थापन तथा वृक्षरोपण	वदि्याल य		४	४	४	४	२०	४०	
१५	अनलाईन तथा द्रुत सकिाई कार्यक्रम	वदि्याल य			१	१		२	५	
१६	दगिो वकिासको स्थानीयकरण सकिाई	वदि्याल य	१	१	१	१	१	५	१०	

४.६ वदि्यालयको भौतकि पूर्वधार वकिास

वदि्यालयमा भर्ना भएका बालबालकिाहरूको लागि सुरक्षति वदि्यालयमा पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, शौचका लागि शौचालय, सरसफाइ र पउिनकोलागि खानेपानी जस्ता भौतकि पूर्वाधार वदि्यालयका आधारभूत नभई नहुने संरचना हुन् । एक वदि्यार्थीका लागि सुवधािजनक रुपमा पठनपाठनमा सहभागी बन्न प्रारम्भकि बालवकिास तथा आधारभूत तह प्रारम्भकि कक्षाका लागि प्रति वदि्यार्थी ०.७५ वर्ग मटिर र उच्च आधारभूततह तथा माध्यमकि तहका लागि प्रति वदि्यार्थी १.०० वर्ग मटिर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्डशकि्षा नयिमावली, २०५९ मा तोकएिको छ । राष्ट्रयि शकि्षा नीति, २०७६ ले वदि्यालयहरूमा भवन, कक्षा कोठा, फर्नचिर, प्रयोगशाला, शौचालय, पउिने पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता

Scanned with CamScanner

भौतकिपूर्वाधार तयार गर्ने वद्यालय भवन लगायत सम्पूर्ण भौतकि पूर्वाधार वपिद जोखमिमुक्त बनाउँदै सबै वद्यालयलाई सुरक्षति एवं बालमैत्री हरति वद्यालयको रुपमा वकिास गर्नेलगायतका नीतगित व्यवस्थापन गरेको छ ।

४.६.१ वर्तमान अवस्था

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिामा हाल ३४ वटा सामुदायकि वद्यालयहरू छन् । पालकिाका सबै सामुदायकि वद्यालयहरूमा भौतकि अवस्था राम्रो नभएको अवस्था छ । भएका भवनहरु पनि सबैका लागि पहुँचयुक्त छैनन् । यस पालकिाका सबै वद्यालयहरूमा शौचालय भए पनि धेरै जसोमा पानीको राम्रो आपूर्ति देखँदैन । स्वच्छ पउिने पानीको व्यवस्था राम्रो छैन । खेलकुद कोठा, स्वास्थ्य कक्ष लगायत अन्य भौतकि पूर्वाधारहरुको अभाव रहेको छ ।लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाले वद्यालय भौतकि पूर्वाधार गुरुयोजना २०८२-२०९२ तयार गरी कार्यान्वयन गरेको छ ।

वद्यालयहरूमा वद्यार्थीहरूको पठनपाठनमा सहज हुने खालका कक्षाकोठाहरू छात्राका लागि अलग्गै शौचालय समेत हुन सकरिहेको छैन । राष्ट्रयि शक्षिा नीति२०७६ ले गरेको नीतगित प्रावधान कार्यान्वयन गर्दा वद्यालयमा तहगत एवं वद्यार्थी संख्याका आधारमा बन्नु पर्ने भौतकि पूर्वाधार (शक्षिण सकिाइ कक्ष, कार्यशाला, प्रयोगशाला, पुस्तकालय, अतरिक्ति क्रयिाकलाप तथा खेलकूद कक्ष, वद्यालय सभा हल, मञ्च, बगैंचा, कम्प्युटर कक्ष, शक्षिक कक्ष, प्रशासन कक्ष, प्रधानाध्यापक कक्ष) उचति व्यवस्थापन गर्नु यस गाउँपालकिाको प्रमुख प्राथमकितामा रहेको देखन्छि ।

४.६.२ उद्देश्यहरु

1. वद्यालयमा न्युनत्तम भौतकि संरचनाको सुनश्चित गर्नु ।
2. मापदण्ड अनुसारको भौतकि नर्मिाण गर्नु ।
3. भौतकि नर्मिाण कार्यलाई गुणस्तरीय तथा पारदर्शी बनाउनु ।
4. सबैलाई पहुँच हुने भौतकि संरचनाहरु तयारमा सुधार ल्याउनु ।

४.६.३ रणनीतहिरु

1. शुरुमा सबै वद्यालयहरुको भौतकि संरचनाको अवस्था वश्लिेषण गरी वद्यालयलाई आवश्यक भौतकि संरचनाको सूची र प्राथमकिता नर्धिारण गरी सोही अनुरुप योजना बनाइने छ ।
2. वद्यालयमा नर्मिाण हुने भौतकि संरचना व्यवस्थति बनाउन पालकिा स्तरीय एक कार्यवधि बिनाई लागु गरनि छ ।

Scanned with CamScanner

3. पुराना भौतकि संरचनाहरुलाई सहयोग गरी र नयाँ बन्ने संरचनामा सबैको पहुँचतता सुनश्चित हुने गरी संरचनाहरु बनाइनेछ ।
4. भौतकि नर्माणको कार्यलाई लागत बोर्ड राख्ने सार्वजानकि सुनाइ गर्ने स्थलगत प्राविधिकि र जनप्रतनिधि मार्फत अनुगमन गर्ने जस्ता कार्यलाई जोड दइि गुणस्तरीय तथा पारदर्शी बनाइने छ ।
5. वद्यिालय पूर्वाधार वकिासका लागि वकिास साझेदार तथा वभिन्नि संघ संस्था तथा दातृ नकिायहरुसँग लागत साझेदारी तथा स्रोत व्यवस्थापन गरनिेछ ।
6. वद्यिालय तथा अभभिावकको सहभागतिामा हामि बनाउछौं, हाम्रो वद्यिालय कार्यक्रम सञ्चालन गरनिे छ ।
7. नछोडौं वद्यिालय परसिर खाली, बनाऔं बगैचा हरयिाली कार्यक्रम लागु गरनिे छ ।

४.६.४ प्रमुख उपलव्धी तथा नतजिा

उपलव्धी

1. वद्यिालयमा न्युनत्तम भौतकि संरचनाको सुनश्चित भएको हुनेछ ।
2. मापदण्ड अनुसारको भौतकि नर्माण भएको हुनेछ ।
3. भौतकि नर्माण कार्यलाई गुणस्तरीय तथा पारदर्शी भएको हुनेछ ।
4. सबैलाई पहुँच हुने भौतकि संरचनाहरु तयारमा सुधार भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.६.५ प्रमुख क्रयियाकलाप तथा परमिाणात्मक लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रयियाकलापहरु	एकाइ	भौतकि लक्ष्य ५ बर्ष						भौतकि लक्ष्य १० बर्ष	कैफयित
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	वद्यालयको भौतकि नर्माण कार्यलाई थप ब्यवस्थति गर्न एक कार्यवधि तयार	पटक	१	०	०	०	०	१	१	
२	वद्यालयको भौतकि अवस्थाको वश्लेषण तथा प्रतवेदन तयार	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३	नयाँ भौतकि संरचना नर्माण (भवन, शैचालय,घेराबेरा,खानेपानी छात्रबास)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	नर्माण भएका संरचनाहरुको मर्मत तथा पहुँचयुक्तता	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
५	नरिन्तर प्रावधिकि तथा जनप्रतनिधिहिरुबाट अनुगमन तथा नरीक्षण	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०	
६	हामी बनाउछौं, हाम्रो वद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन	वद्यालय	५	७	७	७	८	३४	३४	
७	नछोडौं वद्यालय परसिर खाली, बनाऔं बगैचा हरयिाली कार्यक्रम	वद्यालय	५	७	७	७	८	३४	३४	
८	वद्यालयको घेरावारको व्यवस्था	वद्यालय		४		३	२	९	२०	
९	वद्यालय भवन नर्माण	वद्याल	१	१	३	१	३	९	२०	

Scanned with CamScanner

		य								
१०	वदियालय भवन प्रवलीकरण	वदियालय	१	१		१	१	४	७	
११	वाससहतिको शौचालय नर्िमाण	वदियालय	१	१	२	१	३	८	१५	
१२	खानेपानीको व्यवस्था	वदियालय	१	१	१	१	२	६	१५	
१३	फर्नचिर मर्मत सम्भार	वदियालय	१	२	२	२	२	९	१८	
१४	नयाँ फर्नचिर नर्िमाण	वदियालय	१	१	२	३	४	११	२५	
१५	वदियालयको छाना मर्मत	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	वदियालयमा चमेनागृहको व्यवस्था	वदियालय	१	१	०	१	३	६	१०	
१७	वदियालय रङरोगन	वदियालय	१	२	३	४	४	१४	२५	
१८	वदियालयमा मञ्चको व्यवस्था	वदियालय	१	१	१	०	१	४	७	
१९	छात्रावासको व्यवस्था	वदियालय	१	१			१	३	७	
२०	पुस्तकालयको व्यवस्था	वदियालय	२	२	२	२	२	१०	२०	

२१	वज्ञिान प्रयोगशालाको व्यवस्था	वद्यिालय	१	१	१	१	१	५	१०	
२२	वषियगत प्रयोगशालाको व्यवस्था	वद्यिालय	१	१	१	१	१	५	१०	
२३	सकिाइ सामग्री र भण्डारण कक्षको व्यवस्था	वद्यिालय		५	५	५		१५	३४	
२४	वद्यिालयमा पौडी पोखरीको व्यवस्था	वद्यिालय				१	१	२	५	
२५	वद्यिालयमा बालमैत्री खेलमैदान नर्मिाण	वद्यिालय	१	१	१	१	१	५	९	
२६	अपाङ्गतामैत्री हुनेगरी भौतकि संरचना सुधार	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२७	एक वद्यिालय एक बालबगैँचा कार्यक्रमको व्यवस्थापन	वद्यिालय	२	२	२	२	२	१०	२०	
२८	बालमैत्री धाराको व्यवस्थापन	वद्यिालय	५	५	३	४	६	२३	३०	

४.७ वद्यिालयमा सूचना तथा सञ्चर प्रवधि

सूचना र प्रवधिलिाई अङ्ग्रजीमा Information Technology -IT भनन्छि । सूचना भनेको सन्देश तथा घटना, तथ्याङ्क, सङ्केत आदि हो भने प्रवधि भनेको कार्यसम्पादनमा सहजता ल्याउन तयार पारएिको वैज्ञानकि सामग्री वा साधन हो । यस्ता साधनहरुमा कम्प्युटर, ल्यापटप, ट्यावलेट, प्रोजेक्टर, मोबाइल जस्ता पर्ने र तनिका माध्यमबाट सुचना आदानप्रदान गर्ने कार्य सूचना तथा प्रवधि हो । शक्षिामा सुचना र प्रवधि भनेको मुलतः शैक्षकि प्रकृया वा शक्षिण सकिाइमा आवश्यक प्रवधि प्रयो गरि सुचना आदानप्रदान कार्य हो । वर्तमान समयमा शक्षिामा सूचना प्रवधिकिा प्रचलति साधनहरुका रुपमा रेडयिो, टि.

Scanned with CamScanner

भी., मोबाइल, टेलफिोन, कम्प्युटर,ल्यापटप, ट्यावलेट, आइप्याड, प्रोजेक्टर, सि.डी, पेनड्राइभ, डाटा कार्ड आदि प्रयोग हुने गरेका छन् । त्यस्तै इन्टरनेट तथा विविध वेब पेजहरु, युटुब, फेसबुक, एप्स तथा विभिन्नि प्रोग्रामहरु, विविध श्रव्यदृष्य सामग्रीहरु, माइक्रोसफ्ट अफसि प्याकेज आदि सफ्टवेयरका प्याकेजहरुले पनि शिक्षामा सूचना प्रवधिकिो प्रयोगलाई सहज बनाएको छ । सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सकिाइ सुधार गर्न, सकिाइलाई सान्दर्भकि वनाउन, सकिाइप्रति विद्यिार्थीहरुलाई अभप्रिेरति गर्न र शैक्षकि व्यवस्थापन सुधार गरि सुशासन कायम गर्न सहयोग गर्दछ । शक्षिामा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो वकिास तथा प्रयोगले सबै वद्यिार्थीहरुका लागि सुचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो आधारभुत पहुँचपुर्याईडजिटिल भन्निता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रवधिलिाई शक्षिण सकिाइको साधनका रुपमा प्रयोग गरी सकिाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शक्षिामा पहुँच पुर्याउने र शक्षिाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्दतलिाई कुशल र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभुतकिा लागि सुचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोगलाई सहयोग पुर्याउँछ ।

कोभडि १९ को महामारीले शक्षिामा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ । वभिन्नि प्रकारका वपिद तथा महामारमिा पनि शक्षिण सकिाइलाई नरिन्तरता दनिे कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिलिे महत्वपूर्ण सहयोग गर्न सक्दछ । यस सन्दर्भमा भइरहेको क्षमताका आधारमा अनलाइन तथा अफलाइन लगायतका भर्चुअल माध्यम प्रयोग गरि सकिाइलाई नरिन्तरता दनि खोजिए पनि पर्याप्त क्षमता तथा संरचनाको अभावले सबैलाई समेट्न सकेको छैन । यस्तो अवस्थामा सबैका लागि सहज पहुँच पुग्ने गरी शक्षिामा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो वकिास गर्नु चुनौतपिूर्ण कार्य रहेको छ ।

४.७.१ वर्तमान अवस्था

नेपाल सरकारले २०७६ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रयि शक्षिा नीति र वज्ञिान तथा प्रवधि प्रर्वद्धन नीतमिा पनि शक्षिामा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोग सम्बन्धी नीतहिरु उल्लेख गरेको छ । उक्त शक्षिा नीतमिा सबै वद्यिालय तथा शक्षिण संस्थाहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिसिम्बन्धि संरचना तयार गर्ने, कनेक्टभिटिि पुर्याउने, तालमि, शक्षिणसकिाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता वषिय उल्लेख गरेको छ ।

Scanned with CamScanner

वि.सं. २०७६ देखि नेपाल दुरसञ्चार प्राधिकिरणले पनि ग्रामिण दुरसञ्चार विकास कोष मार्फत केही विद्यालयहरुलाई प्रस्ताव आह्वान गरी कनेक्टभिटिी र अन्य संरचनामा सहयोग गररिहेको छ । नेपाल सरकारको तर्फबाट हरेक माध्यमिक विद्यालयमा निशुल्क इन्टरनेट जडान गरिएको छ ।
यस गाउँपालिकामा हालसम्म सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको व्यवस्थापन तथा प्रयोग आंशिक रुपमा मात्र हुन सकेको छ । यस क्षेत्रमा प्रमुख समस्याका रुपमा विजुली रहेको छ । अधिकांश विद्यालयहरुमा विद्युत जोड्न सकिएको छैन । विद्यालयहरुमा सोलार जडान गर्न सकिएको छैन । भएका सागम्रीहरु पनि प्रयोगमा आउन सकेका छैन । यसको साथै शिक्षकहरुमा सीपको अभाव देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा पनि अधिकांश माध्यमिक विद्यालयहरुमा भने सूचना प्रविधिका केहि आंशिक सामग्रीहरु तथा इन्टरनेट रहेको छन् । त्यसैले पनि यस गाउँपालिकाले शिक्षामा सूचना प्रविधिको ब्यवस्थापन र प्रयोगमा जोड दिनु पर्ने अवस्था छ ।

४.७.२ उद्देश्यहरु

1. विद्यालयमा सूचना प्रविधिको व्यवस्थापन र प्रयोगमा सुधार ल्याउनु ।
2. सूचना तथा प्रविधिको पहुँचलाई विस्तार गर्नु ।

४.७.३ रणनीतहिरु

1. सबै विद्यालयहरुमा क्रमश माध्यमिक तहबाट शुरु गरी आधारभूत तह सम्म विभिन्नि संघसस्था र निकायहरु सँग समन्वय गरी सोलरको ब्यवस्था गरिने छ ।
2. एक विद्यालय सूचना प्रविधिको न्युनत्तम प्याकेज (एक ल्यापटप, एक प्रिन्टिर, एक प्रोजेक्टर र इन्टरनेट) को प्रबन्ध क्रमश गरिने छ ।
3. सबै माध्यमिक विद्यालयमा आइसीटी ल्यावको सुनिश्चित गरिने छ ।
4. साझेदारीमा एक शिक्षक एक ल्यापटपको हुने व्यवस्था क्रमश गरिने छ ।
5. सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गर्ने सक्ने क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
6. सूचना तथा प्रविधिको व्यवस्थापन गर्न विभिन्नि निकाय तथा संघसस्थाहरुलाई समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

Scanned with CamScanner

7. सूचना तथा प्रवधिकिो प्रावधिकि सहयोगमा लडिर वद्यिालय तथा कलस्टर स्तरीय फोकल पर्सनको वकिास गरी त्यस मार्फत सहयोग हुने प्रबन्ध गरनिैछ ।
8. सूचना तथा प्रवधिकिो खरदि व्यवस्थापन र प्रयोगलाई सघन रुपमा अनुगमन तथा नरिीक्षण गरनिैछ ।

४.७.४ प्रमुख उपलव्धी तथा नतजिा

उपलव्धी

1. वद्यिालयमा सूचना प्रवधिकिो व्यवस्थापन र प्रयोगमा सुधार भएको हुनेछ ।
2. सुचना तथा प्रवधिकिो पहुँचलाई वस्तिार भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

४.७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरु	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ बर्ष						भौतिक लक्ष्य १० बर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	विद्यालयमा सोलारको ब्यवस्था	विद्यालय	५	५	५	५	५	२५		
२	एक विद्यालय सुचना प्रविधिको न्युनतम प्याकेज (एक ल्यापटप, एक प्रन्टिर, एक प्रोजेक्टर र इन्टरनेट) कार्यक्रम	संख्या	३	३	३	३	३	१५	३०	
३	ICT Lab को स्थापना	संख्या	२	२	२	२	२	१०	२०	
४	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५		
५	वार्षिक रुपमा स्थलगत अनुगमन तथा रुजु	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको विकासको कलस्टर स्तरीय जनशक्तिको पहिचान, क्षमता विकास तथा परिचालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	विद्यालयमा उच्च गतिको इन्टरनेटको व्यवस्था (हरेक वर्ष)	विद्यालय	२	४	४	२	२	१४	३०	
८	एक विद्यालय एक ल्यापटप प्रन्टिर कार्यक्रम कार्यान्वयन	विद्यालय		५	१०	१०	४	२९	३४	
९	लागत साझेदारीमा एक शिक्षक एक ल्यापटप कार्यक्रम कार्यान्वयन	शिक्षक	१	१०	२०	२०	२०	७१	१५०	
१०	स्मार्ट कक्षाकोठाको व्यवस्थापन	कक्षाकोठा	५	५	२०	२०	२०	७०	३००	
११	स्मार्ट एजुकेशन वेव पेज सफ्टवेयर र शैक्षिक पोर्टलको	वटा	१			१		२	२	

Scanned with CamScanner

	व्यवस्थापन									
१२	वद्यिालयमा ई-हाजरिी र ससिटिभिीको व्यवस्थापन	वद्यिालय	५	२	९	४	५	२५	३४	
१३	सूचना प्रवधि प्रयोगशालाको व्यवस्था	वद्यिालय	२	२	२	२	२	१०	२०	
१४	स्मार्ट कक्षा, स्मार्ट एजुकेशन वेव पेज सफ्टवेयर, शैक्षकि पोर्टल, इ-हाजरिी, ससि टभिीलगायतको व्यवस्थापन क्षमता वकिाससम्बन्धी तालमि कार्यक्रम सञ्चालन	शक्षिक		३०	३०	३०	६०	१५०	२००	
१५	सूचना प्रवधिकिो प्रयोगसम्बन्धमा शक्षिकको क्षमता वकिासका लाग सूचना प्रवधि संयोजकबाट मेन्टरङि	शक्षिक	२०	२०	२८	४०	४०	१४८	२००	
१६	IEMIS/SAS व्यवस्थापन	शक्षिक	१०	२४				३४	३४	
१७	ITSTEAM सदन कार्यक्रम संचालन presentation and reporting	वद्यिालय	३४	३४	३४	३४	३४	३४	३४	

परचि्छेद ५ : अन्य उपक्षेत्र

परचि्छेद ६ सुशासन तथा ब्यवस्थापन

६.१ शक्षिाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता वकिास

शक्षिा पद्धतमिा नर्णिय तथा कार्यन्वयनको समग्र प्रक्रयिाले शासकीय (Governance) लाई जनाउँद छ । यसमा सरचना तथा प्रतक्रियिा दुवै प्ररर्दछन् । वद्यिालय क्षेत्रको यो योजनाका सम्दर्भमा शासकीय प्रबन्धअन्तर्गत योजनाको प्रभावकारी ढङ्गले तथा कुशलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी बालबालकिाको सहभागति र सकिाइमा सुधार गर्न आवश्यक संरचना, भूमकिा तथा कार्य प्रक्रयिा समावेश हुन्छन् । यस्ता संरचना तथा कार्यप्रक्रयिाहरुले सहभागति तथा सहमतमिा नर्णिय लनिु तथा नर्णिय कार्यन्वयन गर्नु, नश्चिति दृष्टकिोण वा उद्देश्यमा आधारति हुनु, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारति तथा कार्यकुशलता कायम गर्नु, वद्यिार्थकिो सकिाइप्रत जवाफदेही भर्इ पारदर्शी हुनु र वधिकिो सर्वच्चोता तथा समतालाई प्रोत्साहान गरी सुशासन (Good Governance) को प्रत्याभुत गर्नु पर्दछ । शक्षिामा तनिै तहका सरकार, वद्यिालय तथा समुदाय गैरसरकारी नकिाय तथा वकिास साझेदारहरुको भुमकिा रहने भएकोले भुमकिा अनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान रहन्छ ।

Scanned with CamScanner

वद्यालयको समग्र सुधार तथा वकिासको लागि वद्यालय तहको सुशासनले महत्वपुर्ण भूमकिा खेलेको हुन्छ । यस खण्डमा वद्यालय तहको व्यवस्थापन, पारदर्शति तथा नेतृत्व सम्बन्धी रणनीतहिरु प्रस्तुत गरनिछन् ।

६.१.१ वर्तमान अवस्था

वर्तमान अवस्थामा संघमा शक्षिा, वज्ञिान तथा प्रवधि मन्त्रालय रहेको छ । राष्ट्रको शक्षिासम्बन्धी समष्टगित नीत निर्धारण, शक्षिा सम्बन्धी मापदण्ड र स्तर नर्धिारण, संघयि योजनाको वकिास, अनुगमान तथा मूल्याङ्कन गर्नु मन्त्रालयको प्रमुख दायत्वि रहेको छ । मन्त्रालय अन्तर्गतको केन्द्रीय तहमा शक्षिा तथा मानवश्रोत बकिास केन्द्र र शैक्षकि गुणास्तर परक्षिण केन्द्र रहेका छन् । त्यसैगरी स्वायत्ता नकिायका रुपमा राष्ट्रयि परक्षिा बोर्ड र शक्षिक सेवा आयोग क्रयािशील छन् । शक्षिा क्षेत्रको संरचना हेर्दा संघ अन्तरगत शक्षिा,वज्ञिान तथा प्रवधि मन्त्रालय,शक्षिा तथा मानव स्रोत वकिास केन्द्र र शक्षिा वकिास तथा समन्वय इकाई त्यसैगरी प्रदेश अन्तर्गत, सामाजकि वकिास मन्त्रालय, शक्षिा वकिास नर्दिेशनालय, शक्षिा तालमि केन्द्र तथा सामाजकि वकिास कार्यालय र स्थानीय तहमा सामाजकि वकिास समति अन्तरगत शक्षिा, युवा तथा खेलकुद शाखा रहेको छ ।यस गाँउपालकिामा शक्षिाको सेवा प्रवाह गर्न ३४ वटा सामुदायकि वद्यालय रहेको छन् । त्यसैगरी ३१ वटा बालवकिास केन्द्र र ३ सामुदायकि सकिाइ केन्द्र रहेका छन् । प्रत्येक बाल वकिास केन्द्र र वद्यालयहरूमा व्यवस्थापन समति र शक्षिक अभभिावक संघको व्यवस्था गरएिको छ । त्यसैगरी पालकिा स्तरमा शक्षिा समति तथा शक्षिा शाखा रहेको छ ।यस गाउँपलकिाको वद्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा हुन नसक्नु, वद्यालय सुधार योजना, सामाजकि परीक्षण, लेखापरीक्षण लगायतका कार्यहरुलाई प्रभावकारी बनाउन सकएिको छैन, समयमा इमसि अद्यावधकि गर्न नसक्नु, सरकारले तोकेको कार्यक्रम तथा पाठ्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, वद्यालय व्यवस्थापन समति तथा शक्षिक अभभिावक संघ वद्यालय सुधार तथा वकिासमा क्रयािशील हुन नसक्नु लगायतका धेरै समस्याहरु रहेकाछन् । त्यसैगरी वद्यालयको नेतृत्व पनि अपेक्षाकृत हुन नसकेको अवस्था रहेको छ । यस्तो अवस्थामा सामुदायकि वद्यालयको व्यवस्थापन सुशासन तथा नेतृत्वमा व्यापक परविर्तनको अपेक्षा सरोकारवालाहरुको रहेको छ ।

६.१.२ उद्देश्य

1. शक्षिा सेवा सम्बन्धी कार्य सम्पादनप्रति उत्तरदायी तथा नतजिाप्रति जवाफदेहति सहतिको वद्यालय शक्षिाको सुशासनमा सुधार ल्याउनु ।

Scanned with CamScanner

2. वद्यालयको नेतृत्वको क्षमता वकासमा गर्नु ।

६.१.३ रणनीतहिरु

1. वि.व्य.स.लाई वद्यालय सुधारप्रत जिम्मिेवार बनाउन लाग हालको वि.व्य.स. गठन प्रक्रयिामा सुधार ल्याउन वा वद्यालय सुधारका अन्य क्षेत्रहरु सुधारको लाग नीतगित व्यवस्था गर्न लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको शक्षिा ऐन २०७६ शक्षिा ऐनलाई संशोधन गरी पूर्ण रुपमा कार्यान्वनयमा लगनिे छ ।
2. सबै सामुदायकि वद्यालयका प्र.अ.को नयिुक्त एक कार्यवधि तयार गरी खुल्ला प्रतस्पिर्धाबाट गरनिे छ । हरेक पाँच बर्षमा प्र.अ.को कार्यसम्पादनको मूल्यांकन गरी करार सम्झौता हुने व्यवस्था गरनिे छ ।
3. पालकिाले वार्षकि रुपमा वद्यालयको प्र.अ.सँगको कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरी कार्यान्वयनमा लगनिे छ । उक्त सम्झौता अनुसारको कार्य सम्पादन मूल्यांकनको आधारमा वार्षकि रुपमा प्र.अ.लाई थप प्रोत्साहन भत्ता प्रदान गरनिे छ ।
4. वडास्तरीय अनुगमन समतिलिे वद्यालयलाई नकिासा गरएिको बजेट तथा कार्यक्रमको कार्य सम्पन्न प्रगतकिो स्थलगत अनुगमन गरी उक्त कार्यक्रमको मूल्यांकन गरनिे छ ।
5. शक्षिक संख्या कम भएका वद्यालयहरुमा स्वयंसेवक शक्षिक शक्षिकको व्यवस्था गरी वद्यालयहरुमा आवश्यक शक्षिकको व्यवस्था क्रमशः गर्दै लगनिेछ ।
6. गाउँ शक्षिा समतिलिे एक नश्चित मापदण्ड तयार गरी वार्षकि रुपमा पालकिास्तरीय उत्कृट वद्यालय, शक्षिक, प्र.अ. वि.व्य.स. र वद्यार्थीको घोषणा गरी पुरस्कृत गरनिेछ ।
7. वद्यालयको समग्र शक्षिा प्रणालीलाई थप सहयोगका लाग कम्तमिा "एक वद्यालय एक अक्षयकोष" र शैक्षकि गुणस्तर सुधार पुर्व वद्यार्थी सञ्जाल नर्माण गरी स्रोतको खोजी गर्न अभप्रिेरत गर्दै स्रोत बयवस्थापन गर्ने रणनीत लइिने छ ।

६.४ उपलब्धी नतजिा, प्रमुख क्रयिाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

Scanned with CamScanner

1. शिक्षा सेवा सम्बन्धि कार्य सम्पादनप्रति उत्तरदायी तथा नतिजाप्रति जवाफदेहिता सहितको विद्यालय शिक्षाको सुशासनमा सुधार भएको हुनेछ ।
2. विद्यालयको नेतृत्वको क्षमता विकासमा भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

६.५ प्रमुख क्रयिाकलापहरु तथा लक्ष्यहरु

क्र. सं.	प्रमुखक्रयिाकलापहरु	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ बर्ष						भौतिक लक्ष्य १० बर्ष	कैफियत
			१	२	३	४	५	जम्मा		
१	लम्चिुङबुङगाउँपलकिाको शक्षिा ऐन २०७७ संशोधन	पटक	१	०	०	१	०	२	४	
२	खुल्ला प्रतस्पिर्धाबाट प्रअको छनोट र नेतृत्व सम्बन्धी तालमि	जना	५	७	८	७	७	३४	३४	
३	व.िव्य.स. तथा प्र.अ.को क्षमता वकिास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
४	आचारसंहतिाको नर्मिाण र कार्यान्वयन	वद्यिालय	५	७	८	७	७	३४	३४	
५	प्रधानाध्यापकसँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	वद्यिालय सुधार योजना नर्मिाण र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	सामाजकि परीक्षण तथा लेखा परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
८	कार्यवधि तियार सहति उत्कृट वद्यिालय, शक्षिक, प्रअ, वव्यिस र वद्यिार्थीको घोषणा तथा पुरस्कार वतिरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
९	वार्षकि वद्यिालयको कार्यसम्पादन परीक्षण सञ्चालन	वद्यिालय	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	वद्यिालयको अभलिेखीकरण तथा सुशासनको अनुगमन तथा नरीिक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

११	वदि्यालयको भौतकि तथा शैक्षकि व्यवस्थापनको लागि पूर्व वदि्यार्थी समाज गठन तथा अक्षयकोष एवम् आर्थकि स्रोत संकलन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१२	शकि्षा समतिकिो नयिमति बैठक	पटक	६	६	६	६	६	३०	६०	
१३	प्रअको नयिमति मासकि बैठक	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००	
१४	लगानी प्रवन्धका लागि शैक्षकि सम्मेलन सञ्चालन	पटक		१				१	२	
१५	गाउँपालकिाले प्रधानाध्यापकलाई र प्रधानाध्यापकले शकि्षकलाई कार्यसम्पादन करार	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	शकि्षक सहायता प्रणालीमा सुधार	पटक	नि.	नि.	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्त र	नरिन्त र	
१७	शकि्षक तथा समग्र वदि्यालय शकि्षा प्रणालीलाई बालबालकिाको सकिाइप्रति उत्तरदायी बनाउने पद्धति वकिास र कार्यान्वयन	पटक	नि.	नि.	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्त र	नरिन्त र	
१८	हरेक वदि्यालयका उत्कृष्ट कार्यसम्पादन स्तर भएका शकि्षकलाई सम्मान	शकि् षक	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००	
१९	अध्यक्षसँग बालबालकिा प्रतभिा कार्यक्रम सञ्चालन	वडा	८	८	८	८	८	४०	७०	
२०	बेष्ट टचिर अफ द मन्थ कार्यक्रम सञ्चालन	शकि् षक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००	
२१	कार्यसम्पादन स्तर सर्वोत्कृष्ट भएका वदि्यालयका व्यवस्थापन समति र शकि्षक अभभिावक सङ्घका पदाधकिारीलाई सम्मान कार्यक्रम	जना	२	२	२	२	२	१०	२०	
२२	शैक्षकि पात्रो र बुलेटनि प्रकाशन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

Scanned with CamScanner

२३	वद्यािलय व्यवस्थापन समति,ि शक्षिक अभभािवक सङ्घ, शक्षिक र वद्यािर्थी बचि अन्तर्क्रयिा कार्यक्रम सञ्चालन	वडा	५	५	५	५	५	२५	४०	

Scanned with CamScanner

६.२ स्थानीय शकि्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

योजना कार्यान्वनको प्रबन्ध अन्तर्गत वार्षकि कार्ययोजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रयिाकलाप नर्धिारण तथा कार्यान्वयन, वत्तिीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनलगायत कार्यान्वयनका लाग‍ि आवश्यक संरचना, जनशक्त‍ि प्रक्रयिा र जम्मिेवारी तथा उत्तरदायत्वि पर्छन् । गाउँ शकि्षा योजना नर्मिाण भईसकेपछ‍ि यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लाग‍ि आवश्यक जनशक्त‍ि व्यवस्थापन, कानून तथा कार्यवध‍ि‍ि नर्मिाण र बजेटको सुनश्चितिता गर्नुपर्छ । तन‍ि तहका सरकारहरू बचिमा समन्वय र सहकार्य पन‍ि उत्तक‍ि‍ै जरूरी हुन्छ । योजनालाई कार्यान्वयन गर्नका लाग‍ि वार्षकि रणनीतकि योजना र कार्यान्वयन योजना नर्मिाण, अनुगमन योजना नर्मिाण र कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तकि‍ा तयारी गर्नु पन‍ि उत्तकि‍ै जरूरी हुन्छ । यी सबै तयारी पश्चात् सरोकारवालाहरूलाई कार्यक्रमका सम्बन्धमा प्रबोधीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्छ ।

६.१.१ वर्तमान अवस्था

१० वर्षे वद्यिालय शकि्षा योजनाले समेट्ने क्षेत्र लम्चिुङबुङ गाउँपालकि‍ा हो । यस योजनालाई कार्यान्वयन गराउने प्रमुख नकिाय लम्चिुङबुङ गाउँ कार्यपालकि‍ा हो, यसमा पन‍ि गाउँ कार्यपालकि‍ाअन्तर्गत रहेको शकि्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको मुख्य जम्मिेवारी रहेको छ । योजना कार्यान्वयनको प्रमुख नकिाय यस गाउँपालकि‍ा भत्रिका ३४ वटा सामुदायकि वद्यिालय ३ वटा सामुदायकि सकिाइ केन्द्रहरू हुन् । यी सबै संस्थाका शकि्षक, कर्मचारी, प्रधानाध्यापक, वद्यिालय व्यवस्थापन समत‍ि‍ि, शकि्षक अभभिावक संघ, अभभिावकहरू, शकि्षाका सहयोगी हातका रूपमा रहेका वभिन्नि गैरसरकारी संघ संस्थाहरू, सामुदायकि सकिाइ केन्द्रका सामाजकि परचिालक, सञ्चालक समतकि‍ा पदाधकिारी तथा शकि्षा क्षेत्रका जल्लिा, प्रदेश र संघस्तरीय नकिायहरू कार्यान्वयनसँग कुनै न कुनै रूपमा जोडएिका जनशक्त‍ि तथा नकिायहरू हुन् ।

साधन स्रोतको हकमा गाउँपालकि‍ा र अन्तर्गतका वद्यिालयहरूमा मौजुदा अवस्थामा रहेको जनशक्त‍ि र संरचनाका अतरिक्ति संघ, प्रदेश र गाउँपालकि‍ाबाट नयिमत‍ि वनियिोजन गर्ने गरएिको बजेट नै प्रमुख हुन् । यसको अलावा दातृ संघ संस्थाबाट प्राप्त हुने आर्थकि, भौतकि तथा मानवीय स्रोत साधनको भूमकि‍ा पन‍ि उल्लेखनीय हुने छ ।

६.१.२ उद्देश्य

१. शकि्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनश्चितिता गर्नु ।

Scanned with CamScanner

६.१.३ रणनीति

1. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकताअनुसार कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने ।
2. सङ्घीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत् प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र गाउँपालिकाको आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
3. योजना कार्यान्वयनका लागि वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गर्ने ।
4. गाउँपालिकाको संयोजकत्वमा योजना कार्यान्वयन सहजीकरण समिति गठन गर्ने ।
5. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा स्थलगत सहजीकरण गरी विद्यालयका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितता गर्ने ।
6. शिक्षा योजनाका आधारमा विद्यालयहरूले विद्यालय सुधार योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने र आवश्यकताअनुसार सहजीकरण गर्ने ।
7. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।
8. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया र शिक्षक व्यवस्थापनसम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने ।
9. सरोकारवालाहरूको भेला गरी कार्यक्रमको प्रबोधीकरणका साथसाथै कार्यक्रमको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने ।
10. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई पनि साक्षरता, वैकल्पिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि जिम्मेवार बनाउने ।
11. योजना शुरु भएको २ वर्षमा मध्यावधि समीक्षा र ५ वर्षमा पूर्णावधी मूल्याङ्कन गर्ने ।

६.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उपलब्धी

1 शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

६.१.५ अपेक्षित उपलब्धी

1. विद्यालय शिक्षा उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना भई कम्तिमा आधारभूत शिक्षा पूरा गरेका हुने छन् ।
2. विद्यार्थीहरूको औसत सिकाइ उपलब्धि राष्ट्रिय औसतभन्दा बढी हुने छ ।
3. उच्च कार्यसम्पादन स्तर भएका शिक्षक, प्रधानाध्यापक र विद्यालयले पुरस्कार एवम् प्रसंशापत्र प्राप्त गरी अभिप्रेरित भएका हुने छन् ।
4. समग्र शिक्षा प्रणालीको अभिन्न अङ्गका रूपमा ***STEAM*** शिक्षा कार्यान्वयन भई विद्यार्थीहरूले एकीकृत रूपमा व्यवहारिक ज्ञान र सिप हासिल गरेका हुने छन् ।
5. कम्तिमा ५० प्रतिशत विद्यालयहरू स्मार्ट विद्यालय र कम्तिमा ६० प्रतिशत कक्षाकोठाहरू स्मार्ट कक्षाकोठाका रूपमा विकास भएका हुने छन् ।
6. शिक्षकहरूले पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका, सन्दर्भ सामग्री, शैक्षणिक सामग्रीको अधिकतम उपयोग गर्दै शिक्षण गर्नुका साथै आधारभूत तहका सबै कक्षामा स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
7. नियमित सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन भई ९० प्रतिशतभन्दा बढी विद्यार्थीले भाग लिने अवसर प्राप्त गरेका हुने छन् ।
8. बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि सुविधा सम्पन्न बालविकास केन्द्र र बालविकास कक्षाको व्यवस्थासहित नविनतम प्रविधिको उपयोग गरी गुणस्तरीय सिकाइको अवसर प्राप्त गरेका हुने छन् ।
9. प्राविधिक शिक्षा र सिपमूलक तालिममा पछिडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायका व्यक्तिहरूको समतामूलक पहुँच हुनुका साथै विद्यार्थीहरूमा व्यावसायिक सोँचको विकास भएको हुने छ ।
10. सबै विद्यालयहरूमा न्युनतम मापदण्ड पूरा भएको हुने छ ।
11. विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलता अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित र रमाइलो सिकाइ वातावरणमा पहुँच तथा सहभागिता भएको हुने छ ।

Scanned with CamScanner

12. वदि्यालय, कक्षाकोठा र सकिाइ क्रयिाकलाप बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री, कशिोरीमैत्री, भयरहीत र प्रतस्पिार्धात्मक हुनुका साथै सबै कसिमिका अपाङ्गता भएका बालबालकिा र पछिडएिका वर्ग, समूह तथा लङि्गका बालबालकिालाई समतामूलक सहभागतिासहति सकिाइको सुनश्चितिता भएको हुने छ ।

13. सबै नरिक्षरहरू साक्षर हुने र औपचारकि शक्षिाको अवसरबाट वञ्चति समूहले सकिाइ अवसर प्राप्त गर्नुका साथै सामुदायकि सकिाइ केन्द्रहरू आजीवन सकिाइ थलोका रूपमा वकिास भएका हुने छन् ।

14. आफ्ना छोराछोरीहरूलाई गाउँपालकिाभत्रिका सामुदायकि वदि्यालयमा अध्यापन गराई जनप्रतनिधिी, स्थानीय कर्मचारी र स्थानीय शक्षिकहरू सामुदायकि शक्षिाको गुणस्तर सुधारका लाग थिप जम्मिेवार भएका हुने छन् ।

15. गाउँपालकिा, वडा कार्यालय र वदि्यालयहरू वपित्को समयमा पन शिक्षिालाई नरिन्तरता दनिका लाग आिवश्यक योजनासहति तयारी अवस्थामा रहेका हुने छन् ।

16. सहभागतिामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्रका माध्यमबाट नतजिामा आधारति अनुगमन प्रणाली स्थापति भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

17. सार्वजनकि शक्षिाप्रात समिुदायको आकर्षण बढ्नुका साथै वश्विास कायम भएको हुने छ ।

Scanned with CamScanner

६.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि	नतिजा	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
				१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्षे
विद्यालयहरूमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाहरूको सिकाइप्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास भएको हुने छ ।	शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता हुने छ ।	आवश्यक कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास	पटक		१	१	१	१	४	९
		वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
		कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका विकास	पटक		१	१	१	१	४	९
		कार्यक्रम एवम् कार्यान्वयन प्रक्रियाको प्रबोधीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
		वार्षिक कार्ययोजना निर्माण	पटक	१					१	२
		योजना कार्यान्वयन सहजीकरण समिति गठन	पटक	१					१	२

Scanned with CamScanner

		वद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान (कक्षा १-५)	वद्यालय	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३००
		वद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान (कक्षा १-८)	वद्यालय	१४	१४	१४	१४	१४	७०	१४०
		वद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान (कक्षा १-१०)	वद्यालय	११	११	११	११	११	५५	११०
		वद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान (कक्षा १-१२)	वद्यालय	४	४	४	४	४	२०	४०
		कार्यक्रम कार्यान्वयन	पटक	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर	नरिन्तर
		योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन	पटक		१				१	१
		योजनाको पूर्णावधि मूल्याङ्कन	पटक					१	१	२

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

६.१.६ प्रस्तावति बजेट

क्र.स.	शरि्षक वा क्षेत्र वा क्रयिाकलाप	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	२०८७/८८	५ वर्षको जम्मा	अनुमानति १० वर्षको कुल आवश्यक बजेट	बजेट स्रोत					
									संघयि सरकार	प्रदेश सरकार	स्थानीय सरकार	गैसस	जनसहभागिता	अन्य
1	बालवकिास र शकि्षा	१०६००	१०६००	११०००	११२००	१२६००	५६०००	११६९१७	१०८९२७		६९९०	१०००		
2	आधारभूत शकि्षा	५१०००	५५०००	५९०००	६४०००	७१०००	३०००००	७४३६००	५९४१००		१४९५००			
3	माध्यमकि शकि्षा	१५०००	१८०००	२१५००	२१७००	२३८००	१०००००	२६७८६२	२३९०५०		२८८१२			
4	पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन	२४००	२४५०	२५००	२५५०	२४४०	१२३४०	२७२१०	२४३४०		२८७०			
5	शकि्षक व्यवस्थापन र वकिास	२८५०	२९००	३०००	३१५०	३८५०	१५७५०	२५३३०	२१५००	१८००	१५३०	५००		
6	अनौपचारकि शकि्षा र आजीवन सकिाइ	१६००	१७००	१७५०	१८००	१९००	८७५०	१९५६०	१६०००		१०००	२५६०		

Scanned with CamScanner

7	प्रावधिकि तथा व्यावसायकि शकि्षा	३००	३००	३५०	३५०	३५०	१६५०	४३९०	१०००	३३९०				
8	शैक्षकि समता र समावेशीकरण	१३००	१३५०	१४००	१५००	१८००	७३५०	१४७३५	६५१५	६०००	२२२०			
9	दवि‍ा खाजासहति स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	६०००	६२००	६५००	६६००	७७५०	३३०५०	६८०७०	६२५१०				५५६०	
10	आपत्कालनि तथा सङ्कटकालीन अवस्थामा शकि्षा	६००	६००	७००	७००	९००	३५००	८२००	६०००	११००	११००			
11	वदि्यालय भौतकि पूर्वाधार वकिास	१२०५०	२०१००	३५०००	३००५०	१२८००	११००००	२२८७००	२२६६००	१०००	११००			

Scanned with CamScanner

12	वद्यिालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रवधि	५१००	७०००	८५००	६०००	१५०	२६७५०	५६८९५	४०५२५		१६३७०			
13	संस्थागत क्षमता वकिास	३२००	३२००	३२००	३२००	३२००	१६०००	३३५५५	३०५१५		३०४०			
14	शक्षिा योजना कार्यान्वयन को प्रबन्ध	३५००	४०००	५०००	६०००	१५००	२००००	४०४६०	२८३५५		६७१५	५३९०		
15	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१००	१००	१५०	२००	१५०	७००	१५००	१०००		५००			
कुल बजेट रु.		११५६००	१३३५००	१५९५५०	१५९०००	१४४१९०	७११८४०	१६५६९८४	१४०६९३७	१२२९०	२२१७४७	९४५०	५५६०	

Scanned with CamScanner

परिछेद ७ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

७.१.१ वर्तमान अवस्था

विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँचसहितको गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु तीनै तहका सरकारको साझा दायित्व रहेको छ । यसका लागि आवश्यक स्रोतको पहिचान, प्राथमिकीकरण, स्रोतको उचित विनियोजन, प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनसम्बन्धी व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ । स्थानीय तहको वित्तीय स्रोतका लागि सङ्घीय स्रोतबाट सशर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदानको प्रबन्ध गरिएको छ भने स्थानीय तहको आफ्नै स्रोतबाट समेत शिक्षामा लगानी हुने गरेको छ । योजनामा आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत कहाँबाट जुटाउने, कुन कुन क्षेत्रमा स्रोतको विनियोजन गर्ने, विनियोजित स्रोतको प्रवाह कसरी गर्ने र उपलब्ध स्रोतको उपयोग कुन ढङ्गबाट गर्ने भन्ने एकिन गर्नुपर्छ ।

लिम्चुङबुङ गाउँपालकाको बजेट निर्माणका क्रममा सङ्घीय स्रोत, प्रदेश स्रोत, गाउपालिकाको आफ्नै आम्दानी र अन्य दातृ निकायबाट प्राप्त स्रोत समेतको संलग्नतामा बजेट निर्माण गरिन्छ । सङ्घीय स्रोतबाट ससर्त अनुदान, समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान प्राप्त हुने गरेको छ । त्यसैगरी प्रदेश सरकारबाट ससर्त अनुदान प्राप्त हुने गरेको छ । गाउँपालिकाले पनि शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि ठूलै रकम छुट्याउने गरिएको छ ।

७.१.२ उद्देश्य

1. शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु
2. योजनामा समावेश भएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु
3. उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु

७.१.३ रणनीति

1. सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट शिक्षामा लगानीमा वृद्धि गर्ने
2. विद्यालय शिक्षामा पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानी प्रभावकारीता बढाउने
3. वार्षिक रूपमा कुल बजे ११ प्रतशित बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गर्ने

Scanned with CamScanner

4. शक्षिामा नजिी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको लगानीलाई उचति नयिमनका साथ प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गर्ने
5. मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतविदिन पद्धतिअवलम्बन गर्ने
6. वतिीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याइ वत्तिीय कार्यकुशलता, पारदर्शति, जम्मिेवारी र उत्तरदायत्विलाई सबल बनाउने
7. लागत साझेदारीमा आधारति कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

७.१.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतजिा

उपलब्धी

1. वतिीय कार्यकुशलता, पारदर्शतिा, जम्मिेवारी र उत्तरदायत्वि सुदृढ भएको हुनेछ ।

Scanned with CamScanner

७.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क. सङ्घीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

(बजेट रू. हजारमा)

क्र.स.	क्रियाकलाप	आर्थिक वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्षको जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		
१	आधारभूत तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक र राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान	५५५४५	५५५४५	५५६४५	५५७४५	५५८४५	२७८३२५	५७८५३०
२	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक र राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान	२१०२०	२११२०	२१५२०	२१७२०	२१९२०	१०७३००	२३९०५०
३	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षकहरूको पारिश्रमिक तथा विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापन अनुदान	९५५०	९५५०	९५५०	९५५०	९५५०	४७७५०	९८४२७
४	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा शिक्षण सिकाइ सामग्री, डिजिटल सिकाइ सामग्री व्यवस्थाका लागि विद्यालयलाई अनुदान	२५४९	२५४९	२५४९	२५४९	२५४९	१२७४५	३०५१५
५	सार्वजनिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक अनुदान	२०२५	२०२५	२०२५	२०२५	२०२५	१०१२५	२४३४०
६	सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि	४५०	४५०	४५०	४५०	४५०	२२५०	५५६०

Scanned with CamScanner

	छात्रवृत्ती							
७	वदि्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन अनुदान	२५६०	२५६०	२५६०	२५६०	२५६०	१२८००	२८५७०
८	शैक्षकि पहुँच सुनश्चितित, अनौपचारकि तथा वैकल्पकि शकि्षा कार्यक्रम	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१२०००
९	तोकएिका वदि्यार्थीको दवाि खाजाका लाग वदि्यालयलाई अनुदान	५६७२	५६७२	५६७२	५६७२	५६७२	२८३६०	६२५१०
१०	वदि्यालयमा शैक्षकि गुणस्तर सुदृढीकरण एवम् कार्यसम्पादनमा आधारति प्रोत्साहन अनुदान	१२०५०	२०१००	३५०००	३००५०	१२८००	११००००	२२६६००
११	सामुदायकि वदि्यालयका छात्राहलाई नश्शुल्क स्यानटिरी प्याड व्यवस्थापन	५३९	५३९	५३९	५३९	५३९	२६९५	६५१५
१२	माध्यमकि तह (कक्षा ९-१०) मा अङ्ग्रेजी, गणति र वज्ञिान वषियमा शकि्षण सहयोग अनुदान	३८४	३९७	४८४	४८४	५२०	२२६९	५५६०
१३	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा अङ्ग्रेजी, गणति र वज्ञिान वषियमा शकि्षण सहयोग अनुदान	३५५०	३७५०	४०४०	४०४०	४२१५	१९५९५	४०५२५
१४	शैक्षकि क्षतकिो परपिुरण तथा अन्य वपित्को समयमा सकिाइ नरिन्तरताका लाग कार्यक्रम	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५५००
१५	शैक्षकि सुशासनका लाग सिस्थागत क्षमता वकिास, वदि्यार्थी परीक्षण मूल्याङ्कन, शकि्षक मेन्टरङि तथा वदि्यालय सुपरीवेक्षण	१३१८	१५१८	१८१८	२०१८	२२१८	८८९०	१६०००
१६	स्वीकृत स्थानीय शकि्षा योजना कार्यान्वयनको लाग अनुदान	७५०	१०५०	१५२५	२०२०	३०२५	८३७०	१७८५

Scanned with CamScanner

१७	आधारभुत सकिाई प्रबर्द्धन कार्यउक्रम संचालन	६००	७००	७५०	८००	९००	३७५०	७५६०
१८	भौतकि पुर्वाधार कार्यक्रम	२०००	३०००	३५००	४०००	५०००	१७५००	३६६००
१९	शक्षिक तालमि तथा नयिमति सपि व्यस्थापन र अन्य	५००	७००	७००	७००	७५०	३३५०	७०४०
जम्मा		१४४१६२	१४३५७५	१४५७७७	१४७३२२	१५०२३३	७२८३२४	१४३३१८७

Scanned with CamScanner

ख. प्रदेश सरकारबाट वदि्यालय शकि्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रयिाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानति बजेट

क्र.स.	क्रयिाकलाप	आर्थकि वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्ष को जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		
१	वदि्यालय भौतकि पुर्वाधार, मर्मत तथा घेरावेरा	२००	२०५	२१०	२३५	३००	११५०	२१००
२	वदि्यालय स्वच्छ खानेपानी	५००	५५०	६००	६५०	७५०	३०५०	६०००
३	आवासयि वदि्यालय	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	३०००
४	शैक्षकि गुणस्तर सुधार तथा शकि्षक तालमि कार्यक्रम	९००	१००	१००	१००	१००	१३००	**१८००**
५	वदि्यालय बस तथा सवारी साधन व्यवस्थापन	३०	३०	५०	५०	५०	२१०	**३९०**
जम्मा		**१८३०**	**१०८५**	**११६०**	**१२१५**	**१३२०**	**६६१०**	**१२२९०**

ग. लमि्चुङबुङ गाउँपालकिाबाट वदि्यालय शकि्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रयिाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानति बजेट

क्र.स.	क्रयिाकलाप	आर्थकि वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्ष को जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		

Scanned with CamScanner

क्र.स.	क्रियाकलाप	आर्थिक वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्षको जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		
१	शिक्षामा सिप कार्यक्रम	३००	३१०	३६०	३७०	३८०	१७२०	३६१२
२	स्थानीय पाठ्यपुस्तक लेखन तथा प्रवोधिकरण	२००	२१०	२४०	२५०	२५०	११५०	२४१५
३	गाउँ शिक्षक र कर्मचारीको तलब भत्ता	१३२००	१३२००	१४२००	१४२००	१४२००	७१२००	१४९५००
४	विद्यालय अनुदान नक्सा कार्यक्रम	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५२५०
५	शैक्षिक सुधार कार्यक्रम (शिक्षा शाखा)	१४००	१४००	१५००	१६००	१६००	७५००	१४६३०
६	विद्यालय सुपरिवेक्षण	६००	६००	६५०	६५०	६५०	३१५०	६६१५
७	उच्च कार्यसम्पादन भएका तहगत प्रधानाध्यापकलाई प्रोत्साहन, पुरस्कार र सम्मान	५०	५०	६०	६०	६०	२८०	५८८
८	प्राविधिक धारका शिक्षक, विद्यालय कर्मचारी, बालविकास शिक्षकलाई प्रोत्साहन, पुरस्कार र सम्मान	५०	५०	६०	६०	६०	२८०	५८८
९	विद्यालयमा CCTV, इ हाजिरीको व्यवस्थापन	१००	१००	२००	२५०	२५०	९००	१७४०
१०	शिक्षक मेन्टरिङ, विद्यालय सुपरीवेक्षण, कक्षा अवलोकन, अनुगमन कार्यक्रम	३३०	३३०	४००	४५०	४५०	१९६०	३९१६
११	बैठक, गोष्ठी, भ्रमण व्यवस्थापन	४००	४००	४५०	४५०	४५०	२१५०	४५१५
१२	वडाबाट विनियोजन हुने बजेट	२००	२०००	३१००	३२००	३२००	१३५०	२९०५०

Scanned with CamScanner

क्र.स.	क्रियाकलाप	आर्थिक वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्ष को जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		
		०					०	
१३	शिक्षक बैङ्क	१००	१००	१००	१००	१००	५००	११००
१४	समावेशी वातावरण उत्थानशलि दगिो वकिासमा आधारति सझेदारी शैक्षकि कार्यक्रम	२००	२२०	२२०	२५०	३००	११९०	२२२०
जम्मा		१९४३०	१९४७०	२२०४०	२२३९०	२२४५०	१०७७००	२२५७३९

घ. अन्य सङ्घ संस्थाहरूबाट शिक्षाक्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.स.	क्रियाकलाप	आर्थिक वर्षगत रूपमा प्राप्त हुने बजेट अनुमान					५ वर्ष को जम्मा	पहिलो वर्ष देखि १० वर्षको जम्मा
		०८३/८४	०८४/८५	०८५/८६	०८६/८७	०८७/८८		
१	शैक्षकि सुधार कार्यक्रम	५००	५००	६००	७००	७००	३०००	६३००
२	शैक्षकि रूपान्तरण तथा अतरिक्ति क्रयिकलाप कार्यक्रम	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	३१५०
जम्मा		८००	८००	९००	१०००	१०००	४५००	९४५०

Scanned with CamScanner

परिच्छेद ८ अनुगमन तथा मूल्याङकन

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१.१ परिचय

शैक्षकि कार्यक्रमहरूमा स्रोतसाधनको वनियिोजन र वतिरण के कसरी भइरहेको छ, लगानीको प्रवाह समुचति ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रयिामा त्रुटीहरू छन् छैनन्, शैक्षकि क्रयिाकलापहरू नरि्धारति कार्य तालकिाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षति प्रतफिल प्राप्ततिर्फ उन्मुख भएका छन् वा छैनन् भन्ने नश्चिति गर्न व्यवस्थापन पक्षबाट नयिमति वा आवधकि रूपमा नगिरानी, नरीिक्षण, पुनः नरीिक्षण, पर्यवेक्षण एवम् जाँचबुझ गर्ने गराउने कार्य अनुगमन हो । यसले कार्यक्रमको प्रगति र वर्तमान स्थतिकिा सम्बन्धमा जानकारी गराउँदछ । योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमको मात्र अनुगमन र मूल्याङ्कन नगरी योजनाको पनि मूल्याङ्कन गर्नुपर्छ । योजनाको २ वर्षमा मध्यावधी समीक्षा र ५ वर्षमा पूर्णावधी मूल्याङ्कन गर्ने प्रचलन छ । यस योजनाको पनि सोही बमोजमि मूल्याङ्कन गरनिे छ ।

शैक्षकि कार्यकमहरूको सान्दर्भकिता, उपयुक्तता, दक्षता र प्रभावकारताको सन्दर्भमा सुव्यवस्थति एवम् उद्देश्यपूर्ण ढङ्गले जाँचबुझ तथा लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो । मूल्याकन प्रतफिल र प्रभावसँग बढी सम्बन्धति हुन्छ । अनुगमन सामान्यतया कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा मात्र गरनि्छ भने मूल्याङ्कन कार्यक्रम सञ्चालनका साथसाथै कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् पनि गरनि्छ । अनुगमन र मूल्याङ्कनले शैक्षकि कार्यक्रमहरूमा भएको लगानीलाई पारदर्शी, नतजिामुखी, जवाफदेही र उत्तरदायीपूर्ण बनाउन सहयोग गर्छ ।

योजना पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन भई तोकएिका लक्ष्य हासलि गर्नका लागि सङ्घ, प्रदेश, गाउँपालकिाले आफ्नो कुल बजेटको कम्तमिा २० प्रतशित बजेट शकि्षा क्षेत्रका लागि छुट्याउछन् भन्ने मान्यता राखएिको छ । यसको अलावा राष्ट्रयि तथा अन्तर्राष्ट्रयि स्तरका सहयोगी हातहरूले पनि शकि्षा योजना कार्यान्वनका लागि मन लगाएर सहयोग गर्छन् भन्ने अपेक्षा गरएिको छ । गाउँपालकिामा कोभडि जस्तै वकिराल समस्या आई परेर गाउँपालकिाले त्यसतर्फ लगानी गर्नु पर्ने अवस्था

Scanned with CamScanner

आउँदैन भन्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसो हुन सकेमा मात्र योजना कार्यान्वयन भई अपेक्षित लक्ष्य प्राप्त गर्न सहज हुन्छ ।

८.१.२ वर्तमान अवस्था

यस गाउँ शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि गाउँपालिकाका अध्यक्ष वा निजले तोकेको जनप्रतिनिधीको संयोजकत्वमा एक अनुगमन संयन्त्र निर्माण गरिन्छ । यस संयन्त्रमा गाउँ कार्यपालिकाका प्रतिनिधिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, अभिभावक, पत्रकार, सहयोगी गैरसरकारी सङ्घसंस्था आदि सबैको समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने गरी छरितो समिति हुने छ । विद्यालयस्तरमा पनि विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको संयोजकत्वमा एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिने छ । यस समितिमा शिक्षक, विद्यार्थी, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, अभिभावकको समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्व गरिने छ । समितिले वेलावेलामा अनुगमन गरी स्थलगत सहयोगका साथै पृष्ठपोषण दिने र मूल्याङ्कन गरेर प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायहरूमा सम्प्रेषणका लागि विद्यालयमा पेस गर्नेछ । मूल्याङ्कनका लागि नतिजामा आधारित सूचकहरूको विकास गरी सोही आधारमा मूल्याङ्कन गरिने छ । मूल्याङ्कनका क्रममा आवश्यकताअनुसार विद्यार्थी उपलब्धी परीक्षण तथा सूचकमा आधारित विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण पनि गरिने छ । यसको अलावा शिक्षक सहायताका लागि जिम्मेवारी तोकिएका स्रोत शिक्षकहरूले पनि कार्यक्रमको अनुगमन गरी विद्यालयहरूलाई स्थलगत सहायता प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

८.१.३ उद्देश्य

अनुगमन र मूल्याङ्कनका देहायका उद्देश्यहरू रहेका छन् :

1. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,
2. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्याहरूलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग गर्नु ।

८.१.४ रणनीतिहरू

उल्लिखित उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि देहायका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिने छ :

1. प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सहभागितामूलक संयन्त्र निर्माण गर्ने ।
2. शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचक तथा मार्गदर्शनको विकास र प्रयोग गर्ने ।

Scanned with CamScanner

3. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अबलम्बन गर्ने ।
4. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण र विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई व्यवस्थित र नियमित गर्ने ।
5. अनुगमनका साथसाथै सहायता प्रणालीलाई पनि उपयोग गर्ने ।
6. सबै विद्यालयमा IEMIS Focal Person चयन गर्ने ।
7. सबै विद्यालयहरूले अनिवार्य रूपमा IEMIS को प्रविष्टी गरी प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
8. कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन विद्यालय स्तरमा र गाउँपालिका स्तरमा अनुसन्धानात्मक कार्य तथा सर्बेक्षण गर्ने ।

Scanned with CamScanner

८.१.५ उपलब्धि, मुख्य नतिजाहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धि	नतजा	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य						
				१	२	३	४	५	जम्मा	१० वर्षे
नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सहभागितामूलक संयन्त्र निर्माण हुने छ ।	गाउँपालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	पटक	१		१	१	१	४	९
		विद्यालयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
		अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि सूचक तथा मार्गदर्शन निर्माण	पटक	१		१			२	४
		मार्गदर्शन प्रबोधीकरण	पटक	१		१			२	४
		विद्यालयमा IEMIS Focal Person चयन	विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
	नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	नतिजामा आधारित अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर

Scanned with CamScanner

	प्रणाली कार्यान्वयन हुने छ ।	IEMIS प्रविष्टि	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
		कार्यक्रम कार्यान्वयनको मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
		विद्यालय तथा गाउँपालिकास्तरमा अनुसन्धानात्मक कार्य सञ्चालन	पटक	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित
		स्थिति प्रतिवेदन तयारी एवम् सम्प्रेषण	पटक	१	१	१	१	१	१	१०

Scanned with CamScanner

८.१.६ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू

यस गाउँ शिक्षा योजनाका प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू तालिकामा समावेश गरिएको छ ।

क्र.स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	राष्ट्रिय	स्थानीय
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा		
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कुल भर्नादर (%)	८६.२	१५४.५
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्नादर (%)		६८.७
१.३	न्युनतम योग्यता भएका बालविकासका शिक्षक (%)		७५
१.४	उच्च योग्यता भएका बालविकासका शिक्षक (%)		९.१
१.५	बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका (%)	६८.६	८०.९०
१.६	बालविकास र शिक्षामा आधारभूत तालिम प्राप्त शिक्षक (%)		७५
१.७	बालविकास र शिक्षामा कार्यरत महिला शिक्षक (%)		१००
२	आधारभूत शिक्षा		
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कुल प्रवेश दर (%)	१२१.९	१४४.८
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुद प्रवेश दर (%)	९६.९	९५.७
२.३	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दर (%)	११९.२	१३१.२
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (%)	९७.१	९६.७
२.५	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को कुल भर्नादरमा लैङ्गिक समता सूचकाङ्क	१.०६	०.९७

Scanned with CamScanner

क्र.स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	राष्ट्रयि	स्थानीय
२.६	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दर (%)	११०.४	११३.९
२.७	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर (%)	९३.४	९६
२.८	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को कुल भर्नादरमा लैङ्गकि समता सूचकाङ्क	१.०१	५
२.९	आधारभूत तहमा अध्यापनरत कुल शक्षिकमध्ये महलिा शक्षिकको प्रतशित		३६.९
२.१०	आधारभूत तह कक्षा ५ नेपाली वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि	४५	६३.५
२.११	आधारभूत तह कक्षा ५ गणति वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि	२८.३	५५.५
२.१२	आधारभूत तह कक्षा ५ अङ्ग्रेजी वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि		५८.७
२.१३	आधारभूत तह कक्षा ८ नेपाली वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि	६८.५	६१.२
२.१४	आधारभूत तह कक्षा ८ गणति वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि	५३.५	५०
२.१५	आधारभूत तह कक्षा ८ अङ्ग्रेजी वषियको वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि	४३.८	५८.१
२.१६	आधारभूत तहमा न्युनतम योग्यता प्राप्त शक्षिक (%)		९५.८
२.१७	आधारभूत तहमा उच्चतम योग्यता प्राप्त शक्षिक (%)		४३.९
२.१८	आधारभूत तहमा तालमि प्राप्त शक्षिक (%)		२५.१
२.१९	५ वटै कक्षामा बुक कर्नरको व्यवस्था भएका सामुदायकि वद्यिालय (%		१८.६
३	माध्यमकि शक्षिा		
३.१	माध्यमकि तह (कक्षा ९-१०) मा कुल भर्नादर (%)		११५.६

Scanned with CamScanner

क्र.स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	राष्ट्रयि	स्थानीय
३.२	माध्यमकि तह (कक्षा ९-१०) मा खुद भर्नादर (%)		५०.१
३.३	माध्यमकि तह (कक्षा ९-१०) मा कुल भर्नादरमा लैङ्गकि समता सूचकाङ्क		१.२२
३.४	माध्यमकि तहमा अध्यापनरत कुल शक्षिकमध्ये महलिा शक्षिक (%)		१
३.५	माध्यमकि तहमा व्यावसायकि शक्षिा वषियमा भर्ना भएका वद्यिार्थी (%)	१०.०	५
३.६	कक्षा १० को वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि (नेपाली)		५७.५
३.७	कक्षा १० को वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि (गणति)		३०
३.८	कक्षा १० को वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि (वज्ञिान)		४१
३.९	कक्षा १० को वद्यिार्थी सकिाइ उपलब्धि (अङ्ग्रेजी)		४५
४	अनौपचारकि तथा आजीवन सकिाइ		
४.१	साक्षरता दर (५ वर्षभन्दा माथि)	८२.०	६७
४.२	साक्षरता दरमा लैङ्गकि समता सूचकाङ्क (५ वर्षभन्दा माथि)		०.८९
५	सकिाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रवधिकिो प्रयोग		
५.१	वद्यिुत पुगेका वद्यिालय (%)		५३.३
५.२	इन्टरनेट पुगेका वद्यिालय (%)		५५
५.३	कम्तमिा एउटा ल्यापटप/कम्प्युटर भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		२३.५
५.४	सामुदायकि वद्यिालयका वद्यिार्थी ल्यापटप/कम्प्युटर अनुपात		२८:१

Scanned with CamScanner

क्र.स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	राष्ट्रयि	स्थानीय
५.५	कमतिमा एउटा प्रोजेक्टर भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		१६.६
५.६	सामुदायकि वद्यिालयका वद्यिार्थी प्रोजेक्टर अनुपात		३३.६:१
५.७	सकिाइमा सूचना प्रवधि प्रयोग गर्ने दक्षता भएका शक्षिक (%)		१६.३
६	भौतकि पूर्वाधार		
६.१	छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		५६.६
६.२	अपाङ्गतामैत्री शौचालय भएका वद्यिालय (%)		७.२
६.३	हात धुने साबुन पानीको व्यवस्था भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		६२.८
६.४	स्वच्छ पउिने पानीको सुवधिासहतिका सामुदायकि वद्यिालय (%)		६६.३
६.५	बालमैत्री धाराको व्यवस्थासहतिका सामुदायकि वद्यिालय (%)		४३.८
७	सुशासन तथा व्यवस्थापन		
७.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को सामुदायकि वद्यिालय शक्षिक अनुपात		१:२.६
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को सामुदायकि वद्यिालयमा शक्षिक वद्यिार्थी अनुपात	१:२४	१:१४.९
७.३	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) को सामुदायकि वद्यिालय शक्षिक अनुपात		१:२
७.४	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) को सामुदायकि वद्यिालयमा शक्षिक वद्यिार्थी अनुपात	१:३०	१:२५.४
७.५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को सामुदायकि वद्यिालय शक्षिक अनुपात		१:३.६
७.६	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को सामुदायकि वद्यिालयमा शक्षिक वद्यिार्थी अनुपात	१:३३	१:१५.६

Scanned with CamScanner

क्र.स.	कार्यसम्पादन सूचकहरू	राष्ट्रयि	स्थानीय
७.७	आधारभूत तह (कक्षा ९-१२) को सामुदायकि वद्यिालयमा शक्षिक वद्यिार्थी अनुपात	१:३४	१:२९.६
७.८	आधारभूत तह (कक्षा ९-१२) को सामुदायकि वद्यिालय शक्षिक अनुपात		१:४.७
७.९	बालक्लब गठन भएका सामुदायकि माध्यमकि वद्यिालय (%)		३४
७.१०	रेडक्रस गठन भएका सामुदायकि माध्यमकि वद्यिालय (%)		०
७.११	स्काउट गठन भएका सामुदायकि माध्यमकि वद्यिालय (%)		०
७.१२	सदन गठन भएका वद्यिालय (%)		४५.७
७.१३	स्थायी शक्षिक प्रधानाध्यापक भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		४४.५
७.१४	गुनासो सुनुवाइ समति भिएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		३४
७.१५	गुनासो पेटकिाको व्यवस्था भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		५५.४
७.१६	बाल संरक्षण सम्पर्क बन्दिुको व्यवस्था भएका सामुदायकि वद्यिालय (%)		२४.९

Scanned with CamScanner

अनुसूची १

स्थानीय शक्षिा योजनाको ढाँचा

विषयसूची

(क) विषय प्रवेश 1

परिच्छेद १ : परिचय ५
- १.१ वर्तमान अवस्था ६
- १.२ मुख्य समस्या तथा चुनौतीको विश्लेषण ७

परिच्छेद २ : दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण १३
- २.१ स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्दा लिनुपर्ने आधार १३
- २.२ दूरदृष्टि १६
- २.३ लक्ष्य १७
- २.४ उद्देश्य १७
- २.५ रणनीति १८
- २.६ कार्यनीति १९
- २.७ अपेक्षित उपलब्धि २०
- २.८ स्थानीय तहको शिक्षा योजनामा रहनुपर्ने मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण २०
- २.९ लक्ष्य निर्धारण २१

परिच्छेद ३ : शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्र ३९
- ३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा ३९
- ३.२ आधारभूत शिक्षा ४१
- ३.३ माध्यमिक शिक्षा ४४
- ३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम ४६
- ३.५ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ ४७

परिच्छेद ४ : अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्र ५०
- ४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन ५०
- ४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास ५३
- ४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण ५५
- ४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम ५८
- ४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपत् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता ६१
- ४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास ६४
- ४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ६७

CS Scanned with CamScanner

परिच्छेद ५ : अन्य उपक्षेत्र ७०

परिच्छेद ६ : सुशासन तथा व्यवस्थापन ७१
- ६.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास ७१
- ६.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध ७४

परिच्छेद ७ : लगानी र स्रोत व्यवस्थापन ८४

परिच्छेद ८ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ८१

अनुसूची

अनुसूची १ : स्थानीय शिक्षा योजनाको ढाँचा ८४

अनुसूची २ : विद्यालय शिक्षामा विद्यमान समस्या, तिनका कारण र असरका केही उदाहरण देखाइएको नमुना समस्या वृक्ष (Problem Tree) ८६

अनुसूची ३ : विद्यालयमा प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाका क्षेत्रमा भएका सवल पक्ष, कमजोरी, अवसर र चुनौतीका केही उदाहरण देखाइएको SWOT विश्लेषणको नमुना ८७

अनुसूची ४ : शिक्षासँग सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका लगायतका नीतिगत दस्तावेजहरूको सूची ८९

CS Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

अनुसूची २

लम्चिुङबुङ गाउँपालकिाको वदि्यालय शकि्षाको समस्या वृक्ष (Problem Tree)

असर (EFFECTS)

- वदि्यार्थीको सकिाइ उपलब्धी न्यून हुनु
- आधारभूत तथा माध्यमकि तहको नतजिा अपेक्षाकृत कमजोर हुनु
- वदि्यालय छोड्ने (Dropout) दर कायम रहनु
- सार्वजनकि वदि्यालयप्रतअिभभिावकको वशि्वास घट्दै जानु
- नजिी वदि्यालयतर्फ आकर्षण बढ्नु
- उच्च शकि्षा तथा रोजगारीमा प्रतस्पिर्धात्मक क्षमता कमजोर हुनु
- उद्यमशीलता, नवप्रवर्तन तथा जीवनोपयोगी सीपको वकिास कमजोर हुनु
- सामाजकि तथा आर्थकि असमानता कायम रहनु
- दक्ष मानव स्रोत उत्पादनमा कमी आउनु
- गाउँपालकिाको समग्र सामाजकि–आर्थकि वकिासमा नकारात्मक प्रभाव पर्नु

मुख्य समस्या (CORE PROBLEM)

"लम्चिुङबुङ गाउँपालकिामा वदि्यालय शकि्षाको गुणस्तर, समतामूलक पहुँच, समावेशीकरण, सान्दर्भकिता तथा शैक्षकि सुशासनमा अपेक्षति सुधार हुन नसक्नु"

प्रत्यक्ष कारणहरू (DIRECT CAUSES)

- गरबिी, बसाइँसराइ तथा सामाजकि अवस्थाका कारण वदि्यार्थी नयिमति वदि्यालयमा उपस्थति नहुनु तथा बीचमै पढाइ छोड्नु
- वदि्यार्थी केन्द्रति, अनुसन्धानमुखी, प्रयोगात्मक तथा जीवनोपयोगी शकि्षण सकिाइ अभ्यास कमजोर हुनु
- वज्ञिान, गणति, अंग्रेजी लगायत वषियगत शकि्षकको अभाव तथा शकि्षक दरबन्दी असन्तुलति हुनु
- शकि्षकको नरिन्तर पेशागत वकिास, ICT तालमि तथा समावेशी शकि्षण क्षमता सीमति हुनु
- वदि्यालयमा ICT, कम्प्युटर, स्मार्ट बोर्ड, इन्टरनेट, वज्ञिान प्रयोगशाला तथा पुस्तकालय अपर्याप्त हुनु
- स्थानीय पाठ्यक्रम तथा मातृभाषामा आधारति शकि्षाको प्रभावकारी कार्यान्वयन कमजोर हुनु

Scanned with CamScanner

- परीक्षा केन्द्रति मूल्याङ्कन प्रणालीका कारण सरि्जनात्मक तथा समालोचनात्मक सोच वकिास नहुनु
- वदि्यालय नेतृत्व, वदि्यालय व्यवस्थापन समति तथा अभभिावक–वदि्यालय समन्वय प्रभावकारी नहुनु
- नयिमति शैक्षकि अनुगमन, सुपरविेक्षण तथा तथ्यमा आधारति नरि्णय प्रणाली कमजोर हुनु
- अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री, कशिोरीमैत्री तथा सुरक्षति वदि्यालय पूर्वाधार अपर्याप्त हुनु
- वदि्यालयबीच स्रोत, अवसर तथा गुणस्तरमा असमानता रहनु

मूल कारणहरू (ROOT CAUSES)

- दुर्गम भौगोलकि अवस्था तथा बखिण्डति बस्ती
- सीमति स्थानीय आर्थकि स्रोत तथा अपर्याप्त बजेट
- वदि्यालय नक्साङ्कन तथा शकि्षक व्यवस्थापन कमजोर
- गरबिी तथा वैदेशकि रोजगारीका कारण अभभिावकीय नगिरानी कमजोर
- शकि्षा क्षेत्रमा पर्याप्त लगानी तथा स्रोत परचिालनको अभाव
- तथ्यमा आधारति योजना नरि्माण तथा EMIS प्रयोग कमजोर
- सूचना तथा सञ्चार प्रवधिमिा सीमति पहुँच
- स्थानीय आवश्यकता अनुसार पाठ्यक्रम वकिास तथा कार्यान्वयनमा कमजोरी
- संस्थागत समन्वय तथा अन्तरसरकारी सहकार्य सीमति
- शैक्षकि सुशासन, जवाफदेहतिा तथा पारदर्शतिा कमजोर
- समावेशी शकि्षा कार्यान्वयनका लाग जनशक्त तथा स्रोतको अभाव
- वपिद्, जलवायु परविर्तन तथा महामारीप्रत वदि्यालय प्रणालीको न्यून उत्थानशीलता (Resilience)
- राजनीतकि हस्तक्षेप तथा व्यवस्थापकीय अस्थरिता

अनुसूची ३

Scanned with CamScanner

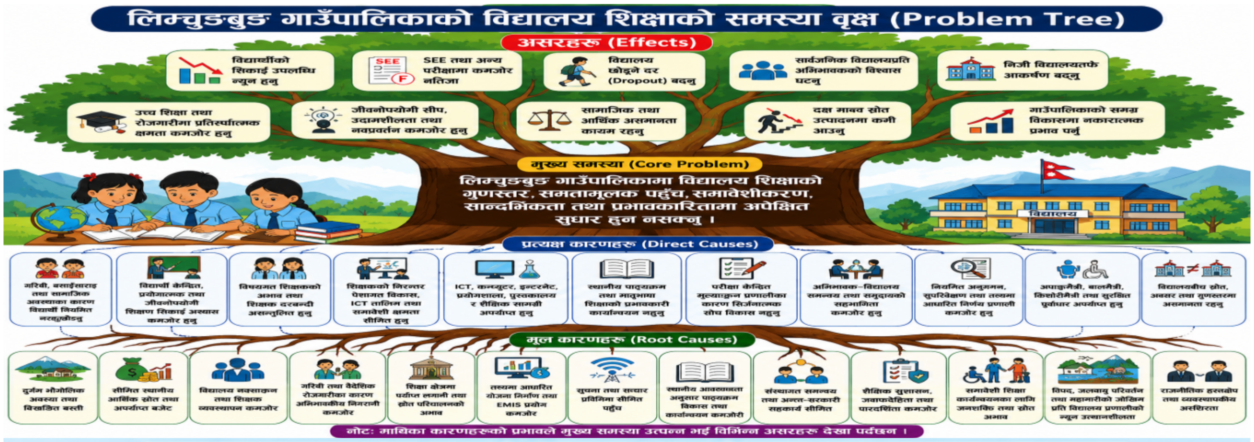

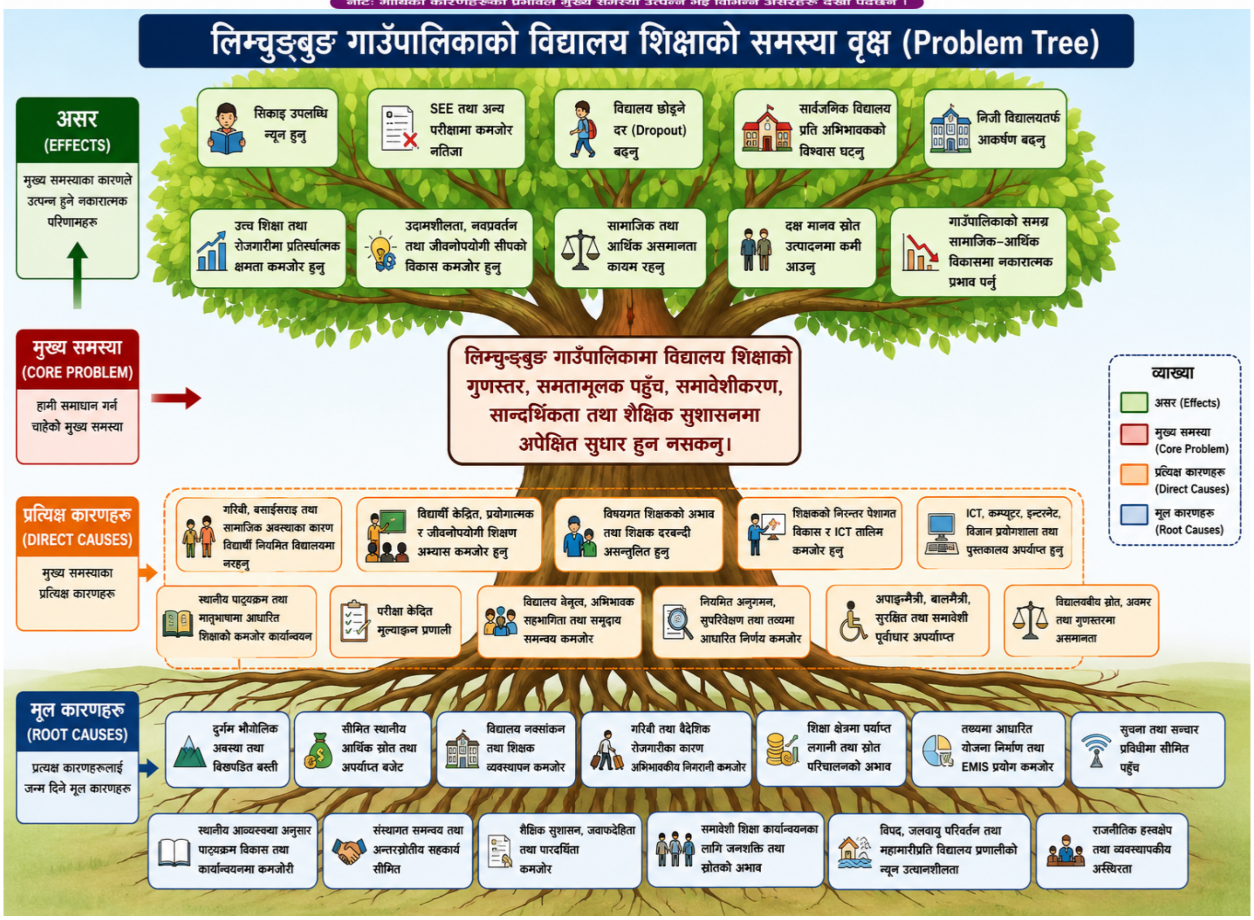

Scanned with CamScanner

अनुसूची ३

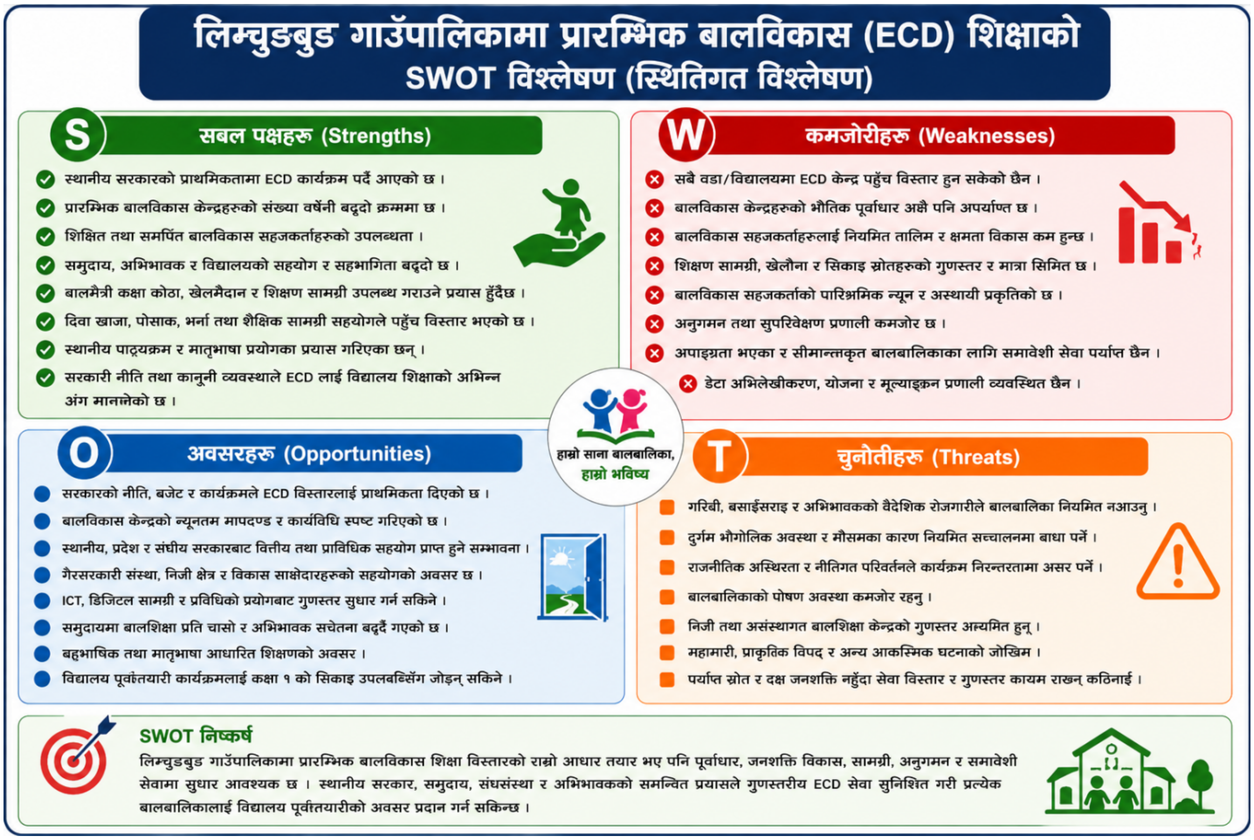

Scanned with CamScanner

अनुसूची ४

शकि्षा संग सम्वन्धति ऐन, नयिम, नरि्देशकिा लगाएतका नीतगित दस्तावेजहरुको सूचीहरु

1) नेपालको संवधिान
2) सोह्रौं आवधकि योजना
3) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
4) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७
5) अनविार्य तथा नश्िुल्क शकि्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ लगायत वदि्यमान वदि्यालय शकि्षासम्बन्धी ऐन, नयिमावली
6) वदि्यालय शकि्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan) र सकिाइ आपूरण तथा द्रुत सकिाइ योजना
7) शकि्षा नीत िमूलतः राष्ट्रयि शकि्षा नीत िर०७६, शकि्षाको सोचपत्र २०७९
8) वदि्यालय शकि्षामा समता रणनीत िदगिो वकिास लक्ष्य राष्ट्रयि कार्यढाँचा
9) स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दगि्दर्शन २०७८ र स्थानीय तहको वकिास योजना
10) स्थानीय तहको मध्यमकालनि खर्च संरचना
11) राष्ट्रयि जनगणनाको प्रतवि्दन २०७८
12) स्थानीय शीक्षा ऐन तथा नयिमावली, २०७७
13) राजनतिकि दलको घोषणापत्र
14) वदि्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी सघ संस्थाका शकि्षा सम्बन्धी कार्यक्रम आद ि।

Scanned with CamScanner

अनुसूची ५

वद्यिालयको तहगत ववरिण

क्र. स.	वद्यिालयको ववरिण	सामुदायकि	संस्थागत	जम्मा
१	कक्षा १ देखि कक्षा ३ सम्म सञ्चालति	७	०	७
२	कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म सञ्चालति	१३	०	१३
३	कक्षा १ देखि कक्षा ८ सम्म सञ्चालति	८	०	८
४	कक्षा १ देखि कक्षा १० सम्म सञ्चालति	२	०	२
५	कक्षा १ देखि कक्षा १२ सम्म सञ्चालति	३	०	३
जम्मा		३४	०	३४

Scanned with CamScanner

अनुसूची ६

वद्यिालयमा खेलकुद सामग्रीको अवस्था

क्र. स.	खेलकुद सामग्रीको ववरिण	वद्यिालय सङ्ख्या	वद्यिायल प्रतशित
१	खेलकुद सामग्री नै नभएका वद्यिालय	६	१०
२	१०% भन्दा कम वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	६	१०
३	१० देखि २०% वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	१३	२२
४	२१ देखि ४०% वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	११	१८
५	४१ देखि ६०% वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	१२	२०
६	६१ देखि ८०% वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	६	१०
७	८१ देखि १००% वद्यिार्थीलाई खेल्न पुग्ने	६	१०
जम्मा		६०	१००

Scanned with CamScanner

अनुसूची ७

सह तथा अतरिक्त क्रयिाकलापमा वद्यिार्थीहरूको सहभागताको अवस्था

क्र.स.	सह तथा अतरिक्त क्रयिाकलापमा वद्यिार्थी सहभागिता	वद्यिालय सङ्ख्या	वद्यिायल प्रतशित
१	सह तथा अतरिक्त क्रयिाकलाप नै नहुने वद्यिालय	३	५
२	२०% भन्दा कम वद्यिार्थी सहभागी हुने वद्यिालय	६	१०
३	२१ देखि ४०% वद्यिार्थी सहभागी हुने वद्यिालय	७	१२
४	४१ देखि ६०% वद्यिार्थी सहभागी हुने वद्यिालय	१३	२२
५	६१ देखि ८०% वद्यिार्थी सहभागी हुने वद्यिालय	२१	३५
६	८१ देखि १००% वद्यिार्थी सहभागी हुने वद्यिालय	१०	१६
जम्मा		६०	१००

Scanned with CamScanner